

Kako se gasuli mejt?

[Bosanski – Bosnian – بوسني]

Usama b. Gurm el-Gamidi

Prijevod: Senad Muhić

Revizija:
Ersan Grahovac

2013 - 1434

IslamHouse.com

﴿ كيف تغسل ميتًا؟ ﴾

«باللغة البوسنية»

أسامة بن غرم الغامدي

ترجمة: سناد موهيتش

مراجعة:

أرسان غراهوفاتس

2013 - 1434

IslamHouse.com

Uvod

Hvala Allahu, Koji je nastanio svoje robove na ovom svijetu, te ga učinio putovanjem, a onaj svijet učinio stalnim boravištem, dok je između njih postavio berzah koji upućuje na prolazak dunjaluka. Berzah je ili jedna od džennetskih bašti ili jedna od džehennemskih provalija, pa neka je hvaljen Onaj koji stvara šta hoće i koji odabire, koji je milostiv prema svojim robovima gdje god se nalazili, a Njegova milost prema stvorenjima je pretekla Njegovu srdžbu i On je Samilosni i Koji mnogo prašta.

Zahvaljujem Mu na Njegovim blagodatima zahvalom koja dolikuje Njegovoj plemenitosti i veličini vlasti. Svjedočim da nema drugog boga osim Njega, Jedinog koji nema sudruga, On je Jedin i Snažni. Isto tako, svjedočim da je Muhammed Njegov rob, izabrani vjerovjesnik i poslanik, poslan sa radosnim vjestima i upozorenjima. Neke je salavat i selam na njega, njegovu porodicu i ashabe.

A zatim:

Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao, je rekao: „Uputstva Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, u vezi pitanja koja se odnose na dženazu su bila najpotpunija, i

bila su suprotna običajima prijašnjih naroda. Ta uputstva su obuhvatala uspostavu robovanja Allahu Uzvišenom na najpotpuniji način, dobročinstvo prema preminulom i postupanje s njim na način koji će mu koristiti u kaburu i na Sudnjem danu. Neka od tih uputstava su: posjeta (za vrijeme bolesti), telkin (podsticanje na izgovaranje šhadeta), čišćenje i spremanje na put ka Allahu i to na najbolji i najvrijedniji način. Muslimani stanu iza njega u safove, Allahu zahvalu iskazuju i donose salavat na Njegova Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*. Traže od Allaha oprost za umrloga, milost i prelazak preko grijeha. Zatim, na kaburu za njega mole da Ga učvrsti. Posjećuju mu mezar nakon ukopa, te dove za njega, upravo onako kao što su živi posjećuje svoje prijatelje na dunjaluku. Dobročinitelji su prema njegovoj porodici i bližnjima kao i još mnogo toga.¹

Knjiga koja je pred vama je sažetak propisa o dženazi koje sam sakupio iz knjiga mnogobrojnih učenjaka. Trudio sam se da teoriju pretvorim u praksu po pitanju postupanja sa umrlom osobom, od trenutka njegove bolesti pa sve do ukopa i izražavanja žalosti njegovoj porodici, prateći to, koliko je bilo moguće, dokazima iz Kur'ana i Sunneta, predajama prijašnjih generacija i preovladavajućim mišljenjima islamskih

¹ *Zadul-Me'ad* (1/498).

učenjaka. Izbjegavao sam govor o razilaženju učenjaka u svim pitanjima, osim u nekoliko njih s ciljem da se čitalac što više okoristi.

Knjigu sam podjelio na nekoliko poglavlja:

Prvo poglavlje: Vrijednost posjete bolesnika, te šta je propisano insanu u smrtnoj bolesti.

Drugo poglavlje: Smrt i njeni znaci.

Treće poglavlje: Smrt i njeni znaci.

Četvrto poglavlje: Znakovi lijepog i lošeg završetka.

Peto poglavlje: Gasuljenje ili kupanje mejta.

Šesto poglavlje: Et Tekfin ili umotavanje u ćefine.

Sedmo poglavlje: Dženaza namaz.

Osmo poglavlje: Nošnja dženaze i ukop.

Deveto poglavlje: Izražavanje žalosti ili Et Ta'zijek.

U svakom od pomenutih poglavlja sam spomenuo nekoliko šerijatskih odgovora od učenjaka koje su odgovarale dotičnom poglavlju.

Na kraju, zahvaljujem Allahu Velikom i Moćnom koji mi je omogućio i pomogao mi da uradim ovo djelo.

Njemu neka je hvala na početku i na kraju, vanjštinom i nutrinom.

Zatim se zahvaljujem svima onima koji su mi bili ispomoć da ova knjiga ugleda svjetlo dana nakon ukazanih primjedbi koje su imale mjesto i težinu, a posebno šejhu Muhammed ibn Abdulaziz el-Hudajri i šejhu Zijab ibn S'ad el Gamidi, kao što ne zaboravljam trud koji je uložila moja supruga Ummu Muhammed koja mi je pomogla u istraživanju pojedinih pitanja. Neka ih Allah nagradi svakim hajrom.

Allaha molim da ovom knjigom okoristi druge, te da je učini djelom koje je urađeno samo radi Njega. Od Njega tražim ustrajnost i čvrstinu na islamu, i da nam srca ne odvede u zabludu nakon što nas je uputio, da nas učvrsti postojanom rječju na ovom i onom svijetu. Molimo Ga da naše mezare učini jednom od džennetskih bašči, a ne jednom od džehennemskih provalija.

Od Allaha tražim pomoć i uputu, On mi je dovoljan i divan li je Pomagač. Nema snage niti moći osim sa Allahom Uzvišenim i Velikim. Hvala Allahu Gospodaru svjetova, neka je selam i salat na Muhammeda, njegovu porodicu i ashabe.

Napisao

Usama ibn Garm Mu'id el-Gamidi

Bivši glavni nadzornik gasulhane pri džamiji šejha Muhammed ibn Abdulaziz b. Baza – Allah mu se smilovao i glavni nadzornik gasulhane pri bolnici Kralj Fahd u Bahi.

21/5/1426 h.

Baha

Mob.: 0504581583

Prvo poglavlje

Vrijednost posjete bolesniku

1. Buharija bilježi od Ebu-Musa El-Eš'arija, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Nahranite gladnog, posjetite bolesnog i oslobadajte iz ropstva.**“²
2. Buharija i Muslim bilježe od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Musliman kod drugog muslimana ima šest prava.**“ Rečeno je: „**Koja su to prava, Allahov Poslaniče?**“ Rekao je: „**Kada ga sretnoš da ga poselamiš, kada te pozove (na gozbu) da mu se odazoveš, kada zatraži savjet da ga posavjetuješ, kada kihne i Allahu zahvali da mu odgovoriš sa – jerhamukellah -, kada se razboli da ga posjetiš i kada umre da mu dženazu ispratiš.**“³

² Hadis bilježi Buharija; Knjiga o bolesnicima; Poglavlje o posjeti bolesnika, br. 5649, kao i u Knjizi o dženazi; Poglavlje o dovi za ozdravljenje kod posjete bolesnika, br. 3105, kao i Knjizi o ishrani; Poglavlje o riječima Allaha Uzvišenog: (Jedite od lijepih dobara...), br. 5373.

³ Hadis bilježi Muslim; Knjiga o nazivanju selama; Poglavlje: „Od prava muslimana kod drugih muslimana je odvratanje na selam“, br.

3. Ebu-Davud, Tirmizi i Ahmed bilježe od Alije, radijallahu anhu da je rekao: „**Čuo sam Resula, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: 'Svaki musliman neće jutrom posjetiti svoga bolesnog brata muslimana, a da za njega neće dovit i sedamdeset hiljada meleka sve dok ne omrkne, a ako ga posjeti navečer, sedamdeset hiljada meleka za njega dovi sve dok ne osvane i imat će bašču u Džennetu.**“⁴

Od stvari koje su propisane bolesniku

1. **Zadovoljstvo Allahovom odredbom i sabur prilikom toga.** Allah Uzvišeni je rekao: ***Doista će samo strpljivi dobiti svoje nagrade bez računa.*** (Ez-Zumer, 10.) A sabur i strpljivost je suzdržavanje duše od poraza, jezika od žaljenja, a tijelo i ekstremitete od udaranja, cijepanja odjeće i slično tome.

2162. A i kod Buharije se nalazi sličan ovom izrazu pod rednim brojem 1240, a glasi: „*Prava koja ima musliman kod drugog muslimana su pet*“, i nije spomenuo savjetovanje.

⁴ Hadis bilježi Ahmed, br. 7599, i Tirmizi, a spomenuti hadis je njegova verzija; Poglavlje o onom što je došlo po pitanju posjete bolesnika, br. 969. Ebu Davud ga je spomenuo u govoru o dženazama, poglavlje o vrijednosti posjete bolesnika dok se ima abdest, br. 3098, i rekao je Ebu Davud: „Pripisuje se ovo Aliji da je prenio od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a to je greška“. Hakim je ocijenio jedan od lanaca ispravnim, 3/341, a sa njim složio i Zehebi.

Buharija bilježi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Kome Allah želi hajr, uzme od njega (iskuša ga).**“⁵ A Muslim bilježi od Suhejba b. Sinana, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Čudno li je stanje vjernika, doista je svako njegovo stanje hajr, a to nema niko drugi do vjernik. Ako ga zadesi radosna stvar, zahvali Allahu i bude hajr po njega, a ako ga zadesi šteta, strpi se i opet bude hajr.**“⁶ Buharija i Muslim bilježe da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Svaki musliman kojeg zadesi nedaća od bolesti ili nečeg drugog, sa njega spadaju grijesi poput lišća sa drveta.**“⁷

2. **Lijepo mišljenje o Allahu Uzvišenom.** Bilježi Muslim od Džabira, radijallahu anhu, da je rekao: „**Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže prije svoje smrti na tri dana: 'Neka niko od vas ne umre, a da pri**

⁵ Hadis bilježi Buhari, br. 5645, a značenje riječi „uzme od njega“ tj. iskuša ga sa nedaćama kako bi ga nagradio zbog toga, a rečeno je da znači okrenuti iskušenje prema njemu pa ga time pogodi.

⁶ Hadis bilježi Muslim, br. 2999, Ahmed, br. 18934, Ibn Hibban, br. 2895.

⁷ Hadis bilježi Buhari, br. 5648, i Muslim, br. 2571, i tekst hadisa je njegov.

tome nije imao lijepo mišljenje o Allahu, subhanehu ve te'ala.⁸

3. **Mora da bude u stanju između straha i nade.** Treba da se boji Allahove kazne zbog svojih grijeha i da se nada oprostima Gospodara svoga, uz napomenu da strana nade treba da prevagne u trenucima smrtne bolesti. Tirmizi i Ibn-Madže bilježe od Enesa, radijallahu 'anhu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao kod jednog mladog čovjeka koji je bio na samrti. Pitao ga je: „**U kakvom stanju nalaziš svoje srce?**“ **Rekao je: „Tako mi Allaha Allahov Poslaniče, nadam se Allahu i bojim se grijeha.“** **Rekao je: „Ovo dvoje se neće spojiti u srcu roba u ovakvoj situaciji a da mu Allah neće dati ono čemu se nada i sačuvati ga od onog čega se boji.**⁹
4. **Koliko god bila bolest jaka, nije mu dozvoljeno da priželjkuje smrt.** Buharija i Muslim bilježe od Enesa, radijallahu anhu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Neka niko od vas ne priželjkuje smrt zbog zla koje ga zadesilo, pa ako već mora da to učini neka kaže: 'Allahu moj, poživi me dok mi je život bolji za mene, a usmrti me onda kada će mi smrt biti bolja.**“¹⁰ U drugom hadisu stoji da je

⁸ Hadis bilježi Muslim, br. 2877.

⁹ Hadis bilježi Tirmizi, br. 983, i Ibn Madže, br. 4261.

¹⁰ Hadis bilježi Buharija, br. 6351, i Muslim, br. 2680.

jedan od ljudi pitao Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Ko je najbolji čovjek?**“ „**Onaj ko dugo živi, a dobro radi.**“ – odgovorio je. „**A koji je najgori?**“ „**Onaj ko dugo živi, a radi loša djela.**“¹¹

5. **Lijepo (mustehabb) je da se mnogo kaje i istigfar (traženje oprost od Allaha) čini.** Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „**Tako mi Allaha, ja se Allahu pokajem i oprost zatražim u jednom danu više od sedamdeset puta.**“¹²
6. **Haram mu je da se liječi stvarima koje su u suprotnosti njegovoj akidi,** kao što je kačenje hamajlija koje u sebi sadrže riječi širka ili nepoznata imena, kao što mu je zabranjeno kačenje konaca i svakakvih narukvica s ciljem liječenja. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Allahovi robovi, liječite se, ali ne haramom.**“¹³ Isto tako, zabranjeno je tražiti lijek kod mađioničara i sihirbaza. Ahmed i Hakim bilježe da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Ko okači hamajliju počinio je**

¹¹ Hadis bilježi Tirmizi, br. 2330, Ahmed, 4/188 – 190, i lanac prenosilaca mu je ispravan.

¹² Hadis bilježi Buharija, br. 6307.

¹³ Pomenuo ga je Ibn Abdul-Berr u Et-Temhidu, 15/378, a sličan njemu je zabilježio Tirmizi pod rednim brojem 3855, kao i Ahmed pod brojem 18646.

širk.¹⁴ Ahmed i Ibn Madže bilježe od Imrana b. Husajna, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio na mišici jednog čovjeka halku ili narukvicu, od bakra. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: „**Teško se tebi, šta ti je to?**“ „**Ona me štiti od slabosti (el-vahine).**“ „**Ona ti samo slabost povećava, baci je! Da si umro, a ona na tebi, tako mi Allaha, nikada ne bi uspio.**“¹⁵ Muslim bilježi u svome *Sahihu* od nekih žena Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je on rekao: „**Ko ode arrafu (onaj ko priziva znanje gajba) pa ga samo pita o nečemu, ne prima mu se namaz četrdeset noći.**“¹⁶

7. **Preporučeno je da se liječi šerijatskom rukjom poput čitanja Kur'ana i vjerodostojnih poslaničkih dova.** Ibnul-Kajjim je rekao: „Od najvećih lijekova je činjenje dobra, zikr i dova, poniznost prema Allahu i pokajanje. Ove stvari imaju veći uticaj od lijekova, ali shodno spremnosti duše i njenom prihvatanju.“

¹⁴ Hadis bilježi Ahmed, 4/156, a izraz kod Hakima je: „*Ko okači temimu* (u arapskom jeziku znači nešto što dopunjava, uvršava) *pa neka mu Allah ne upotpuni...*“.

¹⁵ Hadis bilježi Ahmed, br. 20242, Ibn Hibban, br. 6085, Hakim, br. 21614, a Albani ga ocijenjuje slabim u knjizi Daifu Ibni-Madže, br. 3531. Izraz Vahina spomenut u hadisu označava venu koja prolazi kroz rame i ruku, a rečeno je da je to bolstu predjelu nadlaktice. Vidjeti: Fethu-l-Medžid, str.1113

¹⁶ Hadis bilježi Muslim, br. 2230.

Muslim i Ebu Davud bilježe od Avfa b. Malika, radijallahu anhu, da je rekao: „**U džahilijetu smo učili rukju, pa smo rekli: 'Allahov Poslaniče, šta kažeš na to?' On je rekao: 'Pokažite mi način vaše rukje. Nema ništa sporno sa rukjom u kojoj nema širka.**“¹⁷

8. **Dozvoljeno mu je da se liječi halal lijekovima.** Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „**Liječite se, jer Allah, azze ve dželle, nije dao bolest, a da nije za nju dao i lijek, osim jedne – starosti.**“¹⁸
9. **Ako ima dugova neka ih vrati ako je u mogućnosti, a ako ne, neka ostavi u oporuci, zbog hadisa u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pita: „Znate li ko je bankrot?“ „Bankrot među nama je onaj ko nema para niti robe.“ „Bankrot u mome ummetu je onaj ko dođe na Sudnji dan sa namazom, postom i zekatom, ali je ružno rekao ovom, potvorio onog, pojeo imetak drugog, prolio krv trećeg, udario četvrtog...pa će se ovima dati od njegovih dobrih djela, pa ako nestane dobrih djela prije nego što se dug vrati, onda mu se daju njihova loša djela i pripišu njemu, pa**

¹⁷ Hadis bilježi Muslim, br. 2200.

¹⁸ Hadis bilježi Ebu Davud, br. 3855 i tekst hadisa je njegov, kao i Tirmizi, br. 2038, Ibn Madže, br. 3436, i Ahmed, 4/278.

bude bačen u Vatru.¹⁹ U drugom hadisu kod Hakima i Ahmeda je došlo da je rekao, sallallahu alejhi ve sellem: „**Ko umre, a dužan je nekome, neka zna da se tamo dug neće vraćati dinarima i dirhemima, nego samo dobrim i lošim djelima.**“²⁰ Tirmizi bilježi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao Poslanik: „**Duša vjernika je okačena o njegov dug, sve dok se ne vrati za njega.**“²¹

10. **Pisanje vasijeta ili oporuke.** Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Svaki musliman koji ima nešto da u oporuku ostavi, ne smije prenoćiti dvije noći a da oporuka već nije kod njega napisana.**“²²

¹⁹ Hadis bilježi Muslim, br. 2581.

²⁰ Hadis bilježi Ahmed, 2/70, i Hakim, 2/27 i lanac prenosilaca mu je ispravan.

²¹ Hadis bilježi Tirmizi, br. 1078, a Albani ga ocijenjuje vjerodostojnim.

²² Hadis bilježi Buharija, 2738, i Muslim, br. 1627 i tekst hadisa je njegov.

Način posjete bolesniku

Govoreći o tome kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, posjećivao bolesnika, Ibnul-Kajjim – Allah mu se smilovao – u svojoj knjizi *Zadul-me'ad*, veli: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi se približio bolesniku, sjeo bi pokraj njegove glave i pitao bi o njegovom stanju, govoreći: **'Kako se osjećaš?'** Pomenuto je da bi pitao bolesnika o onome za čim žudi, pa bi rekao: **'Želiš li nešto?'** Pa ako bi postojalo nešto što je želio, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi znao da mu to ne ugrožava zdravlje, naredio bi da mu se to donese. Gladio bi bolesnika svojom desnom rukom i govorio: **'Allahumme rabben-nas, ezhibil be's vešfi, enteš-Šafi la šifa'e illa šifa'uke, šifa'en la jugadiru sekamen.'** – što u prijevodu znači: 'Allahu moj, Gospodaru ljudi, otkloni bol i izliječi, ti si Onaj Koji liječi, nema drugog lijeka osim Tvoga, izliječi lijekom koji ne napušta bol.'²³ Također bi uobičavao da kaže: **'Imsahil-be's, rabben-nas, bi jedikeš-šifau, la kašife lehu illa ente.'** – što u

²³ Hadis bilježi Buhari, 10/176; *Knjiga o medicini; Poglavlje o rukji Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem*, i Muslim, br. 2191., putem Aiše, radijellahu anha, a i Buharija je zabilježio drugu predaju od nje, također.

prijevodu znači: 'Ukloni bol, Gospodaru ljudi, u Tvojoj ruci je lijek, bol ne otklanja niko osim Tebe.'²⁴

Nekada bi dovio za bolesnika po tri puta kao što je to uradio sa Sa'dom kada je rekao: '**Allahumešfi Sa'den.**' i ponovio je tri puta – što u prijevodu znači: 'Allahu moj, izliječi S'ada!'²⁵

Kada bi ušao u prostoriju gdje je bolesnik rekao bi mu: '**La be'se, tahurun inšaallah.**' – ili 'Nema problema, čist si inšaAllah.'²⁶ Ili bi mu rekao: '**Keffaretun ve tahurun.**' – 'Otkup i čišćenje.', tj. bolest mu je otkup za grijeha i uzrok da biva očišćen od istih.

Nekada bi učio rukju osobi koja je bolesna, ima ranu ili se žali na nešto, na takav način da stavi svoju ruku na čelo bolesnika, zatim potare njegova prsa i kaže: '**Allahu moj, izliječi ga.**' Nekada bi mu brisao i lice.'²⁷

Praksa Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, nije bila da odredi sebi posebne dane za posjetu

²⁴ Hadis bilježi Ahmed, br. 26932.

²⁵ Hadis bilježi Buhari, *Knjiga o bolesnima; Poglavlje od stavljanju ruke na bolesnika*, br. 5659., i Muslim, čiji je tekst hadisa, pod rednim brojem 1628.

²⁶ Hadis bilježi Buhari, br. 3616. i 5656., putem Ibn Abbasa, radijellahu anhumu, Ahmed u vjerodostojnoj predaji u Musnedu, kao i Ibn Sunni.

²⁷ Ibid.

bolesnika, niti posebna vremena u toku dana, nego je propisao svome ummetu posjetu bolesnika danju i noću, u svim vremenima...²⁸

Lijepo je onom ko posjeti bolesnika da mu kaže ono što uliva nadu u ozdravljenje, jer je prenešeno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: „**Kada uđete kod bolesnika recite mu riječi koje ukazuju na ozdravljenje (neffisu lehu fil-edžel), jer iako te riječi ne odvrćaju bolest same po sebi, bolesniku biva drago.**“²⁹ Kao na primjer da mu kaže: „Allah će te izliječiti, produžiće ti život, uradit ćeš to i to od dobrih djela, ako Allah da.“

²⁸ Vidjeti: *Zadul-me'ad*, 1/494 – 497., uz malu promjenu.

²⁹ Hadis bilježi Ibn Madže u *Knjizi od propisima dženaze; Poglavlje o propisima posjete bolesnika*, br. 1438., i Tirmizi, br. 2087., a u njegovom lancu se nalazi Musa b. Muhammed b. Ibrahim Et-Tejmi, čiji su hadisi neprihvatljivi (munkerul-hadis), a hadis je ocijenjen slabim od strane Albanija u knjizi *Ahkamul-dženaiz*.

Oporuka i propisi vezani za nju³⁰

Na propisanost oporuke upućuju dokazi iz Kur'ana, sunneta i koncenzusa učenjaka.

Kur'anski dokaz: *Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.* (El-Bekare, 180.)

Hadiski dokaz: Hadis Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kojeg prenosi Ibn-Omer, radijellahu anhu, da je Resul, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Nije dozvoljeno čovjek muslimanu koji nešto posjeduje i želi da u oporuku ostavi, da prenoći dvije noći, a da oporuka već nije napisana kod njega.**“³¹

Rekao je en-Nevevi – Allah mu se smilovao – komentarišući prethodni hadis: „**U hadisu je podsticaj na pisanje oporuke. Svi muslimani su složni da je oporuka propisana, ali naš mezheb kao i mezheb**

³⁰ Preuzeto iz knjige *Ahkamul-dženaiz* od Albanija uz malu izmjenu, kao iz knjige *El-Memnu' u vel-džaiž min ahkamil-dženaiz*.

³¹ Hadis bilježi Buhari, br. 2738, kao i Muslim, br. 1627, a teskt hadisa je njegov.

većine učenjaka jeste da je ona mendub (pohvalna), a ne obavezna.³²

Lijepo je da se požuri sa njom, da se napiše dok je čovjek još u zdravlju i da svjedoci sve to posvjedoče. U nju će zapisati ono za čim ima potrebu, a ako se desi nešto novo što treba da se zapiše, naknadno će to zapisati.

Kada oporuka postaje pritrvrđenom?

Požurivanje oporukom postaje pritrvrđeno u sljedećim slučajevima:

- kod pojave bolesti,
- plovidbom morem ili putovanjem avionom,
- prilikom ulaska u boj i bitku,
- kod dugih putovanja kao što je putovanje na hadždž ili umru i sl.

Osobe od kojih je vasijet ili oporuka ispravna

Oporučivanje je ispravno od punoljetnog, pametnog, razumnog svejedno bio pouzdan ili griješnik, od čovjeka ili žene kao i od razumnog djeteta, jer je Omer b. Hattab, radijellahu anhu, dozvolio oporuku djetetu koje

³² Vidjeti: en-Nevevi, *Šerhu Muslim*, 11/74.

ima samo deset godina i niko mu se u tome nije suprostavio. Oporuka je također dozvoljena od nijeme osobe pod uslovom da je pojasni razumljivim znakovima ili pokretima.

Stanja u kojima vasijet biva obaveznim ili vadžibom

Čovjeku je obaveza da oporuči vraćanje dugova i ispoštivanje prava drugih, svejedno bili ti dugovi prema stvorenjima poput dugova za koje ne postoje svjedoci ili za koje ne zna niko do njega, ili prava drugih poput stvari koju je neko ostavio kod njega na čuvanje; ili pak bili dugovi prema Allahu poput otkupa, obaveznog hadždža, obaveznog zekata kojeg nije udijelio. Sve to treba sačuvati u pisanoj formi ili na način da nađe nekog za svjedoka kako ne bi kojim slučajem uzeo prava nekog drugog i kako se u imetak nasljedstva ne bi pripojilo ono što nije od njega. Isto tako, ako on ima prava kod nekog i nije halalio za vrijeme zdravlja, ostaviće u oporuku svojim nasljednicima da to uzmu kako im ne bi što uskratio od nasljedstva. Štaviše, kako ne bi bio uzrokom da neko drugi jede haram imetak, jer dužnik nekada zaboravi i smetne ime čovjeka kome je dužan, a njegovi nasljednici ga ne poznaju. Ovakvih slučajeva danas ima veoma mnogo.

Količina imetka koji se ostavlja u vasijet

Najveća količina imetka koji se može oporučiti jeste trećina, a i trećina je mnogo. Dakle, nije dozvoljeno onom ko ostavlja u vasijet da podijeli više od trećine svoga imetka, osim u slučaju kada mu dozvole nasljednici.

Najbolje je da oporuka bude manja od trećine, poput četvrtine ili petine zbog hadisa S'ada b. Vekkasa, radijellahu anhu, gdje kaže: „**Posjetio me je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam mu rekao: 'O Allahov Poslaniče, da li da oporučim sav svoj imetak?' Rekao je: 'Ne.' 'Onda polovinu.'** Rekao je: 'Ne.' 'Onda trećinu.' 'Može trećina, a i trećina je mnogo...' – odgovorio je.“³³

Propis oporuke samome sebi

Ako posjeduje imetka to je lijepa stvar kako bi mu se sevapi pisali čak i poslije smrti. Ovakav način oporučivanja se može nazvati trajnom sadakom kao što je spomenuto u hadisu Ebu-Hurejre, radijellahu anhu, da je Resul, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada insan

³³ Hadis bilježi Buhari, br. 2742, a tekst hadisa je njegov, kao i Muslim, br. 1628.

umre, njegova se djela prekidaju osim u tri slučaja: trajna sadaka, znanje kojim se koriste drugi i dobro dijete koje dovi za njega.³⁴

Kada oporuka postaje pokuđenom?

Ako je siromah, a i nasljednici siromasi; u tom slučaju mu je pokuđeno da ostavi nešto od imetka u oporuku, jer umjesto pomoći bližnjim rođacima koji su u potrebi on pomaže onima koji mu nisu bliski. Dokaz tome je hadis Sa'da b. Ebu-Vekkasa, radijellahu anhu, u kojem mu Resul, sallallahu alejhi ve sellem, veli: „**Doista, bolje ti je da ostaviš svoje nasljednika u bogatstvu, a ne u siromaštvu pa da onda traže i prose od ljudi.**“³⁵ „U ovom hadisu je podsticaj na održavanje rodbinskih veza, dobročinstvo prema bližnjima i samilost prema nasljednicima.“³⁶

³⁴ Hadis bilježi Muslim, br. 1631.

³⁵ Hadis bilježi Buhari, br. 2742, a tekst hadisa je njegov, kao i Muslim, br. 1628.

³⁶ To je spomenuo imam Nevevi u komentaru na pomenuti hadis.

Stvari o kojima treba voditi brigu kada je oporuka u pitanju

1. Zabranjeno je mijenjati oporuku koja je ispunila šerijatske uslove.

2. Oporuka prestaje biti punovažećom u slučaju da se oporučitelj predomisli, ili u slučaju da imetak koji je oporučen doživi propast ili pak srmću onog kome je oporučeno prije smrti oporučitelja. Također, prestaje biti punovažećom ako onaj kome je oporučeno ubije oporučitelja, ili u slučaju da je oporučitelj uz oporuku postavio određeni uvjet, pa prestankom dotičnog uvjeta prije njegove smrti oporuka se poništava. Kao da kaže: „Ako umrem u ovoj svojoj bolesti ili u ovoj sedmici.“, uvjet je (nakon protoka vremena i ozdravljenja) nevažan, a time i oporuka. Oporuka je još ništavna u slučaju da je odbije onaj kome je oporučeno nakon smrti oporučitelja.

3. Ukoliko oporučitelj oporuči trećinu imetka nekome ko nije šerijatski nasljednik, ta oporuka se mora ispoštovati, svedjedno svidjelo se to nasljednicima ili ne.

4. Dozvoljeno je dati u oporuku sav imetak ili pak više od trećine pod uslovom da ne postoji nasljednik, jer zabrana oporučivanja imetka više od trećine je upravo zbog nasljednika, te iz nepostojanja nasljednika proizilazi i nepostojanje zabrane.

5. Od imetka koji je ostavio preminuli prvo se izdvaja ono što je obaveza izdvojiti, svejedno bilo to napisano u oporuci ili ne: Obavezno izdvajanje imetka je poput prava ljudi ili ibadeta poput hadždža koji je vadžib (prvi hadždž), ili otkupa za zakletvu ili obavezni zekat prije njegove smrti ili zavjet kojeg je sam sebi u obavezu stavio pa je umro prije nego što ga je ispunio ili keffaret zihara (zabranjenog načina rastave od žene, kao da joj kaže: „Ti si meni (zabranjena) poput leđa moje majke.“) i sl.

6. Nije dozvoljeno opunomoćeniku (vesijju) da odvoji nešto od oporuke nasljednicima, jer je on na stepenu oporučitelja.

7. Obavezu podjele imetka preuzima opunomoćenik ili nasljednici, a ukoliko njih ne bude onda tu obavezu preuzima vladar. Ono što ostane od nasljedstva nakon podjele imetka na spomenute obavezne kategorije, počinje se sa oporukom ako je preminuli nešto oporučio, zatim se ostatak podjeli nasljednicima onako kako je to odredio Allah Uzvišeni.

8. Lijepo je da oporučitelj opunomoći nekog (svejedno bio iz bliže rodbine ili bilo ko drugi) da se pobrine oko nasljedstva, sakupljanja, podjele prava drugima, sprovođenja oporuke, te da se pobrine za stanje njegove male djece.

9. Ako oporučitelj premine, a nije označio opunomoćenika, za stvari nasljedstva će se pobrinuti neko od nasljednika nakon što se svi slože na tome, a ako se to ne može izvesti zbog toga što nisu dosljedni (maloljetni i sl.) ili se razidu, nakon toga stvar u svoje ruke uzima vladar.

10. Opunomoćenika treba da krasi sljedeće osobine: da je musliman, punoljetan, razuman, pravedan i zdravog razmišljanja.

11. Primanje obaveze da se biva opunomoćenikom nije vadžib, nego je mustehab ili pohvalno djelo onom ko je to u stanju da uradi, jer je u tome korist za oporučitelja i dobročinstvo prema njemu.

12. Kada se neko opunomoci u nečemu, ne postaje time automatski opunomoćenik u svemu. Pa ako ga npr. opunomoci da razdijeli trećinu imetka radi oporuke, nije ga učinio opunomoćenikom da uda njegove kćeri ili da čuva i pazi njegovu malu djecu.

13. Oporučitelj može da odredi više od jednog opunomoćenika, kao da npr. jednog odredi za izvršavanje oporuke, drugog za čuvanje i brigu o njegovoj maloj djeci, trećeg za prodaju nešto od njegova imetka i sl.

14. Kategorije u koje je najbolje dati oporuku su: siromašni rođacim koji nisu nasljednici, izgradnju bunara, mesdžida, vraćanje dugova zaduženih siromaha, pomoć

nekome radi traženje znanja, podučavanje Kur'anu, kupovina korisnih kaseti i njihova podijela, štampanje knjige, izgradnja puteva, odmarališta za putnike, obavljanje hadždža za njega ili drugog, džihad, dava i za još mnogo drugih dobrih djela.

15. Na muslimanu je da oporuči svojoj porodici bogobožnost i pokoravanje samo Njemu, da obavljaju dužnosti, a klone se zabranjenih stvari, te da ne nariču za njim kao što je to bio običaj pagana. Oporučuje im da čuvaju namaz i ustrajavaju u njegovom obavljanju u džematu, i da čine što više dobrovoljnih ibadeta. U trenutku izlaska duše treba da bude blizu njega neko od učenjaka i dobrih ljudi, da ga podsjetite da ima lijepo mišljenje o Allahu, da se nada Njegovoj milosti i oprost, te da ga podstiču da izgovori kelimei šehadet kako bi okončao svoj život na dunjaluku s njima.

16. Dozvoljeno je da se čovjek predomisli i promijeni tekst oporuke, a dokaz tome su riječi Omera: **„Čovjek ima pravo da mijenja u svojoj oporuci šta želi.“**

17. Nije dozvoljeno da oporukom ostavi trećinu imetka ili manje od toga u nešto je zabranjeno ili pak sumnjivo.

18. Mora se požuriti sa pisanjem oporuke zbog riječi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

„Nije dozvoljeno čovjeku muslimanu koji nešto posjeduje i želi da u oporuku ostavi, da prenoći dvije noći, a da oporuka već nije napisana kod njega.“
Rekao je Ibn Omer, radijellahu anhu: „Nije protekla niti jedna noć od kada sam čuo ove riječi, a da oporuka već nije bila kod mene.“³⁷

19. Lijepo je da oporuči svojim bližnjima, a koji nisu nasljednici, zbog riječi Allaha, tebareke ve te'ala: **Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.** (El-Bekare, 180.)

20. Na oporuku treba da posvjedoče dva čovjeka, muslimana, pravedna i pouzdana. Ako ih ne bude, onda dva čovjeka od nemuslimana uz uslov da uzme zakletvu od njih kod postojanja sumnje u njihovo svjedočenje shodno riječima Allaha Uzvišenog: ***O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših ili neka druga dvojica, koji nisu vaši – ako ste na putu, a pojave se znaci smrti. A ako posumnjate, zadržite ih poslije obavljene molitve i neka se Allahom zakunu: „Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati makar se radilo i o kakvu rođaku i svjedočenje koje je Allah***

³⁷ Hadis bilježi Muslim, br. 1627, a teskt hadisa je njegov.

propisao nećemo uskratiti, jer bismo tada bili, doista, grješnici. “ A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila, onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je šteta nanesena, i neka se Allahom zakunu: „Naše zakletve su vjerodostojnije od zakletvi njihovih, mi se nismo krivo zakleli, jer bismo tada, zaista, nepravedni bili. “ Najlakše tako oni mogu izvršiti svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na Pravi put ljudima koji su veliki grješnici. “ (El-Maide, 106 – 108.)

21. Oporuka roditeljima i bližnjima koji nasljeđuju preminulog nije dozvoljena, jer je taj propis derogiran ajetima nasljedstva, a to je pojasnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na najljepši način u svojoj hutbi na oprosnom hadždžu kada je kazao: „**Doista je Allah dao svakom ono što mu pripada, stoga, nasljednik nema udjela u oporuci.**“³⁸

22. Nije dozvoljeno nekom nanijeti štetu oporukom kao da se oporuci da se neki od nasljednika spriječe od nasljedstva ili da nekom od njih da više nego što mu pripada ili pak manje od toga. Takav postupak je

³⁸ Hadis bilježi Tirmizi, br. 2120, Darekutni, 4/98, 152, ali sa slabim lancem prenosilaca. Hafiz Ibn Hadžer je njegov lanac prenosilaca ocijenio dobrim u knjizi Et-Telhis el-habir, 3/92, br. 1369.

zabranjen zbog riječi Allaha: *Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rođaci, a i ženama dio onoga što ostave roditelji i rođaci, bilo toga malo ili mnogo, određeni dio.* (En-Nisa, 7.) pa je zatim rekao: *Pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug; to je Allahova zapovijed! – A Allah sve zna i blag je.* (En-Nisa, 7.) Oporuka koja sadrži u sebi nepravdu je nevažeća i odbačena zbog riječi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Ko uvede nešto novo u ovu našu stvar (din) to se odbacuje.**“³⁹

23. Poznato je da u ovom vremenu veliki broj ljudi čini novotarije u svojoj vjeri, pogotovo u stvarima oko dženaze, zato bi bilo lijepo da insan oporuči porodici da ga opreme i ukopaju shodno praksi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, radeći po ajetu: ***O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.*** (Et-Tahrim, 6.) Zbog toga, veliki broj ashaba je radio tako, a predaje po tom pitanju su mnogobrojne. Na primjer, preneseno je od Huzejfe, radijallahu anhu: „**Kada umrem nemojte obavještavati o tome, jer se, doista, bojim da ne bude na’j (obavještavanje o nečijoj smrti,**

³⁹ Hadis bilježi Buhari, br. 2697, kao i Muslim, br. 1718.

poput salavata), a čuo sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da zabranjuje činjenje n'aja – obavijest o smrti.⁴⁰

Zbog toga je rekao Nevevi – Allah mu se smilovao: „Mustehab (pritvrđeni mustehab) mu je da oporuči porodici da se klone onoga što je običaj od novotarija po pitanju dženaze i još da to potvrdi ugovorom.”⁴¹

Primjer jedne oporuke

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

16.5.1423. h.

Hvala Allahu Gospodaru svjetova, neka je blagoslov i mir na najboljeg Vjerovjesnika i Poslanika Muhammeda, njegovu porodicu, ashabe i tabi'ine.

A zatim:

Ovo je ono što ostavljam kao oporuku. Ja sam taj i taj, ovisan o oprostima svoga Gospodara. Nalazim se u

⁴⁰ Hadis bilježi Tirmizi, br. 986, i kaže : „Hadis je dobar“.

⁴¹ Vidjeti: *El-Ezkar*, str. 190.

stanju koje se u šerijatu uzima u obzir i to zdrave pameti i ispravnog razmišljanja.

Ostavljam u oporuku i pri tome svjedočim da nema Boga osim Allaha Jedinog Koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik, i da je Isa Allahov rob i Poslanik, i riječ Njegova koju je ubacio u Merjem i ruh Njegov (stvoreni, op. prev). Svjedočim da je Džennet istina i da je Džehennem istina te da će Sudnji dan nastupiti, u što sumnje nema i da će Allah proživiti one u mezarima.

Ostavljam u oporuku svojoj djeci, porodici i bližnjima da se Allaha boje, da mu pokorni budu, da izvršavaju Njegove naredbe i klone se zabrana, u tajnosti i javi, u veselju i nevolji. Oporučujem da čuvaju pet dnevnih namaza, da budu samilosni jedni prema drugima, povezani jedni s drugima, da ne kidaju veze jedni s drugima, da se međusobno podstiču na hajr i njegovo činjenje, da održavaju rodbinske veze i čvrsto se drže islamskih propisa i da ustraju na tome. Oporučujem da požure sa vraćanjem mojih dugova – ako postoje – :

Taj i taj, dužan su mu toliko i toliko...

Oporučujem da se o mojoj djeci, nakon mene, brine taj i ta. Njemu pripada potpuna nadležnost i

upravljanje nad njima sve dok ne postanu punoljetni i ne mogu da se brinu sami o sebi. Njemu oporučujem da gleda za njih ono što će im koristiti u njihovoj vjeri i dunjaluku, te da se boji Allaha po pitanju toga i javno i tajno.

Oporučujem da četvrtina moga imetka bude utrošena u dobrotvorne svrhe kao pomoć pri gradnji mesdžida (postavljanje klime, uvođenje struje i vode), kao sadaka uz ramazan, da se njime štampaju korisne knjige za islam i muslimane, da se pomogne onaj ko radi na Allahovom putu. Od ove četvrtine se, također, pomažu bližnji rođaci koji su u potrebi shodno mišljenju opunomoćenika. Imetak se može investirati shodno mišljenju opunomoćenika, a ono što se tom prilikom profitira, dijeli se za razne dobrotvorne svrhe, shodno odluci i mišljenju opunomoćenika.

Oporučujem da prilikom moje smrti prisustvuje neko od učenjaka i dobrih ljudi, kako bi me podsjetili na lijepo mišljenje o Allahu, na nadu u Njegovu milosti i oprost, te da me podstču na riječi tevhida – *la ilahe illallah*. Kada mi duša iziđe neka zatvore moje oči, neka dove za moju dobrobit i neka požure sa opremanjem i ukopom shodno onom što je preneseno vjerodostojnim putem od Vjerovjesnika, *sallallahu alejhi ve sellem*.

Pomenuto oporučujem i to potvrđujem, kao što tražim i da drugi to isto potvrde, a Allah je najbolji svjedok. Neka je blagoslov i mir na Allahova Poslanika, njegovu porodicu i sve ashabe.

Oporučitelj	Opunomoćenik	Svjedok	Svjedok
Ime	Ime	Ime	Ime
Potpis	Potpis	Potpis	Potpis

Samrt

Samrt je situacija kada duša napušta tijelo. Rekao je Uzvišeni: ***A zašto vi, kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite...*** (El Vakia, 83-85.)

I rekao je: ***Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti, i vikne se: "Ima li vidara?", i on se uvjeri da je to čas rastanka.*** (El Kijame, 26-28.)

Imam Ahmed bilježi od Berra'a ibn Aziba, radijallahu anhu, da je rekao: „**Izašli smo jednom sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, radi dženaze jednog od ensarija. Došli smo do mezara, i dok je bio ukopavan, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je sjeo, a i mi oko njega, kao da su**

nam na glavama ptice, a u svojoj ruci je imao štap kojim je udarao po zemlji. Podigao je glavu i rekao: 'Allahu se utječite od kaburske kazne.' To je rekao dva ili tri puta, pa je dodao: 'Vjernik, Allahov rob, dok napušta ovaj svijet i ide na budući, dođu mu s neba meleki bijela i sjajna lica kao Sunce. Sa sobom donesu džennetske ćefine i miris. Približe mu se tako da ih vidi, a onda sjednu.

Zatim mu priđe i melek smrti i sjedne pored njegove glave pa kaže: 'O dobra dušo, izađi u oprost svoga Gospodara i Njegovo zadovoljstvo.' Duša, zatim, krene da napusti svoje tijelo poput kapljice koja klizne iz nagete posude. Melek smrti je u grlu prihvati i izvadi, a onda ne prođe ni koliko treptaj oka, a već je preda melekima koji je ogrnu u džennetske ćefine, i namirišu džennetskim mirisom. Od nje se proširi najljepši miris, potom se, noseći je, penju u visine. Dok se budu penjali, neće prolaziti pored skupine meleka a da neće reći: 'Kakva li je ova dobra duša!?' 'Taj i taj.', reći će se, pa će ga oslovljavati najljepšim imenom kojim su ga zvali na dunjaluku.

Uzdizaje se do zemaljskog neba pa će tražiti da se otvore vrata i tako sve do sedmog neba, pa će reći Allah Uzvišeni: 'Upišiti moga roba u ilijjune i vratite ga na zemlju, jer sam ih, doista, od nje stvorio, u nju ću ih vratiti i iz nje ću iz izvesti po drugi put.' Rekao je: 'Pa mu se vrati duša u tijelo. Tada mu dođu dva meleka koja ga posade u sjedeći položaj pa mu kažu: 'Ko je tvoj Gospodar?' Reći će: 'Moj Gospodar je

Allah.' Reći će mu: 'Koja je tvoja vjera?' 'Moja vjera je islam.' 'Ko je ovaj čovjek koji vam je poslan?' 'On je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.' 'Šta je tvoje znanje?' 'Čitao sam Allahovu Knjigu, pa sam povjerovao u nju i ubijeden bio.' Tada će se čuti glas sa nebesa: 'Istinu je rekao Moj rob, pa napravite mu postelju iz Dženneta, obucite ga u odjeću iz Dženneta i otvorite mu vrata Dženneta.'

Rekao je: 'Pa će do njega doprijeti njen miris i ljepota i proširiće mu se mezar koliko je pogled dug.' Rekao je: 'Zatim će mu doći čovjek lijepog lica i izgleda, mirišljav, pa će mu reći: 'Ko si ti?' Ogovorit će: 'Raduj se onom što te veseli. Ovo je dan koji ti je obećan.' 'Ko si ti? Lice ti je takvo da ukazuje na hajr.' Reći će: 'Ja sam tvoje dobro djelo!' 'Gospodaru, ubrzaj Sudnji dan kako bi se vratio svojoj porodici i imetku.'

A rob nevjernik, kada bude odlazio sa ovog i išao na budući svijet, sa neba dođu meleki crnih lica, a sa njima je gruba odjeća. Zatim sjednu da ih vidi, pa dođe melek smrti i sjedne do njegove glave i kaže: 'O ti prljava dušo, izlazi Allahovoj srdžbi i ljutnji.' Rekao je: 'Pa će se razbježati po tijelu, a on će je čupati kao što se čupa užarena materija iz mokre vune, pa će je uzeti i staviti u grubu odjeću. Iz nje će izaći tako ružan miris, najružniji na zemlji. S njom će se penjati u visine. Neće proći pored grupe meleka a da neće reći: 'Kakva je ovo prljava duša?' Pa će ga nazvati najružnijim imenom kojim su ga nazivali na

dunjaluku.' Zatim će doći do zemaljskog neba pa zatraže dozvolu da se vrata otvore pa se ne otvore. Zatim je proučio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: *Onima koji dokaza Naše budu poricali i prema njima se budu oholo odnosili – kapije nebeske neće se otvoriti, i prije će deva kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući. Eto tako ćemo Mi grešnike kazniti.* (El-Araf, 40).

Allah će tada reći: 'Upišite Moga roba u sidždžin, u najnižu zemlju.', pa će mu se duša strovaliti u zemlju.“ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je, zatim, proučio: *A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan – biće kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio.* (El-Hadždž, 31.) i rekao: „Duša će mu se povratiti u tijelo pa će mu doći dva meleka. 'Ko je tvoj Gospodar?' – upitaće ga. 'Ah, ah, ne znam.' 'Koja ti je vjera?' 'Ah, ah, ne znam.' 'Ko je onaj čovjek koji vam je poslan?' 'Ah, ah, ne znam.' Pa će se sa neba čuti glas: 'Slagao je, zato mu stavite posteljinu od vatre, otvorite mu vrata Džehennema.' Pa će osjetiti toplinu i žestinu vatre, i suziće mu se mezar sve dok mu se kosti ne polome.

Zatim će mu doći čovjek ružna lica i odjeće, smrdljiva mirisa, reći će mu: 'Veseli se onom što te žalosti. Ovo je dan koji ti je obećan.' Reći će mu: 'Ko si ti? Lice ti je lice onoga ko donosi zlo.' Reći će: 'Ja sam tvoje loše djelo.' Pa će reći: 'Gospodaru, odgodi Sudnji dan.'“

U drugoj verziji hadisa nalazi se sličan tekst uz dodatak: „**Pa kada mu duša iziđe, za nju moli svaki melek između nebesa i Zemlje, i svaki melek na nebesima. Otvoriće mu se nebeska vrata, i svako od stanovnika jednih vrata će moliti Allaha da se duša uzdigne na sljedeće nebo. A kada se duša bude uzimala nevjerniku, proklinju ga svi meleki između nebesa i Zemlje i meleki nebesa. Zatvoriće mu se nebeska vrata. Niko od stanovnika jednih vrata neće moliti da se ta duša uzdigne dalje...**“⁴²

Trenutak izlaska duše

Stanje izlaska duše je različito i nije isto kod svakog čovjeka. Nekom stanje izlaska duše traje sat ili dva sata, nekome dan i u najvećem slučaju dva dana. Ima i onih kome duša iziđe u minuti ili u roku nekoliko sekundi, kao što je slučaj sa pojedinim šehidima, a sve to zavisi od Allaha Uzvišenog, jer je On Taj Koji umanjuje smrtne muke svome robu ili ih pak uvećava.

⁴² Hadis bilježe imam Ahmed, 5/287., 288., 295., 296., i Ebu Davud, 4753.

Znakovi samrti

U većini slučajeva kod ljudi na samrti mogu se prepoznati određeni znakovi. Dotični znakovi se spoznaju putem osjetila, uvida ili praćenjem velikog broja ljudi koji su bili na samrti.

Znakovi su:

1. Hladnoća krajeva tijela i stopala, a razlog tome jeste taj što duša kada počne izlaziti, prvo krene iz nogu, i ova činjenica je spoznata putem prakse i praćenja ljudi na samrti. Ako čovjeku koji je na samrti stavimo ruke na stopala osjetićemo hladnoću. Zatim, ako stavimo ruku na potkoljenicu osjetićemo da je topla, ali nakon određenog vremena ćemo osjetiti da su ledena i stopala i potkoljenica. Isto tako je sa cijelom nogom, pa donjim dijelom tijela itd. Dakle, prateći toplotu tijela od stopala ka gore može se ustanoviti dokle je duša izašla.⁴³
2. Znojenje čela. Prenosi se od Burejde, radijellahu anhu, da je Resul, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Smrt vjernika je sa znojenjem čela.**“⁴⁴

⁴³ Pomenute riječi sam čuo od nekoliko studenata koji su stručni u kupanju mrtvaca, i pomenute stvari su poznate iskustvom i praćenjem stanja ljudi na samrti.

⁴⁴ Bilježe: Tirmizi, br. 982., Nesai, 4/5-6., Ibn Madže, br. 1452., Ahmed, 3/350.

Pomenuti znoj je žućkaste boje koji naginje na crnu boju, a pojavljuje se na čelu i to je ono što se može primjetiti na velikom broju ljudi prilikom izlaska duše.

3. Panika popraćena nesvjesticom. Pojedini ljudi u stanju kada im dođe melek smrti i oni ga vide zapadnu u čudno stanje. Čovjek u tom stanju nekada priča nešto što je nerazumljivo, čas padne u nesvijest, čas se probudi, a razlog tome je teško stanje kroz koje prolazi.
4. Brzo kretanje duše po prsima. Čovjeku biva tijesno i teško diše.
5. Gargara koja biva u grlu. Rekao je Uzvišeni: *A zašto vi kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali...* (El-Vakia, 83–84.)
6. Pokretnost i lahkoća pokreta. Nekada čovjek pred smrt osjeti u tijelu pokretnost i lahkoću što nije osjećao prije, kao na primjer da bude bolestan i u nesvijesti dugo vremena, a zatim se probudi kao da je zdrav u potpunosti i pri tome nađe ovu pokretljivost. I to nije uvijek kod svakoga isto.

Šta je propisano onom ko sjedi do osobe koja je na samrti?

1. Okretanje osobe koja je na samrti prema Kibli, ako za to postoji mogućnost. Islamski učenjaci nemaju jedinstven stav po ovom pitanju, a razlog

ovog razilaženja jeste što ne postoji ni jedan vjerodostojan hadis po spomenutom pitanju, već nekoliko predaja od ashaba i učenjaka prvih generacija.⁴⁵ Osoba na samrti se okreće prema Kibli na jedan od dva načina (ako je to moguće): Okretanje kao da leži na desnoj strani i ovaj način je bolji, a sljedeći je da ga stavi u ležeći položaj (na leđima) i da mu noge okrene prema Kibli u slučaju da se ne može postupiti na prvi način.

2. Telkin šehadeta. Telkin ili podsticanje na izgovaranje kelimei šehadeta će raditi neko od njegovih najbližih, poput djeteta, roditelja ili rođaka, kao i najbogobojasniji ili onaj ko ima najviše znanja po pitanju smrtnih muka i o onome u čemu se trenutno nalazi osoba kojoj duša samo što nije izašla. Bilježi Imam Muslim da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **„Podstičite one koji su na samrti da izgovore la illahe illalah.“**⁴⁶ Isto tako, bilježe Ebu Davud i Hakim od Mu'aza ibn Džebela, radijallahu anhu, da je rekao: **„Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: 'U Džennet će ući onaj**

⁴⁵ Za opširnije informacije pogledati predaje koje se navode u djelu *El-Evsat* od Ibni-Munzira, 5/320-321.; *Musannef* od Ibn Ebi Šejbe, 3/239.; i djelo *El-Muhtedarin* od Ibn Ebi Dunje, 309.

⁴⁶ Hadis bilježi Muslim putem Ebu Seida, 916., i Ebu Hurejre, 917.

kome zadnje riječi na ovome svijetu budu *la ilahe illellah.*⁴⁷

Način telkina

1. U usta osobe koja je na samrti se stavi nekoliko kapi vode s ciljem da mu se nakvasi grlo i usne kako bi lakše mogao izgovariti kelimei šehadet. To će se uraditi putem misvaka ili pamuka navlaženog vodom. Nakon toga će se pomoću toga ukapati voda u njegova usta, a nije problem ako i proguta vodu.
2. Potiranje lica i čela sa nakvašenom maramicom kako bi mu se olakšalo u smrtnim mukama, a to je radio i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada mu se približio smrtni čas. Aiša, radijallahu anha, je rekla: „**Blizu njega je bila posuda sa vodom u koju bi umakao svoju ruku, a zatim bi brisao po čelu, te govorio: 'La ilahe illallah, doista smrt ima svoje muke.**“⁴⁸
3. Bilo bi dobro kada bi mu se dao misvak ako bi ga mogao koristiti, kao što je preneseno u hadisu o preseljenju Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je kod njega ušao Abdurrahman sin Ebu Bekra, radijallahu anhuma, a u ustima mu

⁴⁷ Hadis je dobar, a bilježe ga Ebu Davud, 3116., Hakim, 1/351., i Ahmed, 5/233.

⁴⁸ Bilježi Buhari, 6510.

misvak, pa ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pratio pogledom. Aiša, radijallahu anha, je shvatila šta želi pa mu je dala misvak kojeg je prije toga omekšala.⁴⁹

4. Treba da sjedne pokraj glave osobe koja je na smrtnoj postelji i da ga podstiče na izgovaranje kelimei šhadeta, kao što se navodi u hadisu Enesa, radijallahu anhu, koji kaže: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je imao slugu, mladića koji je bio židov, pa se razbolio. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je došao u posjetu, sjeo mu pored glave i rekao: 'Primi islam.' Dječak je pogledao u oca, koji je bio pored njega, pa mu je otac kazao: 'Poslušaj Ebu Kasima.' tj. Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je prihvatio islam. Zatim je Resul, sallallahu alejhi ve sellem, izašao, govoreći: 'Hvala Allahu koji ga spasi od Vatre.' A nakon što je umro, rekao je: 'Klanjajte dženazu vašem drugu.'**“⁵⁰

Telkin se vrši na jedan od dva načina:

1. U naredbodavnoj formi, na način da mu kaže: „O ti i ti“ pa će ga nazvati najljepšim imenom, ili da

⁴⁹ Bilježi Buhari, 4449.

⁵⁰ Bilježe Buhari, br. 1356., i Ahmed. Tekst hadisa koji se nalazi u zagradi je Ahmedova verzija.

mu kaže: „O Allahovo robe ili robinjo, reci *la ilahe illalah!* To će ponoviti po tri puta. Dokaz za ovakav način jest hadis Enesa, radijallahu anhu, gdje kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio čovjeka ensariju i rekao mu: **„O daidža, reci *la ilahe illalah.*“** Pa je čovjek kazao: „Dajdža ili amidža?“, a Poslanik mi odgovorio: „Daidža.“ Tada je on kazao: **„Znači, bolje mi je da izgovorim kelimei šehadet?“,** a Poslanik je odgovorio: „Da.“⁵¹ Za ovo su također dokaz i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svome amidži Ebi Talibu: **„O amidža, reci *la ilahe illalah.*“**⁵² Ako ne izgovori šehadet na ovaj način, onda se prelazi na drugi.

2. Drugi nači telkina jest da se podstiče na izgovaranje šehadeta. Ako nije odgovorio na prvi način prilikom naredbe, prelazi se na drugi način, a to je način podsticanja na šehadet i podsjećanje na Allahovu milost, kao, npr., da mu kaže: „Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: **'Ko umre, a zna da nema drugog Boga osim Allaha, ući će u Džennet.'**“⁵³ Također će proučiti nekoliko ajeta u kojima se ukazuje na kelimei šahadet, poput riječi Junusa, alejhi selam:

⁵¹ Bilježi Ahmed, 3/152., a lanac ovog hadisa je ispravan.

⁵² Bilježi Buhari, 1360., putem Seida b. Musejjiba, a on od svoga oca. Također ga bilježi i Muslim, br. 24., u *Knjizi o vjerovanju*.

⁵³ Bilježi Muslim, 26.

Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi! (El Enbija, 87.)

Stvari o kojima treba povesti računa prilikom smrtnog časa

1. Ako osoba koja je na samrtni već izgovara šehadet, onda je nema potrebe na to podsticati.
2. Ako je već izgovorio šehadet neka ga ne podstiče telkinom osim u slučaju da progovori nešto drugo ili ako pak padne u nesvijest, pa se probudi.
3. Učenjaci smatraju pokuđenim da se telkin vrši više od tri puta, kako se onaj koji je na samrtni ne bi osjećao nelagodno, te kako se kojim slučajem ne bi dogodilo da to prezire ili govori ono što ne doliči, jer je on tada u stanju teškoće i muke. Prenosi se da je Abdullahu ibn Mubareku, nakon što mu se smrt približila, došao neko da uči telkin i to je ponovio više od jednom, pa mu je Abdullah rekao: **„Ako jednom kažem *la ilahe illellah*, dovoljno je sve dok nakon toga ne kažem nešto drugo mimo tih riječi.**“⁵⁴ I pored velike bogobožnosti koju je posjedovao Abdullah b. Mubarek, ipak nije volio da mu se podsticanje na kelime šehadet ponavlja mnogo. Međutim, osobu na smrtnom času treba podsjećati na šehadet s vremena na vrijeme, kao npr. svakih

⁵⁴ Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi*, br. 977.

petnaest minuta ili pola sahata, a sve zavisno od stanja osobe kojoj se smrt primakla.

4. Ako slučajno osoba na samrtni pomjeri kažiprst, te na takav način ukaže na šehadet, onda se ne podstiče i pored njega se šuti. Ovo u slučaju da se zna da ne može da priča, ali ako je u mogućnosti da izgovori šehadet onda se podstiče telkinom.
5. Da dovi za njega i da ne govori ništa drugo osim što je dobro. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Kada budete kod bolesnog ili nekog na samrtni, govorite samo ono što je dobro, jer meleki aminaju na ono što vi govorite.**“⁵⁵
6. Treba da se gleda u stanje osobe koja je na samrtni. Ako je jakog vjerovanja ili ako je nevjernik onda se podstiče na način da se koristi naredbodavna forma: „*Reci la ilahe illalah.*“ Dokaz tome je postupak Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sa svojim amižom i općenito značenje hadisa: „**Podstičite one na samrtni među vama na *la ilahe illalah.***“⁵⁶ Ali u slučaju da je osoba koja je na samrtni musliman slabog vjerovanja, onda se ne podstiče naredbom, nego mu se izloži kao što smo već pomenuli, jer osoba koja je slabog imana nekada može da ima pogrešnu reakciju, da ga uznemiri, da se rasrdi i zamrzi to djelo. Neki ljudi čak i u svome životu ako su ljuti

⁵⁵ Bilježi Muslim, 919., a pod brojem, 920. bilježi sličan hadis.

⁵⁶ Bilježi Muslim, 916., putem Ebu Seida i putem Ebu Hurejre, 917.

pa im se kaže: „Allah te uputio.“ ili „Reci *la ilahe illallah*.“, oni to preziru i ne izgovore zbog srdžbe. Ako se ovako desi za vrijeme života kada nema poteškoća, kako li je tek onda kada se čovjek nalazi u smrtnim mukama.

7. Nije sporno musliman prisustvuje smrtnim trenucima nevjernika kako bi mu ponudio islam kao što se prenosi u hadisu od Enesa, radijallahu anhu, u kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio dječaka židova na samrti, kao što je prisustvovao i smrtnim mukama svoga amidže Ebu Taliba.
8. U vrijeme smrtnih muka se ne treba učiti sura Jasin kao što to radi određeni broj ljudi, jer ne postoji vjerodostojan hadis na tu temu, a što se tiče hadisa: „**Učite Jasin vašima koji su na samrti.**“⁵⁷ – to je slab hadis i po njemu se ne postupa. Slabim ga je ocijenio šejh Albani, Allah mu se smilovao, ali je lijepo ako se prouči nešto od Kur’ana u njegovoj blizini kako bi se podsjetio na Allaha i kako bi mu se srce omekšalo.

⁵⁷ Bilježe Ebu Davud, 3121., Ahmed, Nesai u djelu *Amelul-jevmi vel-lejleti*, 1074., Ibn Hibban, 3002. Spomenuti hadis u sebi ima nekoliko mahana.

Izabrane fetve islamskih učenjaka

Propis učenja sure Jasin kod insana na samrti?

Pitanje: Da li je dozvoljeno učiti suru Jasin čovjeku koji se nalazi na samrti?

Odgovor: Učenja sure Jasin kod osobe koja se nalazi na smrtnoj postelji spominje se u hadisu kojeg prenosi Ma'kil ibn Jesar, a u kojem se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Učite suru Jasin osobama koje su na smrtnoj postelji.**“

Veliki broj učenjaka spomenuti hadis ocjenjuje vjerodostojnim, smatrajući da mu je lanac prenosilaca dobar i da je prenesen putem Ebu Osmana En-Nehdija od Ma'kila ibn Jesara, dok su ga drugi učenjaci ocijenili slabim.

Učenjaci vele: „Prenosilac ovog hadisa nije Ebu Osman En-Nehdi, nego ga prenosi drugi Ebu Osman čije je stanje nepoznato.“

Dakle, ovaj hadis je poznat kao slab zbog nepoznavanja stanja Ebu Osmana, pa stoga nije pohvalno učiti suru Jasin kod osobe koja je na samrti. Razlog onih koji smatraju da je njeno učenje lijepo i pohvalno, jeste stav da je hadis Ma'kila vjerodostojan. Učenje Kur'ana općenito kod bolesnika je lijepa praksa, iz razloga što postoji mogućnost da mu to učenje bude od koristi, no međutim, učenje posebno sure Jasin u tim trenucima nije

propisano, jer je hadis slab, te zbog toga njeno učenje posebno u tim momentima nema oslonca.“⁵⁸

Lijepo je da se osoba na samrti okrene prema Kibli

Pitanje: Da li je propisano okretati prema Kibli osobu koja je na samrti?

Odgovor: Da, to je pohvalno po stavu nekih učenjaka, a dokaz tome je hadis u kojem se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Kaba je mjesto prema kojem se okrećete bili živi ili mrtvi.**“⁵⁹

Način na koji se osoba na smrtnoj postolji okreće prema Kabi

Pitanje: Na koji način će se osoba koja je u smrtnim mukama okrenuti prema Kabi?

Odgovor: Postaviće se na desnu stranu, a lice će joj biti okrenuto prema Kibli, baš onako kako se stavlja u mezar.

⁵⁸ Vidjeti: *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Abdul-Aziz b. Baz*, 13/93-94.

⁵⁹ Vidjeti: *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Abdul-Aziz b. Baz*, 13/101.

Smrt i njeni znakovi

Smrt

Uzvišeni Allah je rekao: ***Svako živo biće će smrt okusiti! I samo na Sudnjem danu dobićete u potpunosti plaće vaše, i ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden - taj je postigao šta je želio; a život na ovome svijetu je samo varljivo naslađivanje.*** (Ali 'Imran, 185.) Prenosi se da je Gospodar upitao Musa, alejhi selam, nakon što je umro: „**Kakva je bila smrt?**“ Rekao je: „**Moja duša je poput ovce u rukama mesara dok joj guli kožu, a još uvijek živa.**“⁶⁰

Prenosi se da je smrt gora od udarca sabljom, komadanja testerom i sjeckanja makazama.⁶¹

Znakovi smrti

U ranijem dobu nisu se poznavali savremeni medicinski načini utvrđivanja smrti, ali učenjaci su pomenuli određene znakove koji se pojave na tijelu

⁶⁰ Vidjeti: El-Kurtubi, *El-Džamii li ahkami-l-Kuran*, 6/133.

⁶¹ Vidjeti: Prethodni izvor, 17/13.

mrtvacu, a koji ukazuju i potvrđuju smrt dotičnog. Ti znakovi su:

1. Ukočenost očiju; oči se malo povuku unutra uz blago izvrtnje, a to je iz razloga što oči prate dušu prilikom njenog izlaska iz tijela, te se u tom trenutku ukoče. Prenosi se da je Ummu Seleme, radijallahu 'anha, rekla: „**Ušao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kod Ebu Seleme, a oči su mu bile otvorene, pa ih je zatvorio i kazao: 'Doista, pogled prati dušu kada izlazi.'** Zatim se čuo jecaj nekog iz njegove porodice, pa je rekao: '**Nemojte doviti za sebe osim ono što je korisno, jer meleki, doista, aminaju na ono što vi govorite.'** Zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: '**Allahu moj, oprost i Ebu Selemi, povećaj mu njegove stepene, i oprost i nama i njemu, o Gospodaru svijetova. Učini njegov kabur prostranim i osvjetljenim.**'⁶²
2. Krvarenje iz nosa na lijevu ili desnu stranu, jer je nos čovjeka za vrijeme njegovog života puduprt sa dvije žlijezde sa lijeva i desna, pa kada umre, te žlijezde nestanu.
3. Spajanje potkoljenica jedne uz drugu, kao što to opisuje Allah Uzvišeni kada kaže: ***I noga se uz nogu savije.*** (El-Kijame, 29.). Nekada se spoje

⁶² Bilježi Muslim, br. 920.

potkoljenice i cjevanice, a nekada i ispod potkoljenica.

Gore spomenuti znakovi se pojavljuju kod svih, a ove koje ćemo sada spomenuti samo su izraženi kod pojedinih mrtvaca.

4. Slabljenje vilica tako što olabave, i čim osoba premine vilice popuste što prouzrokuje otvaranje usta.
5. Mehkoća zglobova šake i opuštenost nogu.
6. Rastezanje kože, a posebno to bude izraženo ispod pazuha.
7. Hladnoća tijela.
8. Tvrdoća i ukočenost tijela, a posebno ako je smrt nastupila prije nekoliko sati.
9. Promjena mirisa kod mrtvaca, posebno ako je proteklo dosta vremena od smrti.
10. Nestanak crnila iz očiju preminulog, tako da mu oči izgledaju kao da ima tanku navlaku.

Napomene:

1. Kada osoba iznenada preseli, obaveza je da se pričekati sve dok se ne pojave neki od spomenutih znakova, ako već tu nije doktor ili bolnica u koju će se prebaciti.

2. Mora se biti sigurno u pomenute znakove, jer nekada bolesnik može imati srčani udar ili padavicu i tome slično, a u sadašnjem vremenu se to može otkriti medicinskim putem.

Šta je propisano prisutnima nakon što osoba preseli?

1. Neko od prisutnih će preminuloj osobi zatvoriti oči, a dokaz tome je već spomenuti hadis od Ummu Seleme. Tada će izgovoriti: „U ime Allaha, po smrću Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.“, a dokaz tome je postupak nekih učenjaka iz prvih generacija muslimana.⁶³ To se radi iz dva razloga: otvorene oči umrle osobe nisu baš lijep prizor i s ciljem da neki od insekata ne načine štetu očima.
2. Treba spojiti vilice krpom kako bi se tim postupkom usta zatvorila, te kako ne bi slučajno ulazili insekti ili da ne bi izišlo štogod iz usta preminule osobe, a i izgled nije lijep ukoliko usta ostanu otvorena. Omer, radijallahu anhu je oporučio svome sinu Abdullahu riječima: „Kada vidiš da mi je duša izišla, stavi svoju desnu ruku

⁶³ Vidjeti: Ibnul-Munzir, *El-Evsat*, 5/320.; *El-Mugni*, 3/366.

na moje čelo, a lijevu ispod brade pa zatvori.“⁶⁴, tj. zatvori mi usta.

3. Prevrtnanje zglobova uz stalni lagani pokret, kako se nebi ukočili, jer u tijelu čovjeka, na mjestu gdje se spajaju kosti postoji materija koja čini zglobove lahko pokretljivima, pa kada umre, ta se tvar stvrdne, što uzrokuje poteškošu onome ko kupa umrlu osobu.
4. Spajanje nogu umrloj osobi i vezivanje povezom kako ne bi iz njega šta izišlo. I ruke mu se trebaju spojiti i staviti na prsa, te se povezati kao i noge, a to sve s ciljem očuvanja, te kako ne bi spale i udarile od nešto prilikom nošenja mrtvaca.
5. Umrloj osobi treba skinuti odjeću, jer ona uzrokuje toplotu koja može da pokvari tijelo, a dokaz tome je govor ashaba, kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem umro: „Hoćemo li mu skinuti odjeću isto onako kao što to radimo sa našim mrtvacima?“⁶⁵ A što se Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem tiče; njegova odjeća se ne skida i to je od njegovih posebnosti. Treba napomenuti da je neophodno pokriti stidno mjesto mrtvaca uz oprez da se ne gleda u isto.
6. Stavljanje nečega što je teško na stomak kako se ne bi napuhao i to u slučajevima kada će mrtvac ostati u takvom stanju više od tri dana, ali, poznato je da danas mrtvac biva ukopan isti dan

⁶⁴ Vidjeti: *El-Mugni*, 3/365.

⁶⁵ Bilježe: Ebu Davud, br. 3142.; Ahmed, Ibn Hibban, br. 6627.

ili sutradan tako da nema potrebe za stavljanjem bilo čega. Kada kažemo da treba staviti nešto na stomak mrtvacu, misli se na kesu zemlje ili bilo čega što neće nanijeti štetu mrtvacu, a u sadašnjem vremenu u zamjenu se mogu uzeti mrtvačnice, gdje se mrtvac stavi i ostane tako dugo vremena bez loših posljedica.

7. Uzdignuti ga iznad zemlje kako na njega ne bi utjecala vlažnost zemlje.
8. Pokrivanje preminulog osim u slučaju da je pod ihramima, zbog hadisa kojeg prenosi Aiša, radijallahu anha, da je tako učinjeno sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem.⁶⁶ A što se osobe u ihramima tiče, taj se ne pokriva zbog hadisa u kojem se spominje čovjek koji je stajao na Arefatu pa ga pregazila njegova jahalica. O njemu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: **„Ogasulite ga sa vodom i sidrom, napravite ćefine od dva dijela, nemojte ga mirisati niti pokrivati glavu, niti lice, jer će on biti proživljen na Sudnjem danu učeći telbiju.“**⁶⁷
9. Doviti za preminulog, a dokaz je hadis kojeg prenosi Ummu Seleme u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upućivao dovu Ebu Selemi: **„Allahu moj, oprosti Ebu Selemi, povećaj mu njegove stepene, i oprosti i nama i**

⁶⁶ Bilježe Buhari, br. 5814., i Muslim, 942.

⁶⁷ Bilježe Buhari, 1265., i ovo je njegova verzija; i Muslim, 1206.

njemu, o Gospodaru svijetova. Učini njegov kabur prostranim i osvjetljenim.⁶⁸

10. Porodica preminulog mora biti zadovoljna Allahovom odredbom i obaveza im je da budu strpljivi. Uzvišeni Allah je rekao: ***Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: „Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!“ Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravome putu!*** (El Bekara, 155–157.) I kaže: ***Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć.*** (En Nahl, 127.) Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored mezara na kojem žena sjedi i plače, pa joj je rekao: „**Boj se Allaha i strpi se!**“ „**Beži od mene, tebe nije zadesilo ono što je zadesilo mene!**“, reče ona. Nije ga poznavala, pa joj je rečeno: „**To je Vjerovjesnik.**“ Nakon toga ona došla kod njegovih vrata, a tada nije bilo vratara, pa mu je rekla: „**Nisam te poznavala!**“ Rekao je: „**Doista je strpljivost kod prvog udarca!**“⁶⁹ Muslim bilježi da je, kada joj je to rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uznemirila se kao da joj se smrt došla, pa mu je došla do vrata.

⁶⁸ Bilježi Muslim, 920.

⁶⁹ Bilježe Buhari, 1283., 7154.; i Muslim, br. 926.

11. El-Istirdža' ili izgovaranje riječi: *Inna lillahi ve inna ilejhi radži'un*, što znači: „Svi mi Allahovi i svi ćemo se Njemu vratiti.“, kao što je to spomenuto u prethodnom ajetu. Drugi dokaz je hadis kojeg prenosi Ummu Seleme, radijallahu anha u kojem kaže: „**Čula sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: 'Nema ni jednog muslimana kojeg zadesi nedaća, pa kaže ono što mu je Allah naredio: Inna lillahi ve inna ilejhi radži'un, Allahu moj, sačuvaj me u ovoj mojoj nevolji i daj mi iza nje bolje.'**, a da mu Allah neće dati bolje od toga.“⁷⁰
12. Osobu koja je preselila ne treba spominjati osim po dobru, a dokaz tome je hadis: „**Nemojte vrijeđati mrtve, jer su oni, doista, našli ono što su pripremili i zaslužili.**“⁷¹
13. Vratiti njegove dugove prije raspodjele nasljedstva, a ako ne bude imao dovoljno imetka, vratiće se namjesto njega ako za to postoji mogućnost, zbog hadisa u kojem Resul, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „**Duša vjernika je okačena o dug njegov, sve dok ga neko ne vrati za njega.**“⁷²
14. Požuriti sa pripremanjem, gasuljenjem, džennaza namazom i ukopom. Dokaz za ovo je hadis Ebu

⁷⁰ Bilježe Buhari, 1/89-90.; 3/150-154.; Muslim, 3/51-52.

⁷¹ Bilježi Buhari, br. 1393.

⁷² Bilježi Tirmizi, br. 1078., hadis je vjerodostojnim ocijenio Albani.

Hurejre, radijallahu anhu, gdje kaže: „**Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: 'Požurite sa dženazom, ako osoba bude dobra, vodite je dobru – a ako bude suprotno tome, onda je zlo koje skidate sa svojih ramena.'**“⁷³

15. Ukopati preminulog u zemlji u kojoj je preselio i ne prenositi ga u drugu, jer je to djelo suprotno naređenju iz prethodnog hadisa gdje se navodi požurivanje sa ukopom; zbog toga je rekla Aiša, radijallahu anha, nakon što joj je umro brat u Abesiniji i premješten na drugo mjesto: „**Ništa me ne rastužuje osim to što nije ukopan na mjestu gdje je preminuo.**“⁷⁴ Bilježe sakupljači sunena i Ibn Hibban: „**Nakon što je prošao dan Uhuda, šehidi su bili ponešeni da se ukopaju u Beki', pa je povikao izaslanik Poslanika: 'Poslanik vam naređuje da ukopate mrtve na mjestu gdje su umrli, pa vratite se!'**“
16. Obavijestiti rodbinu o njegovoj smrti kako bi bili prisutni na ukopu i klanjaju dženazu, uz napomenu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem zabranio NA'J tj. obavještavanje o smrti po ulicama, vičući ili u novinama i sl. tome jer je taj postupak ogledalo brige i nezadovoljstva.
17. Nema problema ako se sačeka dok se sakupi rodbina kako bi klanjali i ukopali svoga umrloga i

⁷³ Bilježe Buhari, br. 1315., i Muslim, br. 944. i ovo je njegova verzija.

⁷⁴ Vidjeti: Ibnl-Munzir, *El-Evsat*, 5/320.; *El-Mugni*, 3/366.

to svega nekoliko sati, ako ne postoji bojazan da će to prouzrokovati kvarenje tijela.

18. Lijepo je da se traži od onog koje obaviješten o smrti da dovi za oprost za umrloga, zbog hadisa u kojem je Allahov Posalnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je obaviješten o smrti Nedžašije, rekao: „**Tražite oprost za svoga brata.**“⁷⁵
19. Požuriti sprovođenje oporuke u djelo, kako bi imao nagradu za to.

Postupci koji su zabranjeni bližoj rodbini preminulog

Šejh Albani, Allah mu se smilovao⁷⁶: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je zabranio stvari koje su ljudi radili prije, a i danas ih rade kada im neko premine, zato je obaveza da se one spoznaju s ciljem njihovog izbjegavanja. Stoga ih sad pojašnjavamo:

1. Naricanje ili nijaha, a po pitanju toga postoje mnogobrojni hadisi. Od tih hadisa je: „**Dvije su osobine kod ljudi, a koje označavaju nevjerstvo: kaljanje porijekla i naricanje.**“⁷⁷

⁷⁵ Bilježe Buhari, 3/163., i Muslim, br. 951. Obojica bilježe hadis putem Ebu Hurejre. Dok imam Muslim bilježi hadis, br. 953., u kojem se ne spominje traženje oprosta.

⁷⁶ Vidjeti: *Ahkamu-l-dženaiz*.

⁷⁷ Bilježi Muslim, poglavlje o vjerovanju, br. 67.

2. Udaranje po licu i cijepanje odjeće, zbog riječi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **„Ne pripada nama onaj ko se udara po licu, cijepa odjeću i u svojim dovama moli onako kao što je to bilo u predislamskom periodu.”**⁷⁸
3. Brijanje glave, zbog hadisa Ebu Burde ibn Ebi Musa: „Ebu Musa je obolio pa je u nesvjesticu pao, a glava mu u krilu žene iz njegove porodice, pa je kriknula, a on joj nije mogao ništa reći, pa kada je došao sebi, kazao je: „Ja se odričem onoga čega je se odrekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem; odrekao se od one koja nariče (es-salika), brije (el-halika) i cijepa svoju odjeću (eš-šakka).“⁷⁹
4. Zapuštanje kose, zbog hadisa žene koja je dala zakletvu Allahovu Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: **„Od stvari za koju je tražio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zakletvu jeste da mu ne griješimo, da ne grebemo lice, da ne prizivamo prokletstvo, da ne deremo odjeću i ne zapuštamo kosu.“**

⁷⁸ Bilježe Buhari, br. 1294., 1297., 1298., 3519., i Muslim u poglavlju o vjerovanju, br. 103.

⁷⁹ Bilježe Buhari, 3/165., *Fethu-l-Bari*; Muslim, 104. Nijaha je vrsta pretjeranog plakanja. Ibnul-Arebi je rekao: „En-Nevh se praktikovao u džahilijjetu. Žene bi stajale jedne naspram drugih, bacale bi zemlju na svoje glave i udarale bi se po licima. Eš-Šakka je ona koja cijepa odjeću. Es-Salika je ona koja podiže svoj glas prilikom nečije smrti. El-Halika je ona koja brije kosu prilikom nedaće. Vidi: *Fethu-l-Bari*, str. 212/3.

5. Neki ljudi puste bradu određeni broj dana, kao znak tuge sa preminulim, a kada prođu ti dani vrate se brijanju. Ovaj postupak u svome vanjskom izgledu je poput zapuštanja kose, ali se za njega još dodaje opis da je to novotarija, a Allahov Poslanik sallallahu aleji ve sellem je rekao: „**Svaka novotarija vodi u zabludu, a svaka zabluda u vatru.**“⁸⁰ Uz napomenu da je ukrašavanje brijanjem brade – kao što to radi većina – grijeh po koncenzusu četverice imama i drugih; jer je u tome čisto suprostavljanje šerijatskim dokazima.
6. Obavješćavanje o smrti preminulog na minberima, u novinama, na ulicama i slično tome, jer je to naj-obavješćavanje koje je zabranjeno hadisom Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Preneseno je do nas vjerodostojnim putem od Huzejfe ibnul-Jemana, radijallahu anhu, da bi, kada bi mu neko preselio, govorio: „Nemojte obavješćavati o tome nikoga, jer se bojim da to ne bude naj, a doista sam čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako to zabranjuje.“⁸¹ No, međutim, ako se obavijesti rodbina i društvo kako bi mu namaz klanjali i prisustvovali dženazi, to se onda ne smatra najom koji je zabranjen u islamu. Štaviše, obaveza je da se obavijesti o njegovoj smrti ako nema ko da ga okupa, u ćefine stavi i

⁸⁰ Bilježi Nesai, 3/188-189.

⁸¹ Bilježi Tirmizi, 986., i za njega veli da je dobar.

klanja mu dženzazu i slično tome. Dokaz za to je postupak Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je obavijestio o smrti Nedžašije onog dana u kojem je i umro.⁸²

Znakovi lijepog završetka na ovome svijetu

1. Izgovaranje kelimei šhadeta prije samog preseljenja. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Kome zadnje riječi budu *la ilahe illalah, ući će u Džennet.***“⁸³
2. Smrt znojnog čela. Priča Burejda ibn Husaj, radijallahu ‘anhu, da je bio u Horasanu, pa je posjetio svoga bolesnog brata. Kada je stigao kod njega on je već preminuo, a na njegovom čelu je bio znoj, pa je rekao: „Allahu ekber, čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem kako kaže: '**Smrt vjernika je sa znojnim čelom.**'“⁸⁴

⁸² Bilježe Buhari, 1245., i Muslim, 951.

⁸³ Bilježe: Ebu Davud, br. 3116., Hakim, 1/351., Ahmed, 5/233., lanac hadisa je dobar.

⁸⁴ Bilježe: Ahmed, 1/361., i tekst hadis je njegov, en-Nesai, 1/259., Tirmizi, 2/128. i za njega kaže da je dobar hadis, Ibn Madže, 1/443-444., Ibn Hibban, br. 730., Hakim, 1/361., Tajalisi, br. 808., Ebu Nuajm u djelu *El-Hiljetu*, 9/223. i hadis je vjerodostojan.

3. Smrt uoči petka ili petkom danju. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „**Nema ni jednog muslimana koji umre u danu petka ili po noći, a da ga Allah neće sačuvati kazne u kaburu.**“⁸⁵
4. Pogibija na Allahovu putu. Allah Uzvišeni je rekao: ***Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati; radovaće se Allahovoj nagradi i milosti i tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada onima koji su bili vjernici.*** (Ali Imran, 169–171.). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Šehid kod Allaha ima šest odlika: bude mu oprosteno kod prve kapi njegove krvi, vidi svoje mjesto u Džennetu, biva sačuvan kaburske patnje, biva siguran od Velikog užasa, biva ukrašen odjećom imana, biva oženjen sa hurijama i moći će da se zagovara za sedamdeset članova svoje porodice.**“⁸⁶

⁸⁵ Bilježe: Ahmed, br. 6582. i 6646., i Tirmizi, br. 1074.; kada se sakupe svi njegovi rijaveti, hadis je hasen ili sahih.

⁸⁶ Bilježe ga Tirmizi, 3/17., koji ga je ocijenio vjerodostojnim, Ibn Mađže i ovo je njegova verzija, 2/284., i Ahmed 4/131. Lanac ovog hadisa je ispravan.

5. Da preseli čineći neki od ibadeta, obavljajući hadždž ili dok je bio postač, a ima i onih koji umiru dok su učili Kuran. Prenosi se od Džabira, radijallahu ‘anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Svaki rob će na Sudnjem danu biti proživljen u stanju u kakvom je preselio.**“⁸⁷ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Kada Allah želi dobro Svom robu, učini da radi ono što je korisno.**“ Rečeno je: „**Kako to?**“ „**Uputi ga da čini dobro djelo, a zatim ga usmrti dok je još u stanju činjenja tog djela.**“⁸⁸
6. Smrt od kuge, utopa, stomačne bolesti, urušavanjem, u požaru, smrt žene prilikom poroda i smrt od tumora. Prenosi se od Džabira, radijallahu ‘anhu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Šehida ima sedam vrsta, mimo onog koji umre na bojnopolju: ko umre od kuge je šehid, u potopu, od tumora, stomačne bolesti, požara, zbog ruševina i žena prilikom poroda (temutu bi džum’in).**“⁸⁹

⁸⁷ Bilježi ga Muslim, br. 2878.

⁸⁸ Bilježe ga Ibn Hibban, br. 341., i Ahmed, br. 12055.

⁸⁹ Ovaj hadis bilježi imam Malik i spomenuta verzija je njegova, 1/232-233.; Ebu Davud, 2/26.; Nesai, 1/261.; Ibn Madže, 2/185-186.; Ibn Hibban u svome *Sahihu*, 1616.; Hakim, 3528.; Ahmed, 5/446. Hadis je vjerodostojan. U vezi izraza „bi džumin“ koji se spominje u hadisu, imam Hattabi u djelu *En-Nihaje*, veli: „Žena koja umre, a u stomaku nosi dijete, a rečeno je da se misli i na ženu koja umre

7. Ko pogine braneći svoj imetak, porodicu, vjeru i život. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Šehid je onaj ko pogine braneći imetak, porodicu, vjeru i sebe.**“⁹⁰
8. Ko posavjetuje vladara pa ga ovaj ubije. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Prvak šehida je Hamza ibn Abdulmuttalib i čovjek koji ustane ispred vladara, pa mu naredi činjenje dobra i zabrani činjenje zla, pa ga ovaj ubije.**“
9. Kada muslimani pohvale preminulog. Prenosi se od Enesa, radijallahu ‘anhu, da je jedne prilike prošla dženaza, pa su je pohvalili, a Poslanik je rekao: „**Obavezan mu je, obavezan mu je, obavezan mu je.**“ Kada je prošla druga dženaza, rekli su o njoj loše, a Poslanik je ponovio: „**Obavezan mu je, obavezan mu je, obavezan mu je.**“ „Zatim ga je Omer upitao o tim riječima, pa je rekao: 'Onoj koju ste pohvalili hajrom, obavezan je Džennet, a onoj o kojoj ste loše govorili, obavezan je Džehennem. Vi ste Allahovi svjedoci na zemlji, vi ste Allahovi svjedoci na zemlji, vi ste Allahovi svjedoci na zemlji!'“⁹¹ U drugoj verziji stoji: „**Doista meleki**

kao djevica.“ Pogledaj: *Avnu-l-mabud šerh Suneni Ebi Davud*, str.1328.

⁹⁰ Bilježe: Ebu Davud, 2/275, Tirmizi, 2/316., koji veli da je hadis hasen sahih; Ahmed i ovo je njegova verzija br. 1652-1653.

⁹¹ Bilježi Buhari, br. 1301.

govore shodno onom što je na jezicima sinova Ademovih o drugima, bilo da se radi o dobru ili zlu.“⁹² Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Svaki musliman kome posvjedoče četverica da je bio dobar, Allah će ga uvesti u Džennet!“ Rekli smo: „A trojica?“ „I trojica.“ „A dvojica?“ „I dvojica.“ „Zatim nismo pitali ako posvjedoči samo jedan.“⁹³

10. Znakovi koji se vide na mrtvome prilikom gasuljenja i kupanja, kao na primjer uzdignut prst koji ukazuje na kelimei šehadet, svjetlost na licu, radost, nasmijanost, osmijeh i slično tome, jer je sve to znak da je umra osoba obradovana Allahovim zadovoljstvom i Džennetom, a meleki su ga lijepo dočekali. Nekada možeš vidjeti mrtvacu koji ima osmijeh i ne napušta ga sve dok se u ćefine ne stavi. Od tih lijepih znakova može biti olakšano gasuljenje, mehkoća i blagost tijela, jer većina tijela biva ukočenima i krutima, a Allah zna najbolje.

Znakovi lošeg završetka na ovome svijetu

1. Da umre na širku, ostavljanju namaza ili čineći jedan od grijeha poput bluda, pijenja, alkohola,

⁹² Bilježi Buhari, 3/177., 5/192-193. i Muslim 3/53.

⁹³ Buhari, br. 1368., Nesai, br. 1934. i Ahmed, br. 129., br. 204.

slušanja muzike i slično, kao što se prenosi u hadisu Džabira, radijallahu 'anhu: „**Svaki rob biva proživljen u stanju u kojem je i umro.**“⁹⁴

2. Spominjanje mrtvacu po zlu od strane muslimanna, kao što je prenešeno u već spomenutom hadisu od Enesa, radijallahu anhu.⁹⁵
3. Znakovi koji se pojave na preminulom nakon smrti ili prilikom kupanja, kao što je crnilo na licu, namrštenost i tama, lice mu je poput lica ljutitoga, onaj ko ga kupa nalazi poteškoće prilikom toga. Pomenuti znakovi se vide iz razloga što mrtvac vidi meleke kazne i meleka smrti koji su ga obavjestili da se Allah na njega rasrdio i da će ga u Vatru uvesti, da nas Allah sačuva. No, međutim, ako se nađu pri insanu samo ovi znakovi, nećemo reći zasigurno da je to loš završetak, jer za to nema dokaza, a nekada se crnilo na tijelu može pojaviti kao uticaj prirodnih faktora koje poznaju doktori poput manjka oksigena u krvi i to na određenom mjestu u tijelu, poput stopala, pa zbog toga postanu crna, ili se krv sakupi na određenom mjestu i sl. Lično sam vidio znakove lijepog i lošeg završetka na mnogim dženazama od čega se kosa sijedi i jeza čovjeka podilazi. Molimo Allaha da nam uljepša naš završni trenutak na ovome svijetu.

⁹⁴ Bilježi Muslim, br. 2878.

⁹⁵ Bilježi Buhari, br. 1301.

Upozorenja

1. Ukoliko onaj koji kupu vidi kod mrtvaca neke od znakove lošeg završetka, neće o tome pričati. Međutim, on to može spominjati kao događaj koji mu se desio bez spominjanja imena osobe kojoj se to desilo, kako bi ljudi uzeli pouke iz toga.
2. Kada se kod nekog mrtvaca vide tragovi lijepog završetka, poput bjelila na licu, veselosti, nasmijanosti ili kažiprsta koji ukazuje na kelimej šehadet, lijepo je o tome obavijestiti narod, posebno familiju i rodbinu, kako bi što više doveli za njega i tražili da mu se Allah smiluje, te kako bi ljudi uzeli pouku iz toga i povelili se za njim radeći ono što je on radio prije smrti, jer je on taj koji ima na sebi znakove lijepog završetka.

Kazivanja koja govore o stanju umrlih i onih koji su na samrti

Cijenjeni brate, u nastavku ću spomenuti nekoliko istinitih događaja koji ukazuju na lijep i loš završetak osobe na ovome svijetu, a molim Allaha Uzvišenog da nam svima podari lijepu smrt, i da nas sačuva od loše konačnice.

To spominjem s ciljem da vjernik bude još aktivniji u činjenju dobrih djela i da nastavi putem dobročinstva kojim već ide, te kako bi upozorio lijenog i razbudio nemarnog, moleći Allaha Uzvišenog da nam ova kazivanja budu od koristi.

[Mladić koji je ubio svoju majku]

Prva priča govori o mladiću koji je ubio vlastitu majku, a zatim je spalio, nakon što ju je na dijelove isjekao, a sve to pod dejstvom opojnih sredstava i droge.

Detalji vezani za ovaj događaj

Pozvan sam u jedan od zatvora kako bi održao predavanje tamošnjim zatvorenicima. Došavši tamo, primjetio sam mladića koji je bio van prostora u kojem smo klanjali, kako se veoma brzo kreće, ode, pa se ponovo vrati, a nije klanjao sa nama.

Nakon što sam završio sa predavanjem, nadležni za islamska pitanja u dotičnom zatvoru me je zamolio da uputim savjet tom mladiću, za kojeg su mi kazali da ne obavlja namaz već četiri godine koliko boravi u zatvoru i da je ostalo samo tri mjeseca do njegovog pogubljenja odmazdom. Prije nego sam otišao kod njega upozorili su me da se pazim i čuvam njegovih postupaka, pa sam,

nakon što sam se smirio i zatražio pomoć od Allaha otišao k njemu, nazvao mu selam i kazao mu da ga želim posjetiti kako bih, u ime Allaha, sa njim razgovarao. Upitao sam ga o razlogu neobavljanja namaza sa nama, te sam ga upitao da možda ne klanja samostalno, mimo džemata. On mi je kazao da nikako ne obavlja namaz i da nije Allahov rob, a da smo mi svi drugi robovi. Još mi je kazao da ne priznaje postojanje Allaha Uzvišenog. Upitao sam ga o tome ko ga je stvorio, a on mi je odgovorio da ga stvorio Vehhab. Upitao sam ga o tome ko je Vehhab kojeg mi spominje, a on mi je odgovorio da je to onaj koji mu je darovao sve, a zatim je počeo da psuje meleke i da ih optužuje za bludnje radnje. U njegovoj ruci je bio upaljač kojeg sam uzeo i upalio, a zatim sam mu rekao da zbog onoga što govori može da završi u vatri džehennemskoj i upitao sam ga da li je spreman da izdrži vrelinu vatre, nakon čega je on prestao da priča.

Poslije toga sam pokušavao da na razne načine i metode stupim u normalan kontakt, pa nisam uspio.

Zatim mi je kazao: „Ja znam da je vrijeme mog pogubljenja odmazdom blizu, a ja ne klanjam.“ Zatim me je istjerao, pa sam izašao iz prostorije, a drugi zatvorenici su bili u našoj blizini i nadali su se da će ga Allah možda okrenuti pravome putu. Sa njima je bio i nadležni za islamska pitanja u tom zatvoru.

Zamolio sam ga da me pozove kada se nad zatvorenikom sa kojim sam razgovarao bude izvršavala šerijatska kazna kako bi vidio način na koji će napustiti ovaj svijet.

Pitao sam o razlogu zbog kojeg je osuđen na smrtnu kaznu, pa su mi kazali da on ne pati ni od kakvih duševnih bolesti. Kazali su mi da je išao na pregled i da doktori nisu ustanovili nikakav poremećaj. Upravo zbog ovakvog stanja njemu je odgađano izvršenje kazne, kako bi se ustanovilo njegovo duševno stanje.

A razlog presude o njegovom pogubljenju jeste ubistvo sopstvene majke, nakon čega ju je isjekao i zapalio, znajući da ona posti šest dana ševvala i to se desilo na dan džume.

Nakon što je proteklo otprilike dva mjeseca, dobio sam poziv od nadležnih iz tog zatvora koji su me obavijestili da će se kazna pogubljenjem izvršiti sutradan, te su tražili da budem prisutan odmah nakon sabah namaza. Nakon tog poziva stupio sam u kontakt sa jednim zapisničarem kako bi se zabilježila oporuka koju ostavlja osuđeni.

Sutradan, nakon sabah namaza, sreli smo se u zatvoru, a zapisničar je upitao osuđenog o tome da li svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov Poslanik. Osuđeni mladić je odgovorio:

„Svjedočim da je samo Allah bog i da je Muhammed Allahov Poslanik, da su Dženet i Džehennem istina.“

Obradovao sam se zbog onoga što sam čuo. Zatim je zapisao svoju oporuku, a ja sam ga savjetovao da što više spominje Allaha i citirao sam mu hadis: „Ući će u Dženet svako kome budu posljednje riječi na ovome svijetu *la ilahe illellah*. Ti sada ideš Allahu, zato što više spominji Allaha, jer može biti da te Allah počasti tako što će ti tvoja braća oprostiti, pa da ne budeš pogubljen.“

Nakon što sam mu to kazao, on je upitao: „Ima li igdje duhana ili čaja? Zar nema duhana i čaja? Kada ću biti pogubljen?“

Jedan od stražara mu je odgovorio: „Nakon što klanjamo džumu.“

Čuvši to, kazao je da je još veoma rano i da mu donesu duhan i čaj. Rekao sam mu: „Šta mi liš da klanjaš dva rekata?“ On mi je tada naredio da izađem i počeo se sa mnom i sa onim što sam mu kazao izigravati.

Izašao sam vidno uznemiren i prije njega sam stigao na mjesto izvršavanja kazni, a njega su nakon toga doveli, pa sam upitao jednog od odgovornih: „Zašto ga ne podsjetite kako bi izgovorio kelimei šehadet, a on mi je kazao da je osuđeni jedne prilike sudiji kazao da je on kršćanin i da nije ubio nikog osim Iblisa, tj. svoju majku.“

Prišao sam mladiću i predložio mu da kaže *la ilahe illellah*, a on to nije izgovorio.

Ponavljao sa mu te riječi više od pet puta, a on nije ništa kazao. Jedan od vojnika je povikao govoreći mu da izgovori *la ilahe illellah*, a mladić je počeo da govori neke riječi koje nisu bili razumljive i ne znam da li je izgovorio šehadet ili nije.

Posmatrao sam sve dok nije izvršena smrtna kazna, a on nije ni pomjerio usne nikako. Oduljio sam ovu priču, ali ona pojašnjava ono što je nekada kazao Ibn Kesir, Allah mu se smilovao: „Čovjek će umrijeti onako kako je živio i biće proživljen onako kako je umro.“ Pogledaj samo kako je ovaj mladić ubio svoju majku, kako je bio ustrajan u ostavljanju namaza i nije ničije savjete slušao. I zato, nije ni čudo da čovjek bude uskraćen lijepog završetka na ovome svijetu, ukoliko je živio na način kao ovaj mladić.

[Mladić koji je pogubljen sa šehadetom na usnama]

S druge strane imamo priču o drugom mladiću, o čijem roku pogubljenja sam obaviješten, nakon čega sam se uputio ka zatvoru onoga jutra kada je trebalo da se izvrši šerijatska kazna nad njim.

Nakon dogovora sa nadležnima ušao sam u sobu gdje se nalazio, te sam ga našao kako dignutih ruku

prema nebesima uči dovu. Na njegovom stolu je mushaf i knjižica *Hisnul-muslim*, koja sadrži dove za svaku priliku.

Tom prilikom se pojavio zapisničar kako bi zabilježio mladićevu oporuku. Mladić je u oporuci ostavio da se sav njegov imetak podijeli u dobrotvorne svrhe za potrebe udruženja koja se bave izučavanjem Kur'ana ili za neke projekte kao sadaka od koje će imati neprestanu korist i to sve nakon što se vrate dugovi koje je imao. Svojoj porodici je oporučio da se boje Allaha i da budu strpljivi.

Nakon svega toga, zapisničar je otišao, a ja sam ostao sa tim mladićem koji je od tog trenutka pa sve do ulaska u auto koje ga je odvezlo na mjesto izvršenja kazne, spominjao Allaha, klanjao, učio Kur'an i dovu činio, sve od sedam do devet sati i trideset minuta.

Meni je ostavio u oporuku da ga okupam i u ćefine zamotam, te da odem do njegove porodice nakon njegove smrti. Cijelo ovo vrijeme je samo zahvaljivao Allahu. Dobio sam informaciju da je ovaj mladić u snu vidio kako ide na poljanu na kojoj će biti izvršeno pogubljenje. U tom snu sa strane mladića su bili izvršioци kazne, a mladić je na sedždi upućivao dovu Allahu, govoreći: „*Nema Boga osim Tebe, slavljen si Ti, ja sam prema sebi nepravedan bio.*“

Također je u tom snu vidio trojicu ljudi koji su ga optužili kako napuštaju poljanu. Da mu je oprosteno, te neće biti pogubljen.

Ja sam pokušavao da što manje sa njim razgovaram kako ga slučajno ne bi prekinuo dok zikri i uči Ku'ran. Došao je rok pogubljenja i stavili su ga u auto kako bi ga odvezli na poljanu. Međutim, prije nego što je ušao u auto, pitao je jednog od vojnika o pravcu kible, nakon čega je pao ničice na zemlju i dugo ostao u takvom stanju.

Zatim je ustao, ušao u auto i kada smo stigli na poljanu, tražio sam jednog od izvršioca kazne, ali ga nisam našao. Tada sam obaviješten da se u tim trenucima vodi razgovor sa rodbinom ubijenog, kako bi oprostili ubici, nakon čega je stigla vijest da su mu oni oprostili.

Čuvši to, ljudi su bili obradovani i uzvikivali su tekbire, a stražar i vojnik su počeli da ljube mladića, te su mu skinuli lisice, a ja sam požurio ka njemu i kazao mu da učini sedždu iz zahvalnosti Allahu, što je on i učinio, i na toj sedždi je dugo ostao.

Glavu sa sedžde nije dizao sve dok mu jedan od vojnika nije kazao da ustane. U tom trenutku su na poljanu ušla trojica ljudi i počeli su da na sav glas viču kako nisu oprostili ubici, te da žele pogubljenje i da se sa njim ne kasni. Mladić je ponovno stavljen u lisice, a od

rodbine se ponovo tražilo da oprostite, no međutim oni su bili ustrajni u svome stavu.

Čovjek koji je bio zadužen za izvršavanje kazne se dvoumio oko pogubljenja, čas bi digao sablju, čas bi je spustio i gledao bi u rodbinu ubijenog koja traži pogubljenje, ne bi li oprostili ovom mladiću.

Nakon toga je upućena konačna naredba za izvršenje kazne, a ja sam stalno gledao u usta mladića koji je cijelo vrijeme spominjao Allaha. U tom trenutku zaduženi za to, udario je sabljom mladića po vratu, a glava je pala na njegovu desnu stranu, dok je krv tekla po zemlji, njegove usne su se i dalje pomjerale govoreći kelimei šehadet.

U tim dešavanjima, jedan od stražara povika da pogledam u njegov kažiprst koji je bio podignut ukazujući na kelimei šehadet. Odnijeli su ga u kola hitne pomoći, a ja sam ga nakon toga okupao. Prije toga sam iz njegovog džepa izvukao jedan papir koji je bio crven od krvi, a na kojem su bili jutarnji i večernji zikrovi. U tom trenutku sam primijetio bjelinu njegovog lica i svjetlost, a nakon toga sam ga umotao u ćefine, te smo mu klanjali džennazu namaz.

Poslije sam otišao kod njegove porodice, te ih obavijestio o njegovoj oporuci i o onome što sam primijetio kod njega prije smrti poput spominjanja

Allaha, namaza i njegovog stanja prilikom smrti, u toku kupanja.

Te riječi su im ublažile bolove i tugu, a većina prisutnih je plakala. Pogledaj, Allah ti se smilovao, stanje ovog mladića koji je cijelo vrijeme bio u zikru i obavljao namaz, sve to trenutka njegovog pogubljenja, te kako je imao lijep završetak na ovome svijetu. Ovo sve uporedi sa stanjem mladića o kojem smo pričali prije, kako bi uvidio jasnu razliku među njima dvojicom.

Pričaću vam o još jednom događaju koji govori o lijepom završeku. Naime, dobio sam poziv jedne od gasulhana koja je tražila pomoć. Umrlu osobu, zbog koje su me zvali, su okupali, ali nisu mogli da je u ćefine umotaju zbog neprestane krvi koja je tekla, a to sve zbog udesa koji je imala. Uputio sam se ka gasulhani, te nakon što sam stigao, ušao sam i prvo što sam vidio jeste svijetlo lice i bradu. Njegovo lice je zračilo svjetlošću, a ja sam pomislio u sebi da je ovo nekakav dobar čovjek koji je prije smrti zasigurno donio šehadet.

Podigao sam njegovu desnu ruku i vidio podignuti kažiprst koji ukazuje na kelimei šehadet, a to se isto primijetilo i na drugoj ruci. Kako je samo ovo divna završnica na ovome svijetu. Poslanik, sallallahu alejhi ve

sellem, je kazao: „**Ući će u Džennet kome budu zadnje riječi *la ilahe illellah.***“

Još jedan od događaja koji govori o lijepoj završnici na ovome svijetu jeste i sljedeći: Uoči petka dobio sam poziv u kojem sam obaviješten da će sutradan biti dženaza i da žele da okupaju mrtvaca. Obradovao sam se jer znam da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: „**Ko preseli na dan džume ili uoči džume biće sačuvan kaburskih muka.**“

Sutradan ujutro donijeli su mi osobu koja je preselila, a bila je umotana i prekrivena, pa sam skinuo prekrivač, nakon čega sam osjetio veoma čudan i nepoznat miris koji se proširio gasulhanom samo što sam sklonio prekrivač. To je bio miris kojeg nisam osjetio u svome životu do tada. Upitao sam prisutne u gasulhani o tome da li je neko od njih namirisao ili je namirisana gasulhana, pa su mi odgovorili da nije niko. Tada sam se uvjerio da taj miris dolazi od osobe koja preselila. Molim Allaha da nam podari lijepu konačnicu.

U jednom od gradova na autoputu vidio sam saobraćajni udes, te sam zaustavio auto kako bih pritekao u pomoć i kako bi nekog, ukoliko umire podsticao da izgovaranje kelimei šhadeta, što sam uobičavao raditi. Približio sam se autu i ugledao dvije osobe. Otišao sam

do jedne i vidio da joj se već pojavljuju znakovi smrti. Vidio sam kako joj crnilo prekriva lice, dok je druga zračila svjetlom i još je uvijek davala znakove života.

Također sam vidio još jednu saobraćajnu nesreću i čovjeka kojem su kosti bile polomljene, a krv je lila na sve strane. U tim smrtnim časovima vidio sam kako njegov jezik ne prestaje da izgovara kelimei šehadet i da veliča Allaha. Duša mu za samo nekoliko sekundi je napustila tijelo spominjući Allaha, a na njegovom licu je bio osmjeh.

Prilikom druge saobraćajne nesreće, jedna od osoba je pritekla u pomoć prije mene i podsticala nastradalog da izgovori kelimei šehadet, a ja sam vidio i slušao kako ga izgovara. Pojedini misle da je veoma lahko izgovoriti kelimei šehadet u času smrti, međutim to nije tačno. To je veoma teško, osim onome kome Allah olakša, a čvrsto vjerovanje je odlučujući faktor u tim trenucima.

Jedne prilike sam gasulio mladića i nakon što sam završio, jedan od njegovih prijatelja me obavijestio da ga je nakon saobraćajne nesreće on izvukao mrtvog iz auta. U tim trenucima je nekoliko minuta pokušavao da ugasi radio u autu koji je veoma glasno puštao zvukove muzike i pjesama, ali nije mogao da ga ugasi, sve dok se akumulator nije istrošio.

Jedan od sagovornika mi je pričao o načinu smrti svoga oca, rekavši: „Moj otac je već danima u komi, ali i u takvom stanju ustao bi iz kreveta, abdestio i na krevetu bi klanjao. Čak neka od djece su se smijala na sve to, ali on je u takvom stanju ostao sve do svoje smrti, Allah mu se smilovao.“ Život ispunjen namazom i ibadetima.

Drugi mi je pričao: „Kada je moj otac bio u smrtnim mukama, gledao bi čas desno, čas lijevo i govorio bi da iz sobe izvedemo žene, jer imamo goste, a zatim je preselio. Može biti da je vidio meleke koji su mu uzimali dušu.“

Ovako se desilo i Omeru b. Abdul-Azizu, kada mu je smrt nastupila. Govorio je svojoj supruzi: „Napusti prostoriju, jer vidim bića koja nisu ni ljudi, ni džinni.“ Kada je izašla, on je isputio dušu. Jedne prilike sam gasulio čovjeka koji je izvršio samoubistvo vješanjem, a uža za koje se objesio je ostavilo tragove na njegovom vratu. Čudno je što su njegove ruke, a posebno dlanovi bili veoma crni i tamni.

Druga osoba mi je pričala o smrtnim mukama svoga oca: Prije nego će mu smrt nastupiti sjeo je na krevet, kao da mu nije ništa, a bio je bolestan i nije mogao da ustaje već dvadeset dana. Sjeo je sa nama, tražeći da i sestre budu prisutni, te je počeo da razgovara sa nama kao i kad je bio zdrav. Nakon toga se nageo malo

u stranu, a njegovo čelo je bilo znojno. Nemalo poslije duša mu je nastupila tijelo, a ja sam kazao: „To dokazuje istinitost riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, koji veli: „**Smrt vjernika je uz znojno čelo.**“⁹⁶

Jedan od mojih prijatelja mi je pričao kako je on ušao u džamiju da klanja jaciju. U tom momentu je ušao drugi čovjek i klanjao pored njega, zatim je uzeo mushaf i učio.

Zatim, nakon što je proučen ikamet za namaz, ustali smo da klanjamo, a taj čovjek koji je bio pored mene je počeo da jeca, a zatim je pao. Odveli smo ga u bolnicu, a oni su nam kazali da je on mrtav već pola sata. Allahu ekber, umro je u Allahovoj kući, nakon klanjanja jednog namaza, čekajući drugi namaz i učeći Kur'an.

Vjernika uistinu obraduje kada čuje za ovakve slučajeve.

Jedne prilike sam bio prisutan kod umrle osobe, a njegov sin je imao cigaru u ustima, pa sam mu kazao da se boji Allaha i da ugasi cigaru iz poštovanja prema ocu, i melekima koji su prisutni, jer ih uznemirava time. Subhanallah, nakon pola godine umro je i taj čovjek i ogasulio sam ga na istom mjestu gdje sam ogasulio i njegovog oca, a taj mladić je imao sedamnaest godina. Smrt ne pravi razliku između mladog i starog.

⁹⁶ Bilježe: Tirmizi. br. 982., Nesai, 4/5-6., Ibn Madže, br. 1452., Ahmed, 3/350.

Jedne prilike sam također gasulio nekog starca koji je preselio i vidio sam kako je ispružio svoj kažiprst ukazujući na kelimej šehadet. Upitao sam o njemu njegove sinove, a oni su mi kazali da je bio mujezin u jednoj džamiji blizu četrdeset godina.

Ovo je samo jedan dio od mnogobrojnih događaja i primjera koji ukazuju na lijep i loš završetak na ovome svijetu, a da sam spomenuo sve, bilo bi predugačko.

Čitaoče ove redova, ti si još uvijek živ, pa kakvu završnicu želiš? Pripremi se za susret sa Allahom i ispuni svoj život bogobojaznošću, obožavaj Allaha sve do svoje smrti, čuvaj se grijeha jer su veliki grijesi ubitačni, dok ustrajnost u malim grijesima čini grijehe velikim. Mnoštvo malih grijeha ukoliko nije popraćeno pokajanjem i traženjem oprostata je prekrivač za srce koje može prouzrokovati njegovu zapečaćenost i loš kraj na ovome svijetu, kao kaznu od Allaha – Allah nas sačuvao.

Allahu naš, učini da okončamo ovaj život čineći najbolje dobro djelo, učini da dan kada Te sretnemo bude naš najbolji dan. Podari nam da budemo sa onima kojima si svoju blagodat ukazao u džennetu i u Tvojim blizini.

Neka je salavat i selam na Muhammeda, njegovu porodicu i ashabe.

Vrijednost kupanja preminule osobe i njenog oblačenja u ćefine

1. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **„Ko okupa umrlog muslimana pa sakrije (njegove mahane), Allah će mu oprostiti četrdeset puta.“** U drugoj verziji ovog hadisa stoji: **„Biva čist od grijeha baš kao na dan kada ga je majka rodila.“** A u drugoj predaji se veli: **„Bude mu oprašteno četrdeset velikih grijeha!“** – **„A ko mu iskopa mezar pa ga u njega stavi i zakopa, ima nagradu onog kao da mu je obezbijedio smještaj do Sudnjeg dana, a ko ga u ćefine obuče, Allah će ga obući na Sudnjem danu džennetskom svilom.“**⁹⁷
2. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **„Ko okupa mrtvog čovjeka, pa pokrije njegove sramote, Allah će prekriti njegove grijeha, a ko ga u ćefine stavi, Allah će ga obući u svilu.“**⁹⁸ Značenje riječi 'pokrije': tj. prikrije i ne priča o njegovim tjelesnim mahanama za koje mrtvac nije bio zadovoljan da se otkrivaju još za vrijeme života, kao što su rane, udarci kao i neke bolesti koje nisu vidljive, poput bolesti lepre (gube). Nije

⁹⁷ Hadis bilježe Hakim, 1/354., br. 362.; Bejheki 3/395.; Asbehani u *Tergibu*, 1/235.; Taberani u *Kebiru* sa verzijom u kojoj stoji: **„...četrdeset velikih grijeha.“** Hadis je ispravnim ocjenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaiz*.

⁹⁸ Hadis je dobrim ocjenio Albani u djelu *Sahihul-džami*.

volio da iko o tome zna za života, te zato treba da se poštuje i poslije smrti. Također, treba da mu se prikriju i osobine koje ukazuju na loš završetak, poput crnila na licu, namrštenosti i nekih drugih znakova lošeg završetka. Međutim, učenjaci navode da nije sunnet da se onome ko je za života bio poznat među svijetom po svojem grijehu i novotarijama, prikrije ta vrsta mahana, nego da se ukaže na njegovo zlo, kako bi ljudi uzeli pouku iz njegovog stanja, te se sačuvali grijeha i novotarija.

Uslovi koje mora ispunjavati osoba koja se bavi kupanjem umrlih

1. Islam.
2. Razum.
3. Povjerenje i emanet. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „...**onda neka ga okupa neko od bližnje rodbine ako zna da to radi, a ako ne bude znao, onda neko ko vam je poznat po bogobožnosti i povjerenju.**“⁹⁹
4. Poznavanje šerijatskih propisa vezanih za kupanje umrlih.

⁹⁹ Bilježi Ahmed, br. 25393.

5. Prikriivanje mahana umrle osobe, tako da onaj ko kupa ne priča ono što je vidio od loših osobina, kao što se prenosi u hadisu: „**Ko okupa umrlog muslimana pa sakrije (njegove mahane), Allah će mu oprostiti...**“¹⁰⁰

Stvari o kojima treba voditi računa po ovom pitanju

1. Najpreči da okupa mrtvog čovjeka je onaj koga je preminula osoba naznačila u oporuci, jer je Ebu Bekr, radijallahu anhu, stavio u oporuku da ga okupa njegova žena Esma, a Enes, radijallahu anhu, je oporučio da ga okupa Ibn Sirin. Zatim otac, zatim bliži pa bliži zbog hadisa: „**...onda neka ga okupa neko od bližnje rodbine, ako zna da to radi, a ako ne bude znao, onda neko ko vam je poznat po bogobojuznosti i povjerenju.**“¹⁰¹ Ovako će se postupiti ukoliko se ljudi ne budu mogli dogovoriti ko će okupati mrtvoga, a ako ne bude razilaženja po tom pitanju onda će ga okupati onaj ko inače kupa ostale muslimane, od onih koji imaju iskustva i znanje po tom pitanju, kao što je to slučaj u današnjim gasulhanama.

¹⁰⁰ Hadis bilježi Hakim, 1/354., 362.; Bejhkeki, 3/395.; Asbehani u *Tergibu*, 1/235.; Taberani u *Kebiru* sa verzijom u kojoj stoji: „...četrdeset velikih grijeha.“ Hadis je ispravnim ocjenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaizi*.

¹⁰¹ Bilježi Ahmed, br. 25393.

2. Za kupanje nije potrebno više od tri osobe, jer će se na takav način najbolje prikriti mahane umrloga. Učenjaci smatraju pokuđenim gladanje u tijelo mrtvoga bez potrebe, jer čovjek kada umre postane u cijelosti avretom, te se zbog toga i kupa u sakrivenom mjestu daleko od očiju ljudi, i u potpunosti se obuče u ćefine kako bi se sakrio od očiju ljudi prilikom dženaze i ukopa.
3. Preporučuje se da kupanje obavljaju dvije osobe koje poznaju propise dženaze i treća osoba treba da bude iz rodbine umrloga, a koja je poznata po nemarnosti i grijehenju, kako bi mu to iskustvo bilo kao pouka
4. Nije uslov da onaj ko kupa bude pod abdestom, pa ako bi žena koja ima menstruaciju okupala drugu, bilo bi dozvoljeno, ali je ipak bolje da se bude pod abdestom.
5. Kupanje mrtvacu ne kvari abdest, osim u slučaju da se dodirne stidno mjesto bez zastora. Nije obavezno ni da se okupa osoba koja je okupala umrloga, po ispravnijem mišljenju učenjaka, nego je samo lijepo da promijeni abdest i da se okupa. Dakle, lijepo je, a ne obaveza.

Uslovi gasulhane

1. Da bude čisto mjesto. Mrtvac se ne kupa u hamamu, jer je to nečisto mjesto, meleki se

uznemiravaju od takvih prostorija i to je vid omalovažavanja mrtvaca.

2. Da bude sakriveno i prekriveno. Prenosi se od Ibn Sirina da je volio da mjesto gdje se mrtvac kupa, bude zatamljeno, kako ne bi bio okrenut svojim stidnim mjestom prema nebu, te kako ne bi prisustvovao neko ko ne pomaže pri kupanju. Od imama Ahmeda se prenosi stav u kojem veli da između mrtve osobe i neba bude zastor.
3. Da u tom prostoru nema slika, lutaka i kipova, jer tu prisustvuju meleki i aminaju na dovu. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **„Kada prisustvujete kod bolesnika ili mrtve osobe, govorite samo dobro i hajr, jer meleki aminaju na ono što govorite.“**¹⁰² A meleki ne ulaze u mjesto gdje ima slika. Talha, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **„Meleki ne ulaze u kuću u kojoj ima pas ili slika.“**¹⁰³

Uslovi koje mora ispuniti voda kojom se gasuli

Treba da bude voda kojom se može izvršiti čišćenje, koja je sama po sebi dozvoljena, i mora se paziti na stepen temperature, kako ljeti tako i zimi. Voda mora

¹⁰² Bilježi Muslim, br. 919.

¹⁰³ Bilježe Buhari, 10/350., sa *Fethul-Bari*; Muslim, br. 2106.

biti umjerena, kako umrloj osobi ne bi naštetila i ostavila tragove na tijelu.

Prije samog kupanja

Napomene prije kupanja

1. Uvjeriti se da je dotični stvarno preselio i to putem znakova koji ukazuju na smrt ili pregledom liječnika.
2. Umrlo osoba će se staviti na krevet koji je uzdignut, sa malim otvorima, kako se voda i nečistoće ne bi ljepile za nju.
3. Lijepo bi bilo da se namiriše mjesto tokom pranja, jer preminuli nekada može da ima jako loš miris što uznemirava onog ko gasuli i ko je s njim, kao i meleke.
4. Na preminulog se stavi prekrivač koji prekriva tijelo od pupka do koljena.
5. Skinuće se sa njega sva odjeća ako je to moguće, a ako postoji poteškoća onda će se sasjeći makazama, uz napomenu da se ne gleda u stidno mjesto i da prekrivač bude na svome mjestu. Dakle, sasjeći će se odjeća od vrha rukava desne ruke do vrata, tako će uraditi i sa lijevom. Zatim će napraviti razrez odjeće od vrha prsa do kraja nogu. Sakupiće mu odjeću pa će se nagnuti na desnu stranu i staviti istu ispod njega, zatim će se

nagnuti na lijevu i izvući odjeću ispod. Ovo se radi iz razloga što je tako lakše radi kupanja i čišćenja. Dokaz tome su riječi ashaba, radijellahu anhum, kada je umro Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „**Da li ćemo mu skinuti odjeću kao što to radimo našim mrtvima?**“¹⁰⁴ Iz ovog uzimamo dokaz se da svakom mimo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, odjeća skida radi gasuljenja. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je ogasuljen, a na njemu je bila njegova košulja, a to je od specifičnosti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

6. Ako se desi da je mrtvac ukočen – teško se gasuli – kao da mu je ruka dignuta u zrak i slično tome, tada će onaj ko gasuli masirati zglobove polahko i blago sve dok ne omekšaju. A ako i nakon toga ne uspije onda će ga ostaviti kako jeste, kako mu ne bi slomio neki od dijelova tijela, i time počinio grijeh. Napominjemo da omekšavanje zglobova biva na način da se potkoljenica diže do koljena i vraća. Tako će se i ruke savijati i vraćati sve dok zglobovi ne postanu mekani i lahko savitljivi.
7. Zabranjeno je gledati u stidne dijelove tijela umrle osobe, zbog hadisa: „**Ne otkrivaj svoju natkoljenicu i nemoj nikako da gledaš u natkoljenicu drugog, bio živ ili mrtav!**“¹⁰⁵

¹⁰⁴ Bilježe: Ebu Davud, br. 3141.; Ahmed; Ibn Hibban, br. 6627.

¹⁰⁵ Bilježi Ebu Davud, br. 3140., a hadis je slabim ocijenio Albani.

8. Preporučena je blagost sa preminulim, prilikom okretanja, stiskanja stomaka, mekšanja zglobova i tako u svim stvarima, iz poštovanje prema njemu, jer je poštivanje mrtvog kao i poštivanje živog. Uz to, nije se sigurno hoće li mu se kosti sačuvati od pucanja ako se bude grubo postupalo, pa ukoliko mu se slomi neki od dijelova to će biti kao da ga je masakrirao, pa tako upao u grijeh. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **„Grijeh je lomiti kost mrtvacu kao lomiti i živom.“**¹⁰⁶ I rekao je: **„Allah voli blagost u svim stvarima.“**¹⁰⁷
9. Zabranjeno je brijati dlake sa stidnog mjesta ili kratiti iste, jer je to nemoguće uraditi, a da se ne gleda u stidno mjesto, a gledati u avret je haram i ne postoji šerijatski dokaz koji upućuje na propisanost brijanja. Međutim, ako nokti, dlake ispod pazuha i brkovi budu dugi i ružnog izgleda, onda će se potkratiti i baciti, a nikako se neće staviti u ćefine, jer su to orožali ostaci.
10. Ako se desi da je mejt izranjavan ili nečist, uzeće se voda sa šamponom na primjer i dobro oprati mjesto, a ako rana bude jako krvarila prekriće se sa zavojima. Ako rana i dalje krvari uzeće se prašina od miska ili medicinska tvar koja brzo

¹⁰⁶ Bilježe: Ibn Madže, br. 1617., i ovo je njegova verzija; Ahmed, 6/58.; Ebu Davud, br. 3207.; Ibn Hibban, Bejheki, 4/58. Hadis je ispravnim ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaizi*.

¹⁰⁷ Bilježe Buhari, br. 5678., i Muslim, br. 2165.

zaustavlja krvarenje, zatim malo pamuka ili vate, zalijepiti i pričvrstiti medicinskom trakom kako bi se rana zatvorila i kako nebi voda ulazila prilikom kupanja.

11. Ako preminuli na sebi ima gips , umjetnu nogu, zavoje, sočiva za oči i slično tome, sve će se skinuti i odvojiti sa blagošću i nježno, ali ako se bojimo da će tim postupkom prouzrokovati rane, krvarenje, lomljenje kostiji, odvajanje ekstremiteta ili masakriranje, onda će se ostaviti kako jeste.
12. Onaj ko kupa ne treba dodirivati tijelo mrtvaca osim preko pregrade kao što su rukavice ili zamotana krpa oko ruku.
13. Mrtvac se neće prevrtati na lice, nego će se nagnuti malo na lijevu i malo na desnu stranu kako bi mu se oprala leđa.
14. Prilikom pranja lica, staviće se desna ruka na usta i nos, kako voda nebi ušla u nutrinu mejta i pokrenula ono što je u njemu, ili će se staviti vata na usta i nos kako bi ih zatvorio u potpunosti i to nakon abdesta, a zatim će izvaditi vatu nakon što završi sa kupanjem u potpunosti.

Opis kupanja

Osnova u ovom pitanju je hadis Ummu Atijje, radijallahu anha, koja je kazala: „**Allahov Poslanik**,

sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike ušao kod nas dok smo gasulile njegovu kćerku (Zejneb), pa je rekao: 'Okupajte je tri, pet (sedam) puta ili više od toga, ako vidite u tome korist. (Kazala je: „Rekla sam: 'Znači neparan broj?' Rekao je: 'Da.'“¹⁰⁸) Kod zadnjeg kupanja stavite kamfora ili nešto od kamfora, a kada završite zovnite me.' Kada smo završile zovnule smo ga, pa nam je dodao svoj prekrivač i rekao: 'Obucite je u njega.'“ (Rekla je: „Počešljali smo je i napravili tri pletenice.“¹⁰⁹, a u drugom rivajetu stoji: „Raspleli smo joj kosu pa smo je onda okupali.“) („Onda smo joj napravile tri pletenice, dvije sa strana i jedna sa vrha glave.“), („...pa smo ih zabacili iza nje.“).¹¹⁰ (Rekla je: „Rekao nam je: 'Počnite sa desnom stranom i mjestima abdesta.'“)¹¹¹

Također i hadis u kojem se spominje čovjek kojem je njegova deva slomila vrat. Poslanik, sallallahu

¹⁰⁸ Ovo je dodatak hadisa koji spominje Nesai, br. 1889., a hadis po njegovom značenju bilježe Buhari i Muslim.

¹⁰⁹ Ovaj dodatak bilježi Buhari, br. 1254., Muslim, br. 939.

¹¹⁰ Ovaj dodatak je nalazi kod Buharije, br. 1263.

¹¹¹ Buhari, br. 167., Muslim, br. 939., dok su ostali dodaci hadisa prenešeni kod obojice ili kod jednog od njih. Pogledati govor o hadisima u knjizi *Ahkamu-l-dženaizi* od šejha Albanija.

alejhi ve sellem, o njemu veli: „**Okupajte ga vodom i sidrom (lotus).**“¹¹²

Isto tako Aiša, radijallahu 'anha, prenosi da, nakon što su htjeli gasuliti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekli su: „**Tako nam Allaha, ne znamo hoćemo li mu skinuti odjeću kao što to radimo našim mrtvima ili ćemo ga okupati sa odjećom na njemu?**“ Nakon što su se razišli, Allah je dao da svi zaspu tako da ni jedan nije ostao, a da mu brada nije bila zabodena u svoja prsa. Zatim im je neko progovorio sa strane Kuće, i nisu znali ko je – da okupaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i da mu ne skidaju odjeću. Zatim su ustali i ogasulili ga, a na njemu njegova košulja. Posipali su vodu i trljali preko odjeće. Zatim je Aiša, radijallahu anha, rekla: „**Da mi se je vratiti, njega ne bi gasulio niko drugi do njegove žene.**“¹¹³

¹¹² Bilježe ga: Buhari, br. 1849., Muslim, br. 1206., Tirmizi, br. 951., en-Nesai, br. 3084.

¹¹³ Bilježe ga Ahmed, br. 25774., Ebu Davud, br. 3141., i Ibn Madže, br. 1461. sa dobrim senedom.

Način gasuljenja

Prvo: Preminuli će se staviti na krevet koji je već pripremljen za pranje. Skinuće mu se sva odjeća, s tim što će mu se prekriti dio tijela od pupka do koljena. Onaj ko gasuli prvo će polahko postaviti mejta u polusjedećem ili sjedećem položaju. Preći će unutrašnjim dijelom šake preko stomaka, da ga lagano iscijedi, tri ili pet puta, da izađe ono što je spremno da izađe od izmeta. Cilj ovog nije da se iz njega istjera sve što je u nutrini, nego samo da izađe ono što je spremno i moguće, jer ako se ovo ne uradi na početku, može se desiti da izađe tokom kupanja ili oblačenja ćefina, pa da se bude mora ponoviti gasul ili abdesta. Dokaz za ovo je hadis od Ummu Sulejm, radijallahu 'anha, gdje kaže: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **'Kada umre žena i žele da je ogasule, neka počnu sa njenim stomakom, neka ga lagano potaru – ako ne bude trudna, a ako je trudna neka je ne pomjera.'**“¹¹⁴

Drugo: Onaj ko gasuli, obući će rukavice, ako je u mogućnosti, a ako nije u mogućnosti, zamotaće kakvu krpu oko ruke, te će oprati spolni organ mejta. Prilikom toga će ispružiti ruku koliko je moguće kako nebi osjetio

¹¹⁴ Hadis bilježi Bejhkeki u djelu *Es-Sunenul-Kubra*, br. 67650., *Knjiga o dženazi*, poglavlje o kupanju žene.

veličinu spolnog organa i to radi poštovanja preminulog. Što se tiče druge strane mejta, onaj ko gasuli pomjeraće svoju ruku i prste kako želi, te će se koristiti vodom da bi ga očistio.

Treće: Onaj ko gasuli treba promijeniti rukavice ili krpu nakon toga, te da obuče nove ako je u mogućnosti, a sve to radi čistoće.

Četvrto: Uzeće abdest mejtu, baš onako kao što se to radi za namaz. Uz napomenu da onaj ko gasuli umjesto pranja usta i nosa ovog puta namočiti će komad vate, te će njom prebrisati usta i zube i to tri puta, a svaki put će koristiti novi komad vate, ako je u mogućnosti. Tako će postupiti i sa nosom perući ga tri puta. Ovaj način je zamjena za stvarno izapiranje usta i nosa, jer ukoliko bi se izapirala usta, moguće je da uđe nešto od vode u utrobu mejta da pokrene ono što je u njemu i da na takav način prouzrokuje izlazak nečega iz njegovog tijela.

Nakon toga će nastaviti sa adestom, te će oprati lice tri puta, ali će pri tome zatvoriti usta i nos. Zatim će mu oprati ruke do lakata i to tri puta, zatim će mu potirati glavu i uši, a na kraju će mu oprati noge do članaka. Mejtu neće uzimati abdest više od jedne osobe, osim ako za to ima potreba.

Peto: Nakon toga počinje gasuljenje. Riječ je o tri kupanja: Prvo i drugo vodom i sidrom, a treće vodom i

kamforom. Neki rade tako što prvo kupanje učine samo vodom, drugo sa vodom i lotusom, a treće sa vodom i kamforom i u tome nema ništa sporno, ali najbolje je da se postupi po Sunnetu, tj. na prvi način i to je bolje za čišćenje mejta, kao što je pomenuto u prošlom hadisu Umm Atije i hadisu: „**Okupajte ga vodom i sidrom.**“¹¹⁵ Dakle, nije pomenuo samo vodu, nego je spomenuo i vodu i sidr.

Prvo kupanje (voda i sidr)

Sidr je drvo lotusa čije se lišće ubere i osuši. Zatim se izmelje sve dok ne postane mehko. Sidr je tvar za čišćenje koja sličići šamponu ili sapunu i zadivljujuće dobro čisti. U prošlim vremenima ljudi su imali nešto poput sapuna, ali nije kao sapun u našem vremenu, a sidr se koristio umjesto njega. Mejt će se opremiti sa vodom i sidrom prilikom prvog kupanja na sljedeći način:

1. Spremiće se posuda sa vodom – onoliko koliko je potrebno shodno veličini preminulog. Npr., za malo dijete oko šest litara, a za odraslog oko šesnaest litara. U vodu se stavi otprilike dva i po findžana sidra i to se radi za svaku preminulu osobu, a ako je preminuli dijete ili fetus koji je

¹¹⁵ Bilježe Buharija, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

pobačen, dovoljno je pola ove količine. Ta količina se uzima shodno iskustvu, i nije konkretizirana šerijatskim tekstom. Ako bude trebalo više od toga, dodaće se više sidra, po njemu će se posuti voda i miješat će se sve dok se ne dobro izmiješa i ne pojavi pjena na vrhu poput pjene ili sapunike šampona.

2. Uzeće se pjena sidra i njome oprati glava, lice i ispod pazuha.
3. Zatim će se vodom oprati glava u cijelosti tri puta.
4. Zatim će oprati desnu stranu mejta tako što će početi prati njegovu desnu ruku, desni dio vrata, desni dio prsa, desnu nogu itd. Prilikom toga će se polivati vodom preko pregrtača i ispod, ali mu neće otkrivati stidno mjesto. Tako će postupiti i sa lijevom stranom.
5. Zatim će nagnuti mejta na lijevu stranu kako bi mu oprao desnu stranu leđa, kao i spoljašnji dio noge. Neće ga prevrtati na lice. Tako će postupiti i sa lijevom stranom.
6. Zatim će ga oprati vodom u cijelosti, od glave do kraja nogu, dok je mejt u ležećem položaju na leđima i neće ga prevrtati na lice. Ovakav način kupanja slični kupanju žive osobe. Postoji i drugi način koji izgleda ovako: Postavi se mejt na njegovu lijevu stranu, ali se ne okreće na lice. Zatim mu se opere desna strana u cijelosti sprijeda i pozada, zatim se vrati i stavi na desnu stranu da mu se opere lijeva strana, a zatim se

postavi u ležeći položaj i oblije se vodom po cijelom tijelu, zbog hadisa Ummu Atije: „**Počni sa desnom stranom i mjestima abdesta.**“¹¹⁶

Drugo kupanje (voda i sidr)

Ovo kupanje je u potpunosti isto kao i prvo, s tim što mu neće uzimati abdest jer se abdest uzima samo kod prvog kupanja. Prilikom tog kupanja opraće mu se glava, potom desna strana, a onda lijeva. Zatim desna strana s leđa, a onda i lijeva, i na kraju će se politi vodom po cijelom tijelu.

Treće kupanje (voda i kamfor)

Kamfor (كافور) je tvar koja se odlikuje mnogim osobinama: on je miris, hladi tijelo i vene, sprečava krvarenje i otklanja insekte uz Allahovu pomoć. Osobi srednje veličine je potrebno oko osam čaša, a ako je preminuli dijete ili pobačaj, onda pola od toga. Kamfor će se izmrviti i zamijesiti rukom, te staviti u posudu od oko šesnaest litara vode i to za osobu srednje veličine. Shodno tome će se i dodavati ili oduzimati, tj. shodno potrebi.

¹¹⁶ Bilježe: Buhari, br. 167., Muslim, br. 939., dok su ostali dodaci hadisa prenešeni kod obojice ili kod jednog od njih.

Kamfor će se pomiješati vodom i time će se oprati glava mejta. Zatim cijelo tijelo upravo onako kao u prijašnja dva pranja, bez abdesta i bez trljanja, jer je kamfor miris i nije čisteća tvar. Treće pranje otklanja ono što je ostalo na mejtu od sidra te ostavlja miris iza sebe.

Ako onaj ko gasuli vidi da tri pranja nisu dovoljna u čišćenju mejta, onda će dodati još, do pet pranja, kako bi četvrto pranje bilo vodom i sidrom, a peto sa vodom i kamforom. Ako ima potrebu da još doda, onda će učiniti šesto sa vodom i sidrom, a sedmo sa vodom i kamforom.

Svi ovi postupci se vraćaju na onog ko gasuli zavise od veličine tijela preminulog. Na to upućuje hadis Ummu Atijje: „**Okupajte je tri, pet ili sedam ili više od toga ako vidite da je potrebno.**“ Upitala je: „**Znači neparan broj puta?**“ Rekao je: „**Da, i učinite da zadnje pranje bude sa kamforom.**“¹¹⁷ Dakle, sva pranja bivaju sa vodom i sidrom osim zadnjeg koje se vrši sa vodom i kamforom.

Šesto: Posušiti tijelo mejta putem ručnika, peškira, krpe i sl. Time će posušiti i prebrisati cijelo tijelo kako se ne bi okvasili ćefini kao što se prenosi u hadisu Ummu Sulejm: „**Kada završite s njom...'**, pa je preko nje

¹¹⁷ Ovaj dodatak bilježi Buhari, br. 1254., Muslim, br. 939.

stavio čisti ogrtač.¹¹⁸ Spomenuo je el-Kadi u hadisu Ibn Abbasa kada su gasulili Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Pa su ga prebrisali sevbom ili nekom vrstom tkanine.**“

Sedmo: Zamijeniće se stari prekrivač koji se koristi prilikom kupanja jer je vlažan i na sebi ima tragove sidra i kamfora, a zatim će se postaviti novi. To će uraditi tako što će staviti novi preko starog, a stari polahko izvući kako se nebi otkrilo stidno mjesto.

Osmo: Mejt će se prenijeti na nosilima do mjesta gdje će se stavljati u ćefine kako bi nakon toga počela nova faza opremanja, tj. oblačenja ćefina i o tome ćemo govoriti u narednim redovima, ako Allah da.

Gasuljenje žene

Žena će se gasuliti na isti način kao što smo već opisali gasuljenje muškarca, s tim što će se njena kosa staviti u tri pletenice, jedna sa vrha glave i dvije sa strane, a zatim će se pletenice prebaciti iza njenih leđa. Dokaz za to je hadis Ummu Atijje: „**Pa smo joj splele kosu u tri**

¹¹⁸ Ovaj dodatak bilježi Buhari, br. 1254., Muslim, br. 939.

pletence, jednu sa vrha i dvije sa strane, pa smo ih bacili iza nje.¹¹⁹

Pitanja koja se vežu za ovo poglavlje

Prvo pitanje:

Zabranjeno je da muško kupa ženu i žena muško, osim u sljedećim slučajevima:

1. **Bračni parovi:** Nema smetnje da jedan drugog gasuli zbog hadisa Aiše, radijallahu anha, gdje kaže: „Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: **'Šta ti šteti ako umreš prije mene. Ja bih te ogasulio, u ćefine stavio, klanjao bih ti dženazu i ukopao.'**“¹²⁰ Također, riječi Aiše, radijallahu anha: „**Da mi se je vratiti, njega ne bi gasulio niko drugi do njegove žene.**“¹²¹ Prenosi se da je Alija okupao svoju ženu Fatimu i da je Ebu Bekr oporučio da ga gasuli njegova žena Esma. Isto tako, prenose se predaje po tom pitanju od prijašnjih generacija kao što je Džabir ibn Zejd, Abdurrahman ibn Esved i drugi.

¹¹⁹ Ovaj dodatak je nalazi kod Buharije, br. 1263.

¹²⁰ Bilježe Ahmed, 6/228., i Ibn Madže, br. 1465.

¹²¹ Bilježe Ebu Davud, br. 3141., Ibn Madže, br. 1464., i Ahmed.

2. **Razvedena žena povratnim razvodom** sve dok je u iddetu ili pričeku ona se smatra njegovom ženom, i zbog toga joj je dozvoljeno da gasuli muža kao i suprotno, da muž gasuli nju. Međutim, ako je razvedena nepovratnim razvodom onda nije dozvoljeno.
3. Ako preminuli budu djeca manja od sedam godina, onda nema problema da žena gasuli mušku djecu, a muškarci žensku.

Napomena:

- Ako je preminuli mlađi od sedam godina onda je dozvoljeno gledati u avret i dodirivati bez pregrtača, ako se ima potreba za tim.
 - Nekada djevojčica ima manje od sedam godina ali je velikog tijela i na njoj se primjećuju određene oznake žene. U tom slučaju je bolje da je kupaju žene kako bi se izbjegla fitna. Isti slučaj je i sa muškim djetetom.
4. Kada bi umrla žena među muškarcima, gdje nema žene da je gasuli, a među njima ima čovjek koji joj je mahrem, onda će joj samo uzeti tejemmum. Tako će se postupiti i u suprotnom slučaju, ako bi čovjek umro među ženama.

Drugo pitanje:

Kakav je propis djeteta koje je pobačeno?

1. Ako je dijete bilo od četiri mjeseca ili više, onda će se gasuliti, u ćefine staviti, klanjaće mu se džennaza i ukopaće se. Od Sunneta je da mu se da ime i da se akika zakolje na njegovo ime. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „...**pobačenom djetetu se klanja džennaza, a roditeljima se dovi za oprost i milost.**“¹²² Ako se ne bude znalo da li je pobačeno dijete muško ili žensko, onda mu se da ime koje odgovara i muškarcima i ženama, poput Hibetullah ili Allahov poklon, Atijetullah ili Allahovo davanje i sl.
2. A ako bude manje od četiri mjeseca onda se ne gasuli niti se u ćefine stavlja, nego se zamota u bijelu krpu, zakopa u mezar ili bilo koje daleko mjesto, jer se u njega nije udahnula duša i s njim se postupa kao i svakim drugim dijelom tijela.

Treće pitanje:

Zabranjeno je trudnici koja preseli sjeći stomak kako bi se dijete izvadilo, jer dijete u većini slučajeva

¹²² Hadis biljež: Ebu Davud, br. 3180., i ovo je njegova verzija, Ahmed, br. 18358., Tirmizi, br. 1031., en-Nesai, br. 1943., kao skraćenu verziju, a ispravim ga je ocijenio Albani.

umre nakon majke sat ili dva, zato se treba gasuliti u takvom stanju u kakvom se nalazi.

Ako odluče i potvrde povjerljivi doktori da je dijete još uvijek živo, onda je dozvoljeno uništiti nešto od mrtvog kako bi se spasilo živo. Ako je moguće da se izvadi prirodnim putem kao kada se rađa to je bolje i blaže prema preminuloj, uz napomenu da sve zavisi od onoga što ljekari odluče.

Četvrto pitanje:

Nevjernik, otpadnik ili insan koji u potpunosti ostavlja namaz, ne treba da se gasuli, niti se treba u ćefine stavlјajti, niti se ukopavaju u muslimansko mezarje, osim kada nema ko da ga ukopa. Takav se samo baci u zemlju na nekom udaljenom mjestu, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što mu je preselio amidža Ebu Talib, naredio Aliji da ga zatrpa zemljom.¹²³

Peto pitanje:

Ubijeni odmazdom ili šerijatskom kaznom poput oženjenog bludnika ili onoga koji je ubijen nepravедno ili samoubica, se gasule i klanja im se džennaza, ukopajuse u

¹²³ Bilježe ga Ebu Davud, br. 3214., i en-Nesai, br. 2006.

muslimansko mezarje, jer nisu učinili grijeh koji ih izvodi iz Islama.

Šesto pitanje:

Kada umre osoba koja je pod ihramima, svejedno bila na hadždžu ili umri, okupaće se samo vodom i sidrom i neće se mirisati, niti će joj se pokrivati glava, a ćefini će mu biti ihrami, zbog riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Okupajte ga sa vodom i sidrom...**“¹²⁴

Sedmo pitanje:

Ako porodica preminulog želi vidjeti preminulog i selam mu nazvati u tome nema ništa sporno, ali je bolje da ga vide nakon što se okupa, namiriše i u ćefine stavi, jer će tada biti u ljepšem obliku, a pogotovo ako je od onih koji umru u automobilskim nesrećama i slično, jer nekada dođu u krvi i prašini, pa kada bi ga familija vidjela u takvom stanju, puno bi utjecalo na njih i ražalostilo bi ih još više. Međutim, nakon oblačenja ćefina, a prije vezanja poveza, ostavi će se ćefin otvoren kod glave, te se dopusti familiji da ga vide, selam nazovu i poljube. Preneseno je da je Ebu Bekr, radijallahu anhu,

¹²⁴ Bilježe ga Buhari, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

poljubio Poslanika u čelo između očiju, nakon što je preminuo.¹²⁵

Osmo pitanje:

Obaveza je jednom okupati umrlu osobu, zbog hadisa: „**Okupajte ga sa vodom i sidrom.**“¹²⁶, Međutim, Sunnet je da se okupa tri puta, zbog hadisa Ummu Atije: „**Okupajte je tri puta, ili pet ili sedam ili vise od toga ako vidite potrebu u tome.**“¹²⁷

Deveto pitanje:

Postoji četiri stanja po pitanju onoga što izađe iz nutrine mejta tokom kupanja ili poslije:

Prvo stanje:

Ako što izađe iz nutrine na dva otvora tokom pranja, tada će oprati mjesto, uzeti mu abdest, te će povećati broj pranja do pet puta. Ako i nakon toga

¹²⁵ Bilježe ga Buhari, br. 1241., i en-Nesai, br. 1839.

¹²⁶ Bilježe ga Buhari, br. 1265., i ovo je njegova verzija, Muslim, br. 1206.

¹²⁷ Ovo je dodatak hadisa koji spominje en-Nesai, 1889., a hadis u njegovom značenju bilježe Buhari i Muslim.

nečistoća iziđe, uzeće mu se abdest i povećati broj kupanja do sedam puta i zatvoriće mjesto pamukom i prašinom bijelog miska. U prijašnjim vremenima su stavljali crvenu glinu, ali je bolja prašina bijelog miska.

Drugo stanje:

Da iziđe nešto iz nutrine nakon pranja. Tada je dovoljno da mu se samo abdest uzme i neće se ponavljati pranje zbog poteškoće i zbog toga što je nemoguće procijeniti da li će izići nešistoća još koji put.

Treće stanje:

Da iziđe nešto iz nutrine nakon što mu se ćefini obuku, pa ako ono što je izišlo bude u malim količinama neće mu se abdest uzimati, niti će se ponovo kupati, nego se samo oprati uprljani dio ćefina. Ali ako nečistoće bude veoma mnogo, onda se mora ponoviti kupanje.

Četvrto stanje:

Ako što izađe mimo dva otvara od krvi ili gnjoja ili bilo šta drugo, neće mu se abdest uzimati, niti će se ponoviti kupanje, nego se samo opere i očisti mjesto. To

u slučaju da je u manjim količinama, ali ako bude u većim količinama onda će se ponoviti gusul i abdest.

Deseto pitanje:

Šehid – bojnog polja – se ne kupa, niti se u ćefine oblači, niti mu se klanja dženaza. Jednostavno se ukopa u svojoj odjeći nakon što mu se odstrani štit i oružje zbog hadisa: „**Nemojte ih kupati, jer će doista svaka rana – ili svaka kap krvi – mirisati miskom na Sudnje danu.**“, i nije im Poslanik klanjao dženazu.¹²⁸ Rekao je, alejhisselam: „**Ukopajte ih u krvi njihovoj.**“¹²⁹, i rekao je: „**Nema ni jednog ranjenika koji je ranjen na Allahovom putu, a da neće doći na Sudnjem danu krvave rane, čija će boja biti boja krvi, a miris je miris miska.**“¹³⁰

Ali ako bude ranjen u bici, zatim preživi dan ili dva, liječeći se, pa onda umre, takav se kupa i klanja mu se dženaza; jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, okupao Sa'da ibn Mu'aza i klanjao mu je, a bio je šehid. Pogodio ga je Ibnul Arikah strijelom u bici na Hendeku, pa mu presjekao venu na ruci, zatim je odnesen

¹²⁸ Bilježi Ahmed, br. 1419., ispravim ga je ocijenio Albani u djelu *El-Irva*, br. 709.

¹²⁹ Bilježi Buhari, br. 1349.

¹³⁰ Bilježi Buhari, br. 5533.

do mesdžida, te je tu proboravio danima sve do presude nad Benu Kurejzom. Tada mu se rana proširila što je bilo uzrokom njegove smrti.¹³¹

Jedanaesto pitanje:

Ako se amputira dio tijela kao što je ruka ili noga, neće se kupati taj dio tijela niti će se klanjati dženaza, nego će se umotati u bijeli čaršaf i ukopati u mezarluke ili na neko dalje mjesto.

Ako bi se pronašao samo određeni dio mejtta tako da od tijela nije ništa ostalo osim taj dio, tada će se okupati, u ćefine umotati i zatim klanjati dženazu.

Ako bi tijelo bilo iskomadano u dijelove, neće se kupati, niti tejemum uzimati, nego će se sakupiti i u ćefine obući; jer bi kupanje utjecalo na pokvarenost mesa i raspadanje istog. Ali i ovo se vraća na idžtihad onog koji kupa, tj. ono što vidi da se treba uraditi tako će se i postupiti.

Dvanaesto pitanje:

Mrtvoj osobi će se uzeti tejemum u sljedećim slučajevima:

¹³¹ Bilježi Buhari u skraćenoj verziji, br. 463., i Muslim, br. 1769.

- a) Kada nema vode;
- b) Kada bude tijelo raskomadano ili izgorelo tako da kada bi okupalo otpala bi koža i meso bi se raspalo, ili bi otpao dio kao što se može desiti prilikom teških automobilskih nesreća;
- c) Ako umre muškarac među ženama gdje nema drugih muškaraca da ga gasule i ako bi žena umrla među muškarcima.
- d) Ako bi otkinuti ili izgoreni dio tijela bilo teško okupati, tada će se oprati cijelo tijelo, a na mjesto otkinutog dijela uzeti tejemum.

Kako se uzima tejemum mejtu?

Onaj ko se bavi kupanjem mejta će pripremiti prašinu, staviće je u odgovarajuću posudu, zatim će uzeti ruke mejta i udariti s njegovim dlanovima po prašini, zatim će potrati istim rukama lice mejta i vanjski dio ruku tj. do iza šaka.

Ako osoba koja se bavi kupanjem ne bi bila u mogućnosti da podigne ruke mejta zbog ukočenosti ili slično, onda će potrati svojim rukama prašinu, zatim dlanove mejta, a zatim njegovo lice i vanjski dio ruku.

Trinaesto pitanje:

Pokuđeno je podizati glas i otvarati rasprave prilikom kupanja.

Četrnaesto pitanje:

Ako je u mejta bila otkinuta glava ili noga, onda se otkinuti dio stavi na mjesto koje mu i pripada, pa tako ide glava na mjesto glave, noga na mjesto noge itd. Mejt će se okupati kao i inače, a kada se dođe do otkinutog dijela, opraće ga posebno, a zatim vratiti na mjesto. Ako bi što spalo od mejta tokom pranja, vratiće ga na njegovo mjesto.

Petnaesto pitanje:

Pokuđeno je da onaj koji kupa uzme platu za kupanje i ukopavanje, osim ako je u potrebi tj. ako je muhtadž, tada će mu se dati iz državne riznice ili bejtul-mala, a neki učenjaci su dozvolili uzimanje nagrade i plate u slučaju potrebe.

Šesnaesto pitanje:

Pokuđeno je gledati u mejta bez potrebe i to mimo stidnog mjesta, a što se tiče gledanja u avret ili stidno mjesto, nema sumnje da je haram, jer je mejt sav avret i zbog toga je propisano da se pokrije tokom kupanja, te da se u ćefine obuče poslije i da se sakrije od pogleda ljudi.

Sedamnaesto pitanje:

Neće se staviti na mejta mushaf, niti bilo što drugo, a niti na ćefine, jer je to od novotarija u vjeri.

Osamnaesto pitanje:

Ako se ne posjeduje sidr, okupaće se mejjit s alternativom, poput sapuna ili bilo kojim drugim preparatom koji inače služi za higijenu tijela. Isto tako kažemo za kamfor, tj. ako se nije u mogućnosti pribavit, onda će se koristiti nešto drugo kao zamjena poput ružine vode ili sl.

Devetnaesto pitanje:

Ako se ne bude u mogućnosti nabaviti sidr i kamfor, ili nešto što će ih zamijeniti onda će se mejt okupati samo vodom, i to je dovoljno.

Dvadeseto pitanje:

Zabranjeno je otkinuti dio mejta, bilo da su ruke i noge ili unutrašnji organi poput bubrega i jetre, pa čak ako je to i u oporuku ostavi. To je izabrano mišljenje kod učenjaka zbog hadisa u kojem stoji: „**Grieh je lomiti kost mejtu kao lomiti i živom.**“¹³²

Izabrane fetve islamskih učenjaka

Propis onog ko umre, a nije klanjao namaz

Pitanje: Ima ljudi koji ne klanjaju dnevne namaze u potpunosti osim džume namaza, pa kakav je propis

¹³² Bilježe Ibn Madže, br. 1617., i ovo je njegova verzija, zatim Ahmed, 6/58.; Ebu Davud, br. 3207.; Ibn Hibban, Bejheki, 4/58. Hadis je ispravnim ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaizi*.

kada takva osoba umre? Da li je obaveza muslimanima da ga ukopaju i da mu klanjaju dženazu?

Odgovor: Ako je stvarno tako kao što si rekao, onda onaj ko ostavi namaz poričući njegovu obavezu, je nevjernik po koncenzusu svih muslimana, a ako ga bude ostavljao iz lijenosti uz uvjerenje da je obaveza, takav je isto nevjernik po ispravnijem govoru kod učenjaka, zbog čvrstih dokaza po tom pitanju. Radeći po tom ispravnijem i preferirajućem stavu, takav se neće okupati, niti će mu muslimani klanjati dženazu, niti će se ukopati u muslimansko mezarje, nego će se ukopati u drugo, posebno, mjesto daleko od mezara muslimana. Od Allaha je pomoć, i neka je salavat i selam na Allahova Poslanika, njegovu porodicu i ashabe.¹³³

Šta će se uraditi sa otkinutim dijelovima tijela?

Pitanje: Kada insan doživi nesreću pa mu se otkine noga ili ruka, ali je on još uvijek živ, šta da se uraditi sa tim dijelom tijela, tj. da li će se okupati, u ćefine staviti i klanjati mu dženazu? Ili nešto drugo? To u slučaju da je insan živ, a ako nađemo ostatak dijela tijela kojeg su pojele životinje, a ne znamo da je musliman ili pak znamo da je bio musliman? Šta da činimo u oba slučaja? Tražimo od vas pojašnjenje.

¹³³ Stalna komisija za fetve, 8/410.

Odgovor: Dio tijela živog insana koji je otkinut bilo kojim razlogom, bilo nesrećom ili izvršenjem šerijatske kazne, se neće kupati niti će se klanjati džezaza, nego će se umotati u krpu i ukopati u mezarluke ili u zemlji gdje neće biti omalovažavan, a to važi ako je dio nađen u mjestu gdje nema mezarluke u blizini.

Od Allaha je pomoć, i neka je salat i selam na Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.¹³⁴

Razvedenicu povratnim razvodom braka će kupati njen muž

Pitanje: Da li će preminulu ženu koju je razveo muž povratnim razvodom braka, kupati njen muž?

Odgovor: Nema smetnje u tome da je kupa njen muž ako je razvedena povratnim razvodom braka, tj. jednom ili dva puta.¹³⁵

Stvari kojima se kupa mejt

Pismo od Abdulaziza ibn Baza upućeno šejhu A. G., Allah ga pomogao. Amin.

Selamun alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu, a zatim:

¹³⁴ Stalna komisija za fetve, 8/448.

¹³⁵ Vidjeti: Medžmu'u fetava Abdilaziz b. Abdullah b. Baz, 13/110.

Stiglo mi je vaše plemenito pismo – bez datuma – Allah vam dao svoju uputu, koje sadrži pitanje o načinu kupanja mrtvacu kojim se vi služite, tj. sapunom i šamponom. Smatram da treba da radite po hadisu Ummu Atije; da gasulite mejta sa vodom i sidrom tokom svih pranja, te da započinjete desnom stranom i mjestima abdesta, uz brigu da se otkloni sva nečistoća do kraja, pa makar prali više od sedam puta. Nema potrebe za sapunom i šamponom osim u slučaju da sidr nije dovoljan u otklanjanju nečistoća. Tada se može koristiti bilo koje drugo sredstvo za otklanjanje nečistoće od kojih je i šampon i „ešnan“, i to počinjući od prvog pranja, a u zadnjem pranju se će se staviti malo kamfora zbog pomenutog hadisa. Ovo je sunnet – kako znam – iz vjerodostojnih hadisa kao što je hadis Ummu Atije i drugih u njegovom značenju.

Allaha molim da podari bereketa u vašem trudu te da vam podari tevfik i iskrenost i potporu, doista je On najbolji kome se molitve upućuju. Vesselamu alejkum ve rahmetullah ve berekatuhu.

Generalni direktor administracije za naučna istraživanja, fetve, dawu i uputu¹³⁶

¹³⁶ Ibid, 13/111-112.

Propis uzimanja od brkova, dlaka ispod pazuha, dlaka stidnog mjesta i noktiju mejta

Pitanje: Da li je dozvoljeno kratiti brkove, odstraniti dlake ispod pazuha i stidnog mjesta, te sjeći nokte mejtu?

Odgovor: Pohvalno je potkratiti brkove i nokte, a što se tiče brijanja stidnog mjesta i odstranjivanja dlaka ispod pazuha, ne znam ništa što upućuje na propisanost toga, nego je preče da se onako kako jeste ostavi, jer je to skrivena stvar i nije vidljivo kao nokti i brkovi.

Pitanje: Da li će se ukloniti brkovi mrtvaca i sjeći nokti?

Odgovor: Za to nema dokaza, a ako bi nešto od toga skratio ne bi bilo problema, a neki učenjaci su dozvolili samo to, mimo brijanja stidnog mjesta, jer to nije propisano da se radi mejtu zbog nepostojanja dokaza za takvo nešto.¹³⁷

Propis snimanja čina kupanja mrtvaca radi sjećanja ili podučavanja

¹³⁷ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/110.

Pitanje: Kakav je propis snimanja kupanja mejta, zatim prodaja materijala s izgovorom da je to način prisjećanja na smrt?

Odgovor: Ako je cilj snimanje mejta dok se kupava, to nije dozvoljeno jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem zabranio slikanje stvari koje imaju dušu, te je prokleo slikare i rekao: „**Najgoru kaznu na Sudnjem danu će izdržavati slikari**“. A ako je cilj snimanje pojašnjenja kupanja mejta shodno šerijatu, te se to podijeli ili prodaje, nema problema u tome, a tome slično je snimanje – audio – zbog podučavanja ljudi namazu i drugih stvari za koje ljudi imaju potrebu, ali bez slikanja tj. bez videa. Da Allah uputi sve nas korisnom znanju i dobrom djelu.

Pitanje: Kakav je propis podučavanja kupanja mejta i umotavanja u ćefine putem videa?

Odgovor: Podučavanje biva bez videa, zbog ispravnih hadisa koji zabranjuju slikanje i proklinju slikare.¹³⁸

Kakvoća kupanja poginulog u nesreći čije je tijelo deformisano

¹³⁸ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/110.

Pitanje: Kako će se okupati osoba poginula u nesreći, a tijelo joj deformisano i možda su neki dijelovi i otkinuti? Allaha molimo za selamet i zdravlje.

Odgovor: Obaveza je da se okupa kao što se kupaju i drugi ako se je u mogućnosti, u suprotnom će mu se uzeti tejemum, jer tejemum biva zamjenom za pranje u ovakvim situacijama, a Allah daje uspjeh.¹³⁹

Propis stavljanja plastične kese na rane

Pitanje: Neki mugassili stavljaju najlon na rane preminulih u automobilskim nesrećama kako krv ne bi prešla na ćefine?

Odgovor: Nema problema da se na ranu stavi nešto što će spriječiti krv.¹⁴⁰

Propis kupovine mrtvog tijela radi sjeciranja

Pitanje: Neki medicinski fakulteti na jugoistoku Azije kupuju mrtva tijela radi sjeciranja, pa kakav je propis toga?

¹³⁹ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/123.

¹⁴⁰ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/128-129.

Odgovor: Ako su u pitanju leševi i tijela nevjernika, tada nema smetnje, a što se muslimana tiče, to nije dozvoljeno.¹⁴¹

Propis presađivanja organa čovjeka koji je doživio moždanu smrt

Pitanje: Kakav je propis presađivanja organa nakon što čovjek, kako kažu, doživi moždanu smrt?

Odgovor: Musliman se poštuje dok je živ i kada umre, te je vadžib ne uznemiravati ga stvarima koje mu unakažavaju vanjski izgled, kao što je lom kostiju ili komadanje dijelova tijela. U hadisu je došlo: „**Lomiti kost mrtvome je kao i lomiti dok je živ.**“ Ovaj hadis se uzima kao dokaz u sljedećem: nije dozvoljeno masakriranje radi koristi živih, kao da se uzme srce ili bubrezi ili nešto drugo, jer je to gore od lomljenja kostiju.

Postoji razilaženje među učenjacima u pitanju doniranja organa. Neki su rekli da je u tome korist za žive zbog raširenosti bubrežnih bolesti, i ovaj govor je diskutabilan. Bolje je, smatram, da se kaže da nije dozvoljeno zbog pomenutog hadisa i jer je u tome igranje sa organima mrtvacu i omalovažavanje istog. Nekada nasljednici žude za novcem, ne pridaju pažnju časti

¹⁴¹ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/365.

preminulog, ali nasljednici ne nasljeđuju njegovo tijelo, nego samo imetak. Od Allaha je uspjeh.¹⁴²

Nije dozvoljeno ispuniti oporuku preminulog koji je oporučio da se njegovi organi doniraju

Pitanje: Kada preminuli ostavi u oporuci da se njegovi organi doniraju, da li će se takav vasijjet ispuniti?

Odgovor: Ispravno je da nije dozvoljeno takvu oporuku izvršiti, kao što smo spomenuli u prijašnjem odgovoru, jer tijelo, iako je njegovo, ne posjeduje ga i nije njegovo potpuno vlasništvo.¹⁴³

Rasporiti stomak umrle žene kako bi se spasilo živo dijete

Pitanje: Da li je dozvoljeno rasporiti stomak preminule kako bi se izvadilo živo dijete?

Odgovor: Dozvoljeno je zbog koristi i da ne bi bilo štete. To se ne ubraja u masakriranje. Već sam upitan o ženi koja je preminula, a u utrobi dijete živo, da li će se rasporiti stomak i izvaditi dijete ili ne? Odgovorio sam:

¹⁴² Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/363-364.

¹⁴³ Zbirka fetvi i govora šejha Abdulaziza b. Abdullaha b. Baza, rahimehullah, 13/364-365.

„Poznato je šta su učenjaci hanbelijskog mezheba – Allah im se smilovao – govorili: 'Ako umre trudnica, a u utrobi joj živo dijete, haram je rasparati stomak. Žene bi dijete izvadile van na razne načine kao što je uvlačenje ruke radi djeteta za koje se nada da je živo, pa ako se ne bude u mogućnosti, majka se neće ukopavati sve dok ne umre dijete u utrobi, a ako iziđe dio, a dio ne, onda se rasjeca radi drugog dijela.' Ovo je govor fakiha koji je izgrađen na tome da je raspiranje isto što i masakriranje.“

Osnova je zabrana masakriranja i izivljavanja nad mrtvacem, osim u slučaju da se nađe jaka potreba. Dakle, ako iziđe dio djeteta, a živo je, onda će se rasporeti majka kako bi se izvukao drugi dio djeteta, jer je u tome korist za dijete i ako se tako ne uradi može dovesti do njegove smrti, a živi insan se više pazi od mrtvog. Međutim, u zadnjim godinama, hirurgija kao nauka je puno napredovala, pa raspor stomaka ili nekog dijela tijela više nije masakriranje, te to hirurzi primjenjuju nad živima uz njihovu volju i saglasnost. Preovladava mišljenje da, ako bi prijašnji učenjaci mogli vidjeti ovo stanje, rekli bi da je dozvoljeno rasporeti stomak trudnice i izvaditi dijete, a posebno onda kada je vrijeme trudnoće pri kraju. Tako smo sigurni ili kod nas preovladava mišljenje da će dijete biti sigurno, a razlog njihove zabrane govorom o masakriranju ukazuje na to.

Od dokaza koji ukazuju na dozvolu rasporeta stomaka i vađenja djeteta jest činjenica da, ako se suprostave koristi i štete, daje se prednost većoj od dvije

koristi i učiniće se manja od dvije štete. Tako je očuvanje stomaka od raspora korist, a očuvanje i spašavanje djeteta je veća korist. Isto tako raspore stomaka je šteta, a ostavljanje djeteta da umre u utrobi majke je veća šteta, pa tako zaključujemo da je raspore stomaka manja šteta od dvije postojeće.

Vraćamo se temi i kažemo: Rasporiti stomak u ovim vremenima ljudi ne smatraju masakriranjem i izivljavanjem nad preminulim, niti štetom, tako da nije ostalo ništa što se suprosvavlja dozvoli vađenja djeteta iz utrobe majke u potpunosti. Allah zna najbolje.¹⁴⁴

Ćefine zahvatila nečista voda

Pitanje: Upitan je šejh Muhammed b. Ibrahim: „Kada zahvati ćefine nečista voda, šta će se uraditi?“

Odgovor: Kada se to desi, mora se oprati, očistiti i osušiti, ili će se zamijeniti drugim ćefinima, i džezaza nije ispravna u ovako opisanim nečistim ćefinima, a Allah zna najbolje.¹⁴⁵

Stavljanje desne ruke preko lijeve nakon kupanja

¹⁴⁴ Abdurrahman es-Sa'di, *El-medžmuatul-kamile*, 7/136.

¹⁴⁵ Fetava ve resa'il eš šejh Muhammed b. Ibrahim, 3/190.

Pitanje: Kod kupanja mejta neki od mugassila prilikom oblačenja ćefina mejtu stavljaju mu desnu ruku na lijevu, kao kada klanja, pa da li je ovo propisano?

Odgovor: Nije propisano, nego mu se ruke opruže uz tijelo.¹⁴⁶

Ljubljenje mrtvaca nakon gasuljenja

Pitanje: Nakon što mi je muž umro prisustvovala sam oblačenju ćefina. Nakon što je okupan i u ćefine obučen, podigla sam ćefin sa njegovog lica i poljubila ga u lice. Neki rođaci su mi rekli da nije dozvoljeno meni da otkrivam ćefin sa lica jer je već okupan i obučen u ćefine i da to kvari abdest, pa da li sam grešna u tome? Ako je tako, šta da radim sada, Allah vas nagradio?

Odgovor: Nema ništa sporno u tome što si poljubila lice svoga muža nakon gasuljenja i oblačenja u ćefine. Allah je Taj Koji daje uspjeh i neka je blagoslov i mir na našeg Poslanika Muhammeda, njegovu porodicu i ashabe.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Muhammed b. Salih el-Usejmin, *Lika'ul-babil-meftuh*, 4/11.

¹⁴⁷ Stalna komisija za naučna istraživanja i fetve, 8/370.

Oblačenje ćefina

Osnova pri govoru o ovom poglavlju su sljedeći hadisi:

a) Aiša, Allah sa njome bio zadovoljan, veli: **„Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je umotan u odjeću od tri nova bijela dijela iz Suhula, a nije bio obučen u košulju niti je imao turban.“**¹⁴⁸ Suhul je ime sela u Jemenu.

b) Jedne prilike je neki čovjek bio sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na Arefatu, pa je pao sa jahalice, a ona ga je zgazila i preminuo je. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je tada kazao: **„Okupajte ga vodom sa sidrom, obucite mu ćefine iz dva dijela, nemojte ga mirisati, i ne pokrivate mu glavu, niti lice jer će on na Sudjem danu biti proživljen učeći telbiju.“**¹⁴⁹

Pohvalni postupci po pitanju ćefina:

1. Ćefin za muškarca treba da se sastoji iz tri dijela, a dokaz tome jeste predaja koju bilježi skupina

¹⁴⁸ Bilježe ga Buharija, br. 1264., i Muslim, br. 941.

¹⁴⁹ Bilježe ga Buharija, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

muhaddisa od Aiše: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je umotan u odjeću od tri dijela...**“¹⁵⁰

Žena će se umotati u ćefine od pet dijelova: dio koji pokriva donji dio tijela tj. izar, košulja (kamis), prekrivač za glavu (himar) i rukavice. Dokaz navedenom jeste predaja koju bilježe imam Ahmed i Ebu Davud, a u kojoj stoji da je Lejla kazala: „**Bila sam među onima koji su kupali (gasulili) Ummu Kulsum, kćerku Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa prvo što nam je Poslanik, dodao bio je izar, zatim kamis, zatim himar, pa onda prekrivač. Nakon toga je omotana u još jednu odjeću.**“¹⁵¹

Spomenuti hadis su mnogi učenjaci okarakterisali kao slab, međutim prenešeno je od naših prethodnika iz prvih generacija da su oni to smatrali pohvalnim i ovakav postupak se primjenjuje.

2. Ćefin treba da bude lijep, čist i da pokriva tijelo, a dokaz za ovo uzima se predaja koju bilježe Ebu Davud i Nesai od Katade da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Kada neko od vas svoga brata (iza**

¹⁵⁰ Bilježe ga Buharija, br. 1264., i Muslim, 941.

¹⁵¹ Bilježi ga Ahmed, br. 27135., a slabim ga je ocijenio šejh Albani u djelu *Daifu Ebi Davud*.

velije ehadukum ehahu) u ćefine bude spremao neka mu pripremi lijepe ćefine.¹⁵²

3. Ćefini trebaju biti bijele boje, a to dokazuje hadis: „**Obucite bijelu odjeću jer je ona najbolja, a i vaše umrle u nju zamotavajte.**“¹⁵³

4. Ćefini trebaju da budu namirisani. Džabir, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Kada budete mirisali umrloga to učinite tri puta.**“¹⁵⁴

U drugoj predaji stoji da su Ibn Abbas i Ibn Omer opručili da im se ćefini namirišu.“

5. Ne treba da se pretjeruje po pitanju ćefina. Ebu Davud bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Nemojte pretjerivati sa ćefinima jer oni svakako brzo istruhnu.**“¹⁵⁵

A također se prenosi od Ebu Bekra da je rekao: „Ćefine mi napravite od ova dva dijela moje odjeće, jer je

¹⁵² Bilježi ga en-Nesai, br. 1895., i ovo je njegova verzija. Hadis se nalazi i kod Muslima, br. 943., Ebu Davuda, br. 3148., a glasi: „**Iza keffene ehadukum ehahu...**“

¹⁵³ Bilježe ga Ahmed, br. 3426., Ebu Davud, br. 4061., Tirmizi, br. 995., i veli da je hadis hasen sahih, zatim Ibn Madže, br. 3566., i ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaizi*.

¹⁵⁴ Bilježe ga Ahmed, br. 14540., Ibn Hibban, 752., a ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaiz*.

¹⁵⁵ Bilježi ga Ebu Davud, br. 3154., a slabim ga je ocijenio Albani u djelu *Sahihu Ebi Davud*.

živome potrebija nova odjeća nego mrtvome.“ Ovakvu predaju bilježi Malik u svome djelu El-Muvetta.

Ove predaje nisu u suprotnosti sa pohvalom uljepšavanja ćefina jer se pod uljepšavanjem misli na čišćenje ćefina i njihovu bjelinu, a ne na skupoću.

6. Stavljanje „hunuta“, a to su mješavine mirisa kao npr. bjeli ili crni misk, miris sandalovog drveta, kamfor, i tome slično, a to se koristi tako što se prospe po ćefinima. Dokaz ovome je već spomenuti hadis o čovjeku koji je pao sa jahalice, pa je Poslanik, kazao: „...**nemojte ga mirisati, i ne pokrivajte mu glavu...**“¹⁵⁶ Ovaj hadis dokazuje da onaj ko nije u ihramima, a preseli treba da se namiriše.

7. Pohvalno je da posljednji sloj ćefina koji je vidljiv bude najljepši i najčišći kako bi pred ljudima lijepo izgledao kao što je bilo i za vrijeme života.

Kakvi ćefini trebaju biti?

1. Treba da se odredi dovoljna veličina ćefina za umrlu osobu i to na sljedeći način:

a) Dužina ćefina se odredi tako što se izmjeri dužina čovjeka od vrha glave do vrha nožnih prstiju i to

¹⁵⁶ Bilježe ga Buharija, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

se čini običnim mjerilom za mjerenje dužine. Na tu dužinu tijela se doda sedamdeset centimetara.

Primjer: Ukoliko je dužina umrloga metar i pedeset centimetara, dodaće se još sedamdeset centimetara, tako da ukupna dužina bude dva metra i dvadeset centimetara. Razlog ovakvog načina je sigurnost prekrivanja cijelog tijela umrle osobe.

b) Širina ćefina se mjeri na takav način da se izmjeri rastojanje od vrha desnog do vrha lijevog ramena, a zatim se ta cifra pomnoži sa tri.

Primjer: Ukoliko širina umrloga bude pedeset centimetara, taj broj se množi sa tri, pa konačan rezultat bude stotinu i pedeset centimetara, a razlog ovakvog načina je sigurnost prekrivanja cijelog tijela umrle osobe.

Napomena: Ćefini koji se prodaju su različitih veličina. Postoje veličine od 90, 120, 150, 180 centimetara, tako da se mora dobro provjeriti da li ćefin odgovara umrloj osobi, kako onaj koji kupa ne bi imao problema prilikom umotavanja umrloga tako što ne može da ćefinima obuhvati cijelo tijelo.

Najbolji ćefini su oni čija je dužina 280 cm, a širina 180 cm. Ova dužina odgovara većini preminulih.

Zatim će se makazama odsjeći ona veličina koja je određena za umrloga.

c) Odrezaće se sedam priveznica kojima se vežu ćefini, a one će biti zavisno od veličine umrle osobe. Dužina priveznica će biti 80 cm, a širina 10 cm.

Nakon toga će se sve to jako i čvrsto privezati rukom, kako se ne bi prekinulo.

d) Napraviće se „et-tuban“, a to je dio odjeće koji prekriva stidno mjesto i koji će prilikom umotavanja umrle osobe u ćefine zaštititi ćefine od prljanja, ukoliko nešto bude izašlo od nešistoće.

Širina tog dijela odjeće treba da bude otprilike 30 cm, a dužina će biti zavisno od veličine umrle osobe.

U većini slučajeva to otprilike bude oko 100 cm, a taj dio se odreže i napravi od samih ćefina.

Sve što smo spomenuli od veličina nije šerijatom određeno, nego se može skraćivati i dodavati, zavisno od potrebe, a ovo što smo spomenuli je zasnovano na našem iskustvu.

2) Tabut će se staviti pored mrtvaca u njegovoj blizini, po mogućnosti na drugi sto, a ne na onaj na kojem se kupa. Ukoliko je to nemoguće, onda će se staviti na tlo.

3) Poveznice se stavljaju na tabut i trebaju da budu u neparnom broju, a zatim se raspodjele, sa strane glave, prsa, stomaka, butina, koljena i tabana.

Ove poveznice imaju svhu da drže ćefine ćvrstim, kako se ne bi odvezali, te se tako otkrili dijelovi tijela prilikom nošenja i ukopa.

Razlog ovome je što je tijelo umrle osobe avret i treba da se cijelo prekrije, pa se zbog toga ove poveznice prilikom spuštanja u kabur odvezuju jer ukoliko se to ne bi učinilo to bi naštetilo tijelu umrloga, jer ono nakon tri dana dana se ispupči, što prouzrokuje otpadanje mesa.

4) Prvi sloj ćefina treba privezati i pohvalno je da taj sloj bude najljepši i najćišći kako bi pred ljude bio izveden u najljepšem liku. Višak ćefina od 50 cm će se se staviti sa strane glave zbog toga što ona ima veću počast i prednost prilikom umotavanja od nogu. Takođet treba ostaviti i 20 cm. sa strane nogu.

5) Drugi i treći sloj ćefina se stavi iznad prvog u istom omjeru tako da to izgleda kao jedan sloj.

6) Tubban kojeg smo već spomenuli se stavlja iznad ćefina i treba da bude u blizini nogu, a zatim se stavlja pamuk na tubban.

7) Stavljanje „hunuta“, a to su mješavine mirisa kao npr. bjeli ili crni misk, na ćefine i tubban i treba po mogućnosti cijeli ćefin namirisati.

8) Nakon toga umrli se treba nositi veoma blago, trudeći se da mu se ne otkrije dio avreta, a potom se

postavlja u ćefine vodeći brigu da ćefini sa strane glave budu malo duži. Stražnjica će se postaviti na tubban.

9) Noge će se jedna od druge odmaknuti kako bi onaj ko gasuli mogao ćvrsto da zaveže tubban ispod prekrivaća da bi se mogla spojiti zadnjica sa prednjim dijelom.

To će se uraditi tako da se tubban povuće do stomaka umrle osobe, a onda se nakon toga noge spajaju.

10) Umrļa osoba se treba namirisati zbog hadisa o ćovjeku u ihramima koji je pao sa kamile i preselio, a u kojem stoji: „**...nemojte ga mirisati, i ne pokrivate mu glavu...**“¹⁵⁷

Dakle, ovaj hadis je dokaz da se onaj ko nije u ihramima treba namirisati, a dokaz ovome je i postupak prvih generacija. Prenosi se da je Ibn Sirin namirisao umrlu osobu od glave do tabana, a to se isto prenosi i od Ibn Omera.

Najbolji miris je miris miska, a dokaz tome je hadis: „**Najbolji miris je misk.**“¹⁵⁸

Također se trebaju namirisati i mjestā koja se spuštaju na sedždu: ćelo, nos, dlanovi, koljena i stopala.

¹⁵⁷ Bilježe Buharija, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

¹⁵⁸ Bilježi Bejheki, br. 10899.

A lijepo je i kada bi se namirisalo cijelo tijelo umrle osobe.

11) Potrebno je uzeti gornji sloj i prebaciti ga na desnu stranu mrtvaca, a zatim drugi kraj tog sloja prebaciti na lijevu stranu. Zatim će onaj ko gasuli izvući prekrivač između nogu mrtvaca, tako što će staviti ruku unutar ćefina i izvući prekrivač pazeći da se ne ukaže stidno mjesto.

12) Stavice se drugi sloj i uljepšati, a zatim će se po njemu prosuti kamfor u količini jednog findžana. Kamfor se stavlja jer je jakog mirisa i sprečava dolazak insekata u kaburu. Nakon toga se umota donji sloj i preko njega se ništa ne stavlja, jer miris treba da bude samo između slojeva ćefina.

13) Poveznice se trebaju dobro stegnuti, i treba napraviti čvor u obliku polukruga ili ruže. Taj čvor treba da bude na lijevoj strani, jer se umrli postavlja u kabur na desnu stranu, pa se na takav način olakšava odvezivanje čvora.

14) Nakon toga se mrtvac pokriva još jednom kako bi se što bolje prekrio.

Umotavanje žene u ćefine

Žena će se umotati u ćefine od pet dijelova. Međutim, za ovo nema ispravnog dokaza, nego to spominju islamski učenjaci, a i ljudi tako postupaju.

Ti ćefini se sastoje od sljedećeg:

1. Dva sloja koja prekrivaju cijelo tijelo. Dakle, oni su isti kao i za muškarca, a dužina i širina se izmjere na način kako smo već pojasnili.

2. Dio koji prekriva donji dio tijela tj. izar, a veličina ovog dijela odjeće se izračuna tako što se izmjeri dužina od pupka do vrhova nožnih prstiju i još se na to doda dvadeset centimetara.

3. Košulja (kamis) čija dužina iznosi duplu dužinu umrle osobe. Dva kraja tog dijela se spoje, a onda se po sredini prereže makazama da dužina bude otprilike petnaest centimetara.

4. Prekrivač za glavu (himar) čija dužina i širina iznose po devedeset centimetara.

Način umotavanja u ćefine

1. Poveznice će se staviti na tabut i njihov broj treba da je neparan.

2. Prvi i drugi sloj ćefina će se pružiti, a višak ćefina će se staviti sa strane glave i sa strane nogu, isto onako kao što se radi i sa muškarcem.

3. Pola kamisa (košulje) će se pružiti tako da se izravna sa slojevima ćefina, a druga polovina se skupi i ostavi se kod glave na kraju tabuta.

4. Nakon toga će se izar staviti ispod ćefina, tako da se spoji u području između pupka i stopala.

5. Stavlja se tubban, a po njemu pamuk, a zatim se po njemu prospe miris po cijelom ćefinu, a potom se postavi umrla ženska osoba, pazeći da se ne ukaže nešto od stidnih dijelova tijela.

6. Izar se smota i stavi na nju, a višak tog dijela se stavi ispod nogu. Zatim ona koja kupa, svoju ruku stavi ispod izara kako bi izvukla prekrivač iznad stidnog dijela, ali ne smije da ga vidi.

7. Onaj dio kamisa koji je ranije bio skupljen se opruži po umrloj osobi, a njegov višak se ostavi sa strana.

8. Nakon toga se i glava i lice umrle žene prekriju u potpunosti sa himarom.

9. Potom se uzme gornji sloj ćefina i prebaci se na desnu stranu umrle žene, a drugi sloj tog ćefina se prebaci na lijevu stranu. Potom se pospe po njemu kamfor, a zatim se stavi i donji sloj.

10. Poveznice se svežu na ćefin, a broj čvoreva treba da bude neparan, kao što je slučaj i sa ćefinima muškarca, i čvorevi treba da budu sa lijeve strane umrle osobe.

11. Nakon toga se pokriva još jednom kako bi se što bolje prekrila.

Propisi vezani za ovo poglavlje

Prvi propis

Obaveza je da se ćefin za muškarca ili ženu sastoji najmanje iz jednog dijela, da pokriva cijelo tijelo i da ne oslikava dijelove tijela. Ovo je dovoljno, ali je Sunnet i pohvalno da se ćefin za muškarca sastoji iz tri sloja, a za ženu od pet slojeva, a pokuđeno je dodavati na ovaj broj ukoliko za tim nema potrebe.

Drugi propis

Najpreči da umrlu osobu umota u ćefine je onaj koga je umrli oporučio, zatim otac umrloga, a nakon toga onaj ko mu je najbliži od rodbine, potom onaj kome je posao da gasuli muslimane. Ovaj propis važi, kao što smo već spomenuli, samo ukoliko se rodbina ne može dogovoriti oko ovog pitanja.

Treći propis

Obaveza je da se sredstva za ćefine uzmu iz imetka umrle osobe, zbog hadisa: „**Napravite mu ćefine od dva dijela njegove odjeće.**“

Ukoliko umrla osoba ne bude imala ništa od svoga imetka, onda će troškove snositi onaj ko je bio obavezan da ga opskrbljuje. Ukoliko ni toga ne bude, onda će se ta sredstva uzeti iz opće blagajne muslimana (bejtu-l-mal) ili će ostali muslimani pomoći svojim dobrovoljnim prilozima.

Četvrti propis

Hadžija ili onaj ko obavlja umru, ukoliko umre u ihramima, njemu će ćefini biti ihrami, glava mu se neće pokrivati, niti će se mirisati, zbog hadisa o čovjeku u ihramima koji je pao sa kamile i preselio.¹⁵⁹

Peti propis

Pokuđeno je da ćefini budu od vune, da budu od materije sa kojom se boje ćefini i haram je da se umotava u kožu, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se skine kožni materijal sa šehida.¹⁶⁰

Šesti propis

¹⁵⁹ Bilježe Buharija, br. 1265., i ovo je njegova verzija, i Muslim, br. 1206.

¹⁶⁰ Bilježe Ahmed, 1/247., Ebu Davud, br. 3134., i Ibn Madže br. 1515., a slabim ga je ocijenio šejh Albani u djelu *Irvaul-galil*.

Islamski učenjaci smatraju pokuđenim cijepanje ćefina, a to se prije radilo iz straha da kradljivci koji su su bavili otkopavanjem kaburova, ne ukradu ćefine.

Sedmi propis

Pokuđeno je da se miris ili kamfor stavi u oko umrle osobe, jer taj miris može unakaziti oči.

Osmi propis

Pohvalno je da broj poveznica bude neparan: tri, pet ili sedam, sve zavisno od veličine umrle osobe.

Deveti propis

Dječak se treba zamotati u tri sloja, dok se djevojčica zamotaje u kamis (košulju) i dva sloja ćefina, bez himara, jer joj to nije bilo obaveza ni tokom života, te nije potrebno ni nakon njega.

Deseti propis

Ukoliko ćefini budu kratki i ne budu prekrivali cijelu osobu, onda će se prekriti glava i ostatak tijela, a na noge će se staviti trava ili lišće, a dokaz tome je hadis kojeg bilježi Buhari od Habbaba koji kaže: „**Izašli smo sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, tražeći Allahovo zadovoljstvo. Bilo je onih koji su umrli i nisu jeli od svoje nagrade ništa, kao što je bio Musab b. Umejr, koji je ubijen na dan Uhud. Nismo našli ćefine u koje bi smo ga umotali, osim jednog pokrivača sa kojim ako bismo pokrili glavu, otkrile bi se noge, a**

ako bismo pokrili noge, otkrila bi se glava. Pa nam je Poslanik naredio da time glavu prekrijemo, a da noge prekrijemo sa travom i lišćem. ¹⁶¹

Jedanaesti propis

Novotarija je pisati ajete ili dove na ćefinima, a također je i novotarija prekrivanje umrloga sa poklopcem na kojem pišu te dove i ajeti.

Dvanaesti propis

Ukoliko bude veliki broj umrlih, a nedovoljan broj ćefina, onda će se po dvojica ili trojica umotati u jedan ćefin, a dokaz tome hadis u kojem se od Enesa prenosi: „**Povećao se broj poginulih, a smanjio broj ćefina, pa su jedan ili po dvojica ili po trojica umotavani u jedan ćefin.**” ¹⁶²

Trinaesti propis

Ukoliko kod umrle osobe budu odsječeni neki dijelovi tijela kao glava ili noge ili je isjeckan u potpunosti, onaj koji gasuli će raširiti ćefine, nakon toga će raširiti sloj od plastike koja je čvrsta, zatim će staviti umrlu osobu. Potom će uvući plastični sloj, a nakon njega ostale ćefine.

¹⁶¹ Bilježe Buharija, 3/110., i Muslim, 3/48.

¹⁶² Bilježe Tirmizi, br. 1016., Ebu Davud, br. 3136., a značenje ovog hadisa nalazi se i kod Buharije, br. 1343., putem Džabira.

Izabrane fetve islamskih učenjaka

Propis stavljanja mushafa na stomak umrloga

Pitanje: Koji je propis stavljanja mushafa na stomak umrle osobe?

Odgovor: Takav postupak nema osnove u šerijatu i spada u novotarije.

Pitanje: Koji je propis učenja Kur'ana umrloj osobi i stavljanja mushafa na njen stomak?

Odgovor: Ne postoji ispravan argument za učenje Kur'ana umrloj osobi ili učenje na kaburu i takvo nešto nije šerijatom propisano. Ovakav propis ima i stavljanje mushafa na stomak umrloga, a islamski učenjaci spominju da se može stavljati neki teški materijal na stomak kako se ne bi napuhao.¹⁶³

Prekrivanje mejta prekrivačem na kojem su ispisani ajeti

Pitanje: U nekim mjestima kada se nosi umrla osoba da joj se obavi džennaza i da se ukopa, prikrivaju

¹⁶³ *Fetve šejha Ibn Baza*, 13/95.

umrloga prekrivačem na kojem su ispisani ajeti poput ajetul-kursijje ili neki drugi ajeti. Da li ovakav postupak ima osnove u šerijatu?

Odgovor: Takav postupak nema osnove i on u stvari spada u omalovažavanje Kur'ana i to nimalo ne koristi umrlome. Zato je obaveza da se kloni takvih postupaka jer to nije postojalo u praksi prvih generacija, u takvim postupcima je omalovažavanje Kur'ana i to je pogrešno uvjerenje da takvo nešto koristi umrlome, a u stvari ne koristi mu.¹⁶⁴

¹⁶⁴ *El-Bideu vel-muhdesat*, str. 303.

Namaz za umrlu osobu (dženaza)

1. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Ko klanja džennazu namaz ima nagradu kao jedan kirat, a ko uz to još i prisustvuje sve dok se ne ukopa mejt, ima dva kirata.**“ Ashabi upitaše: „**A šta je kirat Poslaniče?**“ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: „**Poput dva ogromna brda.**“¹⁶⁵

2. Imam Muslim prenosi da je Habbab kazao: „**O Abdullahe sine Omerov, zar nisi čuo šta je kazao Ebu Hurejre? On je čuo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Ko isprati umrlu osobu iz njene kuće, pa joj klanja dženazu, zatim prisustvuje ukopu ima nagradu dva kirata, a svaki kirat je veličine brda Uhud. A ko samo klanja džennazu, a potom se vrati kući ima nagradu veličine brda Uhud.'** Nakon toga je Ibn Omer poslao Habbaba do Aiše kako bi je upitao o onome što je Ebu Hurejre kazao, pa kada ju je upitao, vratio se Ibn Omeru i saopćio mu riječi Aiše u kojima stoji: **'Istinu je kazao Ebu Hurejre.'** Ibn Omer je

¹⁶⁵ Bilježi Buhari, 3/196., *Fethu-l-Bari*, i Muslim, br. 945., i ovo je njegova verzija.

nakon toga dodao: 'Mnogi su nas kirati prošli, a nismo ih zaradili.'¹⁶⁶

3. Jedan ashab je preselio na onaj svijet na dan Hajbera, i o tome je stigla vijest do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a on je kazao: „**Klanjate dženzu vašem drugu.**“ Nakon toga lica ljudi su se izmijenila, a on je kazao: „**Vaš drug je uzeo ratni plijen prije njegove podjele na Allahovom putu.**“ Ravija kaže: „Poslije toga smo otvorili njegove stvari i našli smo kuglicu (bobu) od dragulja čija vrijednost nije dosegala dva dirhema.“¹⁶⁷

4. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „**Klanjajte dženzu svakome onome ko izgovara la ilahe illellah.**“¹⁶⁸

¹⁶⁶ Bilježi Muslim u svome Sahihu, br. 945., Tirmizi, br. 1040., Ahmed, 4/114., i 5/192., sa ispravnim lancem, Malik u *Muvetti*, 2/14., Ebu Davud, 1/425., Nesai, 1/278., Ibn Madže, 2/197., Hakim, 2/127., koji kaže: „Hadis je sahih po kriterijima koje su postavili Buhari i Muslim.“

¹⁶⁷ Bilježi Ebu Davud, br. 2710., Nesai, br. 1959., Ibn Madže, br. 2848., Ahmed, br. 1703.

¹⁶⁸ Bilježi Darekutni, 2/56., Ebu Nu'ajm u djelu *El-Hilje*, 10/320., Taberani u *El-Kebiru*, br. 13622., i hadis je slabim ocijenio šejh Albani u djelu *Irvaul-galil*.

Način klanjanja dženaze namaza za umrlu osobu

Imam Šafija u svome *Musnedu* bilježi od Ebu Umame b. Sehla da ga je jedan od ashaba obavjestio: „Sunnet je prilikom obavljanja dženaze namaza sljedeće: Imam treba donijeti početni tekbir, zatim proučiti suru Fatihu u sebi tiho, potom donijeti salavat na Poslanika, a nakon toga iskreno moliti Allaha za umrlu osobu, te na kraju treba da preda selam u sebi tiho.“¹⁶⁹

1. Umrla osoba se treba staviti ispred imama, a on treba da stane na spram glave ukoliko je umrli muško, i glava umrloga treba da bude na desnoj strani imama. Ukoliko je umrla osoba žensko, imam će stati na sredinu, tj. naspram stomaka, a muktedije (klanjači) će se poredati iza imama.

Dokaz ovome je predaja koju bilježi imam Tirmizi od Enesa da je klanjao dženazu jednom čovjeku pa je stao na spram njegove glave, a kada je klanjao ženskoj osobi stao je na sredinu tabuta. El-'Ala je upitao: „Da li si to vidio da čini Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem? Enes mu je odgovorio: „Da, i kada je završio kazao je: 'Zapamtite ovo.'“¹⁷⁰

¹⁶⁹ Bilježi imam Šafija u svome *Musnedu*, 359., a ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Irvau-l-galil*.

¹⁷⁰ Bilježi Ebu Davud, 2/66-67., Tirmizi, 2/146., i ocijenio ga je dobrim, yatim Ibn Madže, Ahmed, 3/118, 204., Tahavi, 1/283.,

Također skupina muhaddisa bilježi od Semure da je klanjao iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dženazu jednoj ženi koja je preselila dok je bila u postporođajnom ciklusu, pa je stajao na sredini tabuta.¹⁷¹

a) Sunnet je da prilikom dženaze bude tri saffa, a dokaz tome je predaja koju bilježe Ebu Davud i Tirmizi od Malika b. Hubejre, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Nema nijednog vjernika koji umre, pa mu dženazu klanjaju muslimani čiji broj doseže tri saffa, a da mu neće biti oprosteno.**“¹⁷²

Taberani bilježi od Ebu Umame sljedeće riječi: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je klanjao dženazu, a sa njim je bila grupa od sedam ljudi, pa je napravio tri saffa: u prvom saffu su bila trojica, u drugom i trećem po dvojica.**“¹⁷³

Bejheki, 4/32., Tajalisi, br. 2149., i ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Ahkam-l-džennazeti*, str. 139.

¹⁷¹ Bilježi Buhari, 3/156-157., i Muslim, 3/60., i ovo je njegova verzija.

¹⁷² Bilježi Ahmed, 4/79., i ovo je njegov verzija, zatim Ebu Davud, 2/63., Tirmizi, 2/143., Ibn Madže, 1/454., Ibn Sa'd, 7/420., Taberani, 19/258., Ebu Ja'la, br. 6831., Hakim, 1/362-363., Bejheki, 4/30.

¹⁷³ Bilježi Taberani u *El-Mu'džemul-Kebiru*, br. 7785., zatim Hejsemi u svome djelu *Medžme'u-z-zevid*, 3/32., u čijem se lancu nalazi Ibn Lehi'a o čijoj pouzdanosti ima govora.

b) Pohvalno je da na dženazi bude što veći broj klanjača, a dokaz tome je predaja koju prenose Muslim i Tirmizi od Aiše, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Nema nijednog umrloga muslimana kojem će dženazu klanjati stotinu ljudi doveći za njega, a da ta dova i zagovorništvo ne budu prihvaćeni.**“¹⁷⁴

Ibn Abbas prenosi da je čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: „**Nema nijednog umrloga muslimana kojem će dženazu klanjati četrdeset ljudi koji Allahu ne pripisuju druga, a da im Allah neće dozvoliti da mu čine šefa'at.**“¹⁷⁵

Imam Ahmed je govorio nekim novotarima: „Između nas i vas će presuditi broj prisutnih na dženazi.“ Kada je umro, Ahmedu je dženazu klanjalo više od milion muslimana, a islam je primilo dvadeset hiljada jevreja i kršćana, kao što to spominje Ibn Tejmije u djelu *Medžmu'u-l-fetava*.

c) Ukoliko imam klanja dženazu umrlom dječaku ili djevojčici ili pak pobačenom djetetu, treba da stane na spram njih kao što staje i kad je u pitanju odrasla muška ili ženska osoba.

¹⁷⁴ Bilježi Muslim, 3/53.

¹⁷⁵ Bilježi Muslim, br. 948.

d) Ukoliko bude više umrlih osoba, postupiće se na sljedeći način: do imama će se prvo staviti odrasli muškarci, zatim dječaci, potom odrasle žene, a onda djevojčice. Ukoliko budu tri umrle osobe: dječak, muškarac i žena, prvo će se staviti odrasli muškarac, potom dječak, a onda odrasla žena, stim da se mora paziti da umrli budu poredani tako da imam stoji u isto vrijeme naspram glave odraslog muškarca i dječaka i naspram stomaka žene.

Dokaz ovome je predaja koju bilježi Bejheki, a u kojoj stoji: „Ibn Omer je klanjao dženazu umrlim ženama i muškarcima kojih je bilo ukupno devet, pa je muškarce postavio bliže imamu, a žene bliže kibli.“¹⁷⁶

Bilježe Ebu Davud i Nesai od Ammara b. Ebi Ammara, koji je bio oslobođeni rob Harisa da je kazao: „Bio sam prisutan na dženazi Ummu Kulsum i njenog sina, pa su postavili dječaka odmah do imama, a ja sam kazao da tako ne treba. Tu su bili Ibn Abbas, Ebu Se'id El-Hudri, Ebu Katade i Ebu Hurejre i svi su kazali da je takav način sunnet.“¹⁷⁷

¹⁷⁶ Bilježi Bejheki, br. 6710., i Darekutni, br. 13.

¹⁷⁷ Bilježi Ebu Davud, 2/66., i ovo je njegova verzija, a istim putem hadis prenose i Bejheki, 4/33., i en-Nesai, 1/280. Lanac prenosilaca ovog hadisa je ispravan po Muslimovim kriterijima. Imam Nevevi u svome djelu *El-Medžmu'*, 5/224., veli: „Lanac je ispravan, a Ammar

e) Ako bude grupa muškaraca kojima treba obaviti dženazu, onda će se u tome slučaju prvi do imama staviti onaj koji je najbolje poznao Allahovu knjigu i ko je bio najbolji u vjeri, jer je i Poslanik prilikom ukopa davao prednost onome ko je više Kur'ana poznao.“

f) Nema smetnje da imam prije klanjanja same dženaze, ukoliko je umrli nepoznat, obavijesti klanjače da li se radi o muškoj ili ženskoj osobi, kako bi se moglo dobiti za umrloga spominjući zamjenicu koja mu pripada. Ovako se postupa u mnogim džamijama, a posebno u Mekki i Medini. Međutim, ukoliko umrlome dženazu klanja samo njegova porodica i bližnji, onda nema potrebe da se obavještava, jer u većini slučajeva zna se o kome se radi.

Nema problema čak ni kada imam ne bi nikako upoznao ljude o kome se radi, a oni koji klanjanju dženazu će donijeti nijjet da klanjaju za umrloga koji je pred njima i to je dovoljno, a Allah najbolje zna.

2. Imam će donijeti početni tekbir, izgovarajući riječi Allahu ekber, dižući ruke (dlanove) naspram

koji se spominje u hadisu je iz generacije tabi'ina i ocijenjen je kao pouzdan po jedinstvenom stavu učenjaka.

ramena ili naspram ušiju, ispruženih prstiju, ne skupljajući ih potpuno, niti raširujući, okrećući dlanove prema kibli.

3. Staviće desnu ruku na lijevu, držeći ih na prsima.

4. Pogled će mu biti usmjeren prema mjestu na koje glavu spušta na sedždu, pognute glave.

5. Proučiće euzu i bismillu u sebi tiho, neće učiti početnu dovu koja se inače uči prije Fatihe, jer nije preneseno da je Poslanik, sallallahu alejhiu ve sellem, ovamo postupao. Nakon toga će proučiti suru Fatihu, a poslije nje neće učiti ništa. To će činiti u sebi tiho, bez obzira radilo se o imamu ili onome ko klanja iza njega i svejedno da li bila noć ili dan. Dokaz ovome je predaja koju prenosi Ummu Šurejk El-Ensarije u kojoj stoji sljedeće: „**Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je naredio da prilikom dženaze učimo suru Fatihu, da ne učimo dovu koja se uči prije nje i da nakon Fatihe ne učimo suru.**“¹⁷⁸

¹⁷⁸ Bilježi Ibn Madže, br. 1496., a slabim ga je ocijenio Albani.

Bilježi Buhari od Talha b. Abdullaha b. Aufa da je rekao: „**Klanjao sam iza Ibn Abbasa, a on je učio suru Fatihu, te je nakon toga kazao: To sam učinio kako bi znali da je sunnet.**“¹⁷⁹

6. Potom će imam donijeti drugi tekbir, na isti način kao i prvi put. Podizanje ruku je sunnet. Zatim će proučiti salavate koji glase: *Allāhumme salli 'alā Muhammedin ve 'alā āli Muhammed kemā sallajte 'āla Ibrāhīme ve 'āla āli Ibrāhīme, inneke Hamidūn Medžīd. Allāhumme bārik 'alā Muhammedin ve 'alā āli Muhammed kemā bārekte 'alā Ibrāhīme ve 'alā āli Ibrāhīme, inneke Hamīdun Medžīd.*

Allahu, podari svoj salavat Muhammedu i porodici Muhammedovoj, kao što si podario Ibrahimu i porodicu Ibrahimovoj, Ti si, uistinu, Hvaljeni i Slavljeni. Allahu, podari bereket Muhammedu i porodici Muhammedovoj, kao što si podario Ibrahimu i porodici Ibrahimovoj, Ti si, uistinu, Hvaljeni i Slavljeni.

7. Potom će donijeti treći tekbir, dižući ruke, a zatim će učiti dove koje su prenešene od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a ako bi učio i neke druge dove, ne bi bilo sporno.

¹⁷⁹ Bilježi Buhari, br. 1335.

Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „**Kada budete učili dove za umrloga, iskreni u tome budite.**“¹⁸⁰

U nastavku ćemo spomenut samo neke dove koje se uče na dženazi:

a) Od Aufa b. Malika se prenosi da je kazao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike klanjao dženazu, a ja sam zapamtio dovu koju je učio: *Allahumma-gfir lehu ve-rhamhu ve' afihi va'fu 'anhu ve ekrim nuzulehu ve vessi' mudhalehu vagsilhu bi-l-mai ve-s-seldži ve-l-beredi ve neqqihi mine-l-hataja kema neqqajt e-s-sevbe-l-ebjeda mined-denes ve ebdilhu daren hajren min darihi ve ehlen hajren min ehlihi ve zevdžen hajren min zevdžih i ve edhilhu-l-džennete ve e'izhu min 'azabi-l-kabri (ev azabi-n-nari).*“

Što u prijevodu znači: „Allahu, oprost i smiluj se, grijeh mu pobriši i sačuvaj ga, počasnim ga mjestom blagodari i širokim učini ulazak u kabur, očisti ga vodom, snijegom i gradom, očisti ga od grijeha kao što bijelu odjeću čistiš od prljavštine. Udijeli mu kuću (ahiretsku) bolju od njegove dunjalučke i suprugu bolju od njegove

¹⁸⁰ Bilježi Ebu Davud, 2/68., Ibn Madže, br. 1497., Ibn Hibban u svome *Sahihu*, br. 754., Bejheki, 4/40., putem Ebu Hurejre, a Albani ga je ocijenio dobrim.

dunjalučke. U Džennet ga uvedi i zaštiti ga kaburske kazne (i od vatre džehenemske)!“

Veli Auf b. Malik: „Poželio sam zbog te dove da sam ja na mjestu umrloga.“¹⁸¹

b) Od Ebu Hurejre se prenosi da bi Poslanik, kada bi klanjao dženzazu učio sljedeću dovu: *Allahumma-gfir li hajjina ve mejjitina ve šahidina ve gaibina ve sagirina ve kebirina ve zekerina ve unsana. Allahumme men ahjejtuhu minna fe ahjihi' ale-l-islami ve men teveffejtuhu minna fe teveffehu 'ale-l-imani. Allahumme la tahrinna edžrehu ve la tudillena ba' dehu.*

Što u prijevodu znači: „Allahu, oprosti našim živima i našim mrtvima, našim prisutnim i našim odsutnim, našim mlađima i našim starima, muškim i ženskim! Allahu, onoga koga poživiš među nama, učini da živi u islamu, a onoga koga na Ahiret preseliš, preseli ga u iman! Allahu, ne uskrati nas Tvojih nagrada njemu i ne skreni nas s pravoga puta poslije njega!“¹⁸²

¹⁸¹ Bilježi Muslim, 3/59,60.

¹⁸² Bilježi Ebu Davud, 2/68., i ovo je njegova verzija, Tirmizi, 2/141., Ibn Madže, 1/456., Bejheki, 4/41., putem Muhammeda b. Ibrahima Et-Tejmija, od Ebu Seleme, Ibn Hibban u svome *Sahihu*, br. 757., Hakim, 1/358., Bejheki, Ahmed, 2/368., putem Jahje b. Ebi Kesira od Ebu Seleme sličan hadis, u kojem se ne nalaze riječi: *Allahumme la tahrinna...* One se nalaze kod Ebu Davuda i Ibn Hibbana, osim što je

c) Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dženzu govorio bi: ***Allahumme 'abduke ve-bnu emetike ihtadže ila rahmetike ve Ente Ganijjun 'an 'azabihi, in kane muhsinen fe zid fi hasenatihi, ve in kane musien fe tedžavez' anhu.***

Što u prijevodu znači: „Allahu, rob Tvoj, sin robinje Tvoje, potreban je milosti Tvoje, a Tebi ne treba kazna njegova. Ako bude dobročinitelj, povećaj broj njegovih djela, a ako bude grješnik, ne obaziri se na grijehе njegove!“¹⁸³

Prenesene su mnoge dove iz Poslanikovog Sunneta i prakse prvih generacija i klanjač može da izabere koju hoće. On može dovitи bilo kojom dovom, ali je ipak bolje da uči dove koje su prenesene u Sunnetu.

d) Ako umrli bude dječak ili djevojčica, treba učiti dovu za roditelje, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: „**Pobačenom djetetu se klanja dženzu a roditeljima se uči dova da im Allah oprosti i da im se smiluje.**“¹⁸⁴

rečeno: ***la tefinna ba'dehu.*** Ispravnim ga je ocijenio Albani u knjiz *Ahkamu-l-dženaiz.*

¹⁸³ Bilježi Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 22/249., 647., i Hakim, 1/359.

¹⁸⁴ Bilježi Ebu Davud, br. 3180.

Za dijete ne treba učiti dovu jer ono nema grijeha i ono je zagovornik, a nije ono za koje se zagovara.

Islamski pravници spominju neke dove koje se uče za dijete, od kojih je:

Allahumme-dž'alhu zuhren li validejhi ve feretan ve edžren ve šefi'an mudžaben. Allahumme sekkil bihi mevazinehuma, ve e'azim bihi udžurehuma, ve elhikhu bi salihi selefi-l-mu'minin, vedž'alhu fi kefaleti Ibrahim, vekihi bi rahmetike 'azabi-l-džehim.

Što u prijevodu znači: „Učini ovo dijete da bude od pomoći roditeljima kad im bude najviše trebalo, razlogom zbog kojeg će dobiti nagradu, njihovim zagovornikom od kojeg će se zagovorništvo primiti. Allahu naš, učini da zbog njega vaga roditelja bude teška, povećaj im zbog njega nagradu, sastavi ga sa dobrim vjernicima koji su nas pretekli, učini ga da bude u okrilju Ibrahimovom, i sačuvaj ga Svojom milošću patnje džehennemske.“

Buhari u svome *Sahihu* navodi govor Hasana: „Kada se klanja dženaza djetetu, proučice se Fatiha i dova koja glasi: ***Allahume-dž'alhu feretan ve selefen ve edžren.*** – **Allahu, učini ga** onim koji će dobiti nagradu prije nas, onim koji nas je pretekao i zbog kojeg slijedi nagrada.

8. Potom će imam donijeti četvrti tekbir, a nakon njega će malo šutiti, a zatim će predati selam na desnu stranu.

Napomene u vezi nekih pitanja

Prvo pitanje: Propis klanjanja dženaze namaza

Dženaza namaz je farz kifaje. Po koncenzusu učenjaka Sunnet je klanjati dženazu u džematu, a i zbog postupka Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je klanjao dženazu Nedžašiji, tako što je ashabe poredao u tri saffa, čineći četiri tekbira¹⁸⁵, kao i zbog postupaka ashaba nakon njega.

Za namaz u džematu treba najmanje tri osobe. U hadisu Abdullaha b. Ebi Talhe stoji: **„Ebu Talha je pozvao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je preselio Umejr b. Ebi Talha. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se odazvao i klanjao mu dženazu u njihovoj kući. Tom prilikom Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prišao naprijed, a Ebu Talha je bio iza njega, dok je Ummu Sulejm bila iza Ebu Talhe. Osim njih nije niko drugi bio.**“¹⁸⁶

¹⁸⁵ Bilježi Buharija, br. 1318., i Muslim, br. 951.

¹⁸⁶ Bilježe Hakim i Bejheki, a ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaizi*.

U ovoj predaji se nalazi dokaz da je i ženama dozvoljeno klanjati dženazu.

Drugo pitanje: Dženaza se može klanjati i sljedećim kategorijama

a) Pobačenom dijetetu koje je dostiglo četiri mjeseca i više.

Ukoliko ima manje od četiri mjeseca onda mu se ne klanja dženaza.

Osnova za ovakav propis je hadis kojeg Ibn Mes'ud prenosi kao merfu' predaju: „**Stvaranje čovjeka biva u utrobi majke njegove četrdeset dana, zatim bude isto toliko vremena zakvačak, zatim bude isto toliko vremena kao gruda mesa, zatim Allah pošalje meleka, pa mu udahne dušu...**“¹⁸⁷

Ebu Davud prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: „**Pobačenom djetetu se klanja dženaza, a za roditelje se moli oprost i milost.**“¹⁸⁸

b) Šehidima koji su poginuli u borbi.

Pravilo je da se ovoj kategoriji ne klanja dženaza, jer su mnogi ashabi bili šehidi i Poslanik, sallallahu alejhi

¹⁸⁷ Bilježi Buharija, br. 3208., 3332., 6594., 7454., i Muslim, br. 2643.

¹⁸⁸ Bilježi Ebu Davud, br. 3180.

ve sellem, im nije klanjao. Ovo je stav većine islamskih učenjaka. Međutim, šejh Albani u svojoj knjizi koja nosi naziv *Ahkamul-dženaizi*, veli: „Ukoliko se šehidu obavi dženaza kako bi se uputila dova, te kako bi se uradio taj ibadet bilo bi bolje, jer se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je klanjao dženazu nekim šehidima. Jedan od tih slučajeva prenosi Ebu Davud u hadisu koji je dobar, a u kojem se navodi: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je prošao pored Hamze koji je već bio izmasakriran i nije nikome od šehida Uhuda klanjao dženazu osim njemu.**“¹⁸⁹

U drugoj predaji se navodi: „**Jedne prilike je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon osam godina izašao do šehida Uhuda i klanjao im dženazu, kao da se oprašta od mrtvih i od živih.**“¹⁹⁰

c) Ko je ubijen i pogubljen šerijatskom kaznom

Dokaz da se ovoj kategoriji klanja dženaza je predaja u kojoj se veli: „**Žena iz plemena Džuhejnije je došla Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a bila je trudna zbog bluda kojeg je počinila. Poslanik je naredio da se kamenuje, pa je to i učinjeno, a onda joj je klanjao dženazu. Kada je to vidio Omer upitao je:**

¹⁸⁹ Bilježi Ebu Davud sa dobrim lancem prenosilaca, br. 3137.

¹⁹⁰ Bilježi Buharija, 3/164., 7/279, 280, 302., i Muslim, 4/149., 153., 154.

'Zar da joj klanjaš dženazu, a počinila je blud?' Poslanik odgovori: 'Ona se pokajala tako iskreno da, kada bi se njeno pokajanje raspodijelilo na sedamdeset stanovnika Medine, bilo bi im dovoljno. Pa da li znate za bolje pokajanje od toga da neko žrtvuje svoj život radi Allaha.'¹⁹¹

d) Griješniku koji je bio poznat po činjenju grijeha i zabranjenih postupaka, kao što su blud, pijenje alkohola i druge vrste grijeha.

Samoubici se klanja dženaza, ali je pohvalno da njoj ne prisustvuju učeni i pobožni, kako bi to bila opemena za druge.

Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio pozvan na dženazu upitao bi o kakvoj se osobi radi. Ako bi mu kazali da je ta osoba bila dobra, klanjao bi joj dženazu, a u suprotnom bi kazao: „**Vi se o njoj pobrinite.**“, i ne bi toj dženazi prisustvovao.¹⁹²

Također, Muslim bilježi da je jedan čovjek sam sebe ubio, pa kada je vijest o tome došla do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, on je kazao: „**Ja neću da mu klanjam dženazu.**“¹⁹³

¹⁹¹ Bilježi Muslim, 5/121.

¹⁹² Bilježe Ahmed, 5/399., 300., 301., i Hakim, 1/364.

¹⁹³ Bilježi Ebu Davud, br. 3185., a značenje ovog hadisa prenosi i Muslim, br. 978.

e) Dužniku koji ništa od svoga imetka nije ostavio kako bi se dug vratio.

Dokaz za ovo je predaja u kojoj se veli: „**Sjedili smo kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je donešena umrla osoba kojoj je trebalo obaviti dženazu. Kazali su Poslaniku da klanja dženazu, a on je upitao da li je ta osoba nekome dužna. Odgovorili su mu da nije nikome dužna i da iza sebe ništa nije ostavila, pa joj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dženazu. Zatim je donešena i druga osoba kojoj je trebalo obaviti dženazu, pa su Poslaniku kazali da on to učini, a on je upitao da li je ta osoba nekome dužna, na šta su mu odgovorili da jest. Potom je upitao da li je ta osoba ostavila nešto iza sebe, a oni su mu odgovorili da je ostavila tri dinara, te je on nakon toga pristupio klanjanju dženaze. Nakon toga je donešena i treća umrla osoba, a oni su mu kao i prošli put ponudili da joj klanja dženazu, pa je on postavio isto pitanje kao i u prethodnom slučaju. Oni su mu odgovorili da je umrla osoba dužna tri dinara, ali da nije ostavila ništa iza sebe. Poslanik je tada naredio da prisutni klanjaju dženazu. Jedan čovjek od ensarija koji se zvao Ebu Katade je tada predložio**

Poslaniku da klanja dženazu, a da će on vratiti dug. Poslanik je pristao na taj prijedlog.¹⁹⁴

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u početku nije klanjao dženazu onome ko je bio dužan, međutim, kada je Allah otvorio puteve opskrbe, on je kazao: „**Ja sam vjernicima preči nego oni sami sebi, pa ko od vjernika umre, a dužan je nekome, ja ću taj dug vratiti, a ko ostavi imetak, on pripada nasljednicima.**“¹⁹⁵

Treće pitanje:

Ko se ukopa prije nego mu se klanjala dženaza ili se desi da jedna grupa klanja, a druga ne, onda će se klanjati kod njegovog kabura tako što će imam biti do kabura na takav način da između imama i kible bude kabur. Ostali klanjači će se poredati iza imama.

Ebu Hurejre prenosi da je jedna žena koja je čistila mesdžid preselila, pa je nakon nekoliko dana Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, primjetio da je nema. Rečeno mu je: „**Preselila je po noći, pa nismo htjeli da te budimo.**“ On je kazao: „**Kao da su je smatrali nevažnom.**“, te je dodao: „**Pokažite mi njen kabur.**“

¹⁹⁴ Bilježi Buharija, 3/368., 369., 374.

¹⁹⁵ Bilježi Buharija, 8/420., 12/7., 12/ 22., 12/40.

Kada su mu pokazali gdje se nalazi, on je otišao do njega i klanjao joj dženazu.¹⁹⁶

Četvrto pitanje: Dženaza namaz u odsustvu (salatul-gaib)

Ukoliko neka osoba preseli u određenom podneblju, te nema niko od prisutnih da mu klanja dženazu, onda će mu grupa muslimana klanjati dženazu u odsutnosti, a dokaz tome je slučaj u kojem se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao Nedžašiji dženazu namaz u odsutnosti.

Tekst hadisa ide ovako: „Poslanik je u Medini ljude obavijestio o smrti Nedžašije rekavši: **’Danas je vaš brat preselio i on se ne nalazi u vašoj zemlji, zato ustanite i klanjajte mu dženazu.’** Upitali su: **’O kome se radi?’** On je odgovorio: **’To je Nedžaši, pa tražite oprost za vašeg brata.’** Nakon toga je izašao sa njima do musalle.”¹⁹⁷ U drugoj verziji stoji: „Izašao je do mezarja Bekije. Poredali smo se iza njega kao što se redamo na dženazi i klanjali smo kao što klanjamo dženazu. Klanjali smo kao da je umrli ispred njega, a on je donio četiri tekbira.”¹⁹⁷

¹⁹⁶ Bilježe Buharija, 1/438., 439., 440., 3/156., i Muslim, 3/56.

¹⁹⁷ Bilježi Buharija, 3/90., 145., 155., 157., i Muslim, 3/54.

Veoma važno pitanje:

Ukoliko se u mjestu umrloga obavi dženaza, da li će se i u tom slučaju obaviti dženaza u odsutnosti?

Odabrano mišljenje kod islamskih učenjaka je da se u tom slučaju neće obaviti dženaza u odsutnosti, jer nije potvrđeno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ikome obavio dženazu u odsutnosti osim Nedžašiji koji je preselio u nevjerničkoj državi i tamo mu niko nije obavio dženazu.

Još jedan od dokaza koji ukazuje da se dženaza u odsutnosti ne klanja uvijek jeste i slučaj kada su preselila četverica halifa i mnogi drugi, i niko od muslimana nije im klanjao dženazu u odsutnosti, a da je to učinjeno, bilo bi do nas preneseno mnogobrojnim predajama.

Neki učenjaci vele: „Onome ko je poznat među ljudima po znanju, dobroti, vjeri i džihadu, klanjaće se dženaza u odsutnosti, zbog položaja koji ima u društvu.“

Ibn Tejmijje veli: „Ispravno je da se klanja dženaza u odsutnosti onome kome nije klanjana u mjestu gdje je umro, kao što je i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dženazu Nedžašiji koji je umro u nevjerničkoj zemlji i nije bilo nikog ko mu je obavio dženazu. Međutim, namaz u odsutnosti se neće obaviti onome kome je dženaza obavljena u mjestu gdje je umro, jer je obaveza spala time što su mu muslimani već

klanjali dženazu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je klanjao dženazu u odsutnosti, a isto tako nekima je nije klanjao, pa je i klanjanje i ostavljanje sunnet. A Allah najbolje zna.“

Peto pitanje:

Zabranjeno je klanjati dženazu namaz nevjernicima, licemjerima i onima koji nisu obavljali namaz, kao što je zabranjeno moliti Allaha da im se smiluje ili da im oprost.

Rekao je Uzvišeni: *I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavljati, niti sahrani njegovoj prisustvovati, jer oni u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju i kao nevjernici oni umiru.* (Et-Tevbe, 84.)

I kaže: *Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici Džehennema biti.* (Et-Tevba, 113.)

Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „Ugovor između nas i njih je namaz, pa ko ga ostavi postaje nevjernik.“

Šesto pitanje:

Najpreči da obavi dženazu kao imam je onaj koga je umrla osoba oproučila za to, jer su ashabi uvijek

oporučivali ko će im klanjati dženazu. Ebu Bekr je oporučio da mu Omer klanja dženazu, Omer je ostavio u oporuku da mu klanja Suhejb, Ibn Mes'ud je oporučio Zubejra, dok je Ummu Seleme oporučila Se'id b. Zejda.

Imam džamije je preči da obavi dženazu od onoga koga je umrli oporučio, a dokaz tome je hadis: „**Neka niko od vas ne radi posao onoga koji je za taj posao ovlašten.**“

A imam džamije je ovlašten za poslove koji su vezani za džamiju.

Najbolje da čovjek oporuči da mu dženazu klanja onaj koji je najviše poznat po bogobožnosti, dobroti i koji je poznat po tome da mu se dove primaju. Ukoliko čovjek nije nikog oporučio, onda je najpreči otac umrloga, zatim onaj ko je po krvnom srodstvu bliži.

U sadašnje vrijeme, imam džamije je taj koji u većini slučajeva klanja dženazu i u tome nema nikakvih problema ukoliko nema razilaženja među pristutnima ko će obaviti dženazu.

Sedmo pitanje:

Ukoliko sa imamom ne bude niko osim jedne osobe, onda će osoba stati iza imama, a ne sa njegove strane. Dokaz tome je u hadisu Abdullaha b. Ebi Talhe gdje stoji: „**Ebu Talha je pozvao Poslanika, sallallahu**

alejhi ve sellem, kada je preselio Umejr b. Ebi Talha. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se odazvao i klanjao mu dženazu u njihovoj kući. Tom prilikom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prišao naprijed, a Ebu Talha je bio iza njega, dok je Ummu Sulejm bila iza Ebu Talhe. Osim njih nije niko drugi bio.¹⁹⁸

Osmo pitanje:

Bolje je obaviti dženazu izvan džamije, na mjestu koje je pripremljeno za te aktivnosti, kao što je bio slučaj za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i u većini slučajeva on je tako postupao.

Ibn Omer navodi: „**Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, je dovedeno dvoje jevreja koji su počinili blud, pa je naredio da se kamenuju u blizini mjesta na kojem se obavljala dženaza pored mesdžida.**“¹⁹⁹

Ibn Hadžer u djelu *Fethul-Bari* prenosi od Ibn Battala koji prenosi od Ibn Habiba da je mjesto na kojem su se obavljale dženaze bilo spojeno uz mesdžid Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sa istočne strane. Na drugom mjestu veli: „**Musalla na kojoj su se**

¹⁹⁸ Bilježe Hakim, 1/365., Bejheki, 4/30-31., Ahmed, 3/217., a ispravim ga je ocijenio Albani u *Ahkamul-dženaiz*.

¹⁹⁹ Bilježi Buharija, 3/155.

obavljale dženaze i bajrami je bila sa strane mezarja Bekija.“

Dozvoljeno je klanjati dženazu namaz i u džamiji kao što se to čini u današnjem vremenu, a dokaz tome je predaja Aiše koja veli: „**Tako mi Allaha, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je unutar mesdžida klanjao dženazu Sehlu. b. Bejdau i njegovom bratu.**“²⁰⁰

Nije dozvoljeno klanjati dženazu među kaburovima, jer se se od Enesa b. Malika prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio dženazu među kaburovima.²⁰¹

Mnogobrojni hadisi su preneseni na temu zabrane uzimanja kaburova za mesdžide.

A što se tiče namaza na kaburu u kojem je ukopana umrla osoba on je dozvoljen, jer se prenosi od Ibn Abbasa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored kabura u kojeg je umrli ukopan noću, pa je Poslanik upitao: „**Kada je ukopan umrli?**“ **Odgovorili su mu: „Protekle noć.“ Kazao je: „Zašto me niste obavjestili?“ A oni su odgovorili: „Nismo htjeli da te**

²⁰⁰ Bilježi Muslim, 3/63.

²⁰¹ Bilježi Ibnl-Earabijj u svome *Mu'džemu*, 1/235., Taberani u djelu *El-Mu'džemul-evsat*, 1/80-82., a ovim putem bilježi ga i Dijaul-Magribi u djelu *El-ehadisul-muhtare*, grupi hadisa koji se prenose od Enesa, 2/79. Imam Hejsemi u djelu *Medžme'uz-zevaid*, 3/36., veli: Lanac mu je dobar. Ovako ga je zabilježio i Albani u djelu *Ahkamul-dženaiz*.

budimo kako te ne bismo uznemirili.“ Ibn Abbas veli: „Tada je ustao, pa smo se poredali iza njega. Zatim je Poslanik klanjao dženazu osobi koja je već ukopana u kaburu.”²⁰²

Ovome je, također, dokaz i već spomenuti hadis o ženi koja je čistila mesdžid.²⁰³

Napomena:

Ukoliko umrla osoba bude mnogo zaudarala i imala neugodan miris, te bi kao takva uzmeniravala muslimane u džamiji, onda je bolje da joj se dženaza obavi izvan mesdžida ili negdje na otvorenom prostoru.

Deveto pitanje:

Nije dozvoljeno obavljati dženazu namaz u vremenima kada je zabranjeno klanjati, a dokaz tome je hadis Ukbe b. Amira u kojem stoji: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je zabranio da se tokom dana u tri vremenska perioda klanja namaz i da se ukopavaju umrli: U periodu kada Sunce izlazi sve dok malo ne odskoči, kada Sunce bude na zenitu (sredini neba) pa**

²⁰² Bilježi Buharija, br. 1321.

²⁰³ Bilježe Buharija, 1/438., 439., 440., 3/156., i Muslim, 3/56.

sve dok ne prevagne prema zapadu, te kada Sunce počne da zalazi sve dok ne zađe.²⁰⁴

Većina islamskih učenjaka je mišljenja da je pokuđeno klanjati namaz u ovim vremenima.

Deseto pitanje:

Ženi je dozvoljeno klanjati dženazu, bilo da se radi pojedinačno ili u džematu, pod uslovom da ne klanja na groblju, jer je njoj zabranjeno da ulazi tamo.

Jedanesto pitanje:

Odsječenim djelovima, poput ruke i noge se ne klanja dženaza, nego se trebaju zamotati u bijelu kesu ili platno, a potom se zakopati, pod uslovom da vlasnik tih dijelova nije živ.

Dvanaesto pitanje:

Ko na dženazi propusti neki tekbir, to će nadoknaditi na sljedeći način:

Ukoliko čovjek prispije na treći tekbir dženaze namaza, to će mu se računati kao prvi tekbir i učiće suru El-Fatiha. Kada imam donese četvrti tekbir, to će njemu biti drugi i on treba da prouči salavate, ali će pokušati da bude što kraći učeći dovu i salavate, kao npr. da kaže:

²⁰⁴ Bilježi Muslim, 2/208.

Allahume salli ala Muhammedin ve alihi ve sahbihi. Dakle, treba da završi prije nego se umrli podigne i ponese.

Trinaesto pitanje:

U Sunnetu se prenosi da se može učiniti i više od četiri tekbira kada se obavlja dženaza namaz. U vjerodostojnoj predaji je preneseno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovarao tekbire pet, sedam ili devet puta. Zato su neki islamski učenjaci kazali da treba biti raznolik po tom pitanju, pa jednom postupati na jedan način, a drugi put na drugi način. Ukoliko se doda više od četiri tekbira onda u tom slučaju treba učiti dovu između svakog tekbira. Kada se učini zadnji tekbir, trebalo malo šutiti, a potom predati selam.

Šejh Ibn Baz veli: „Sunnet je da se na dženazi donese samo četiri ili pet tekbira, jer je više od toga dokinuto.“

Izabrane fetve islamskih učenjaka

Način klanjanja dženaze namaza

Pitanje: Kako se klanja dženaza namaz?

Odgovor: Dženaza se klanja na sljedeći način: Treba donijeti početni tekbir, nakon kojeg odmah treba učiti *euzubilu*, i ne treba se učiti početna dova.

Potom će se proučiti bismilla i Fatiha, a nakon toga će se donijeti tekbir. Poslije tekbira se uče salavati na Poslanika, *sallallahu alejhi ve selleme*, a to su oni salavati koji se uče u namazu na sjedenju.

Zatim će se ponovo donijeti tekbir, te nakon njega učiti dove koje su predajama prenesene, kao što je: *Allāhumma-gfir lehū ve-rhamhu ve 'āfihī va'fu 'anhu ve ekrim nuzulehu ve vessi' mudhalehu vagsilhu bil-mā'i ves-seldži vel-bered ve neqqihī minel-hatājā kemā neqqajtes-sevbel-ebjeda mined-denes ve ebdilhu dāren hajren min dārihi ve ehlen hajren min ehlihi ve zevdžen hajren min zevdžihi ve edhilhul-Džennete ve e'izhu min 'azābil-kabri ve min azābin-nāri, vefsah lehu fī kabrih, ve nevvir lehū fīhi.*

Ukoliko umrla osoba bude žensko neće se učiti *Allahumma-gfir lehu*, nego: *Allahumma-gfir leha*.

Ukoliko umrla osoba bude dijete učice se: *Allāhummedž'alhu li vālidejhi feretan ve edžren ve šeft'an mudžaben. Allāhumme seqqil bihi mevāzīnehumā, ve e'azim bihī udžūrehumā, ve elhiqhu bi sālihi selefil-mu'minīn, vedž'alhu fi kefāleti Ibrāhīm, ve qihī bi rahmetike 'azābel-džehīm.*

Potom će se donijeti još jedan tekbir, nakon kojeg se ništa ne uči, nego se malo sačeka, a onda preda selam samo na desnu stranu.²⁰⁵

Propis dženaze nevjerniku i djetetu koje se rodilo iz bluda

Pitanje: Da li se može obaviti dženaza djetetu čiji su roditelji nevjernici i djetetu koje se rodilo iz bluda?

Odgovor: Djetetu čiji su roditelji nevjernici se ne obavlja dženaza.

Kada je u pitanju dijete koje se rodilo iz bluda njemu će se klanjati dženaza ukoliko je majka muslimanka i ono nema grijeha zbog bluda svojih roditelja.²⁰⁶

²⁰⁵ Vidjeti: *El-Munteka min fetaval-Fewzan*, 3/94.

²⁰⁶ Vidjeti: *Fetaval-edžnetid-daimeti lil-buhusil-'ilmijeti vel-ifta*, 8/382-383.

Žena i dženaza namaz

Pitanje: Da li je dozvoljeno ženi da učestvuje sa muškarcima u obavljanju dženaze namaza?

Odgovor: Pravilo kod ibadeta jeste da su oni propisani i muškarcima i ženama, osim ukoliko postoji dokaz da se određeni ibadet odnosi samo na jednu skupinu. Dženaza namaz je propisana od strane Allaha i Poslanika i taj propis obuhvata i muškarce i žene. Poznato je da u većini slučajeva samo muškarci klanjaju dženazu jer su žene više vezane za boravak u kući, međutim, kada bi se ispostavilo da nema nikog ko bi obavio dženazu, osim žena, onda je na njima obaveza da to učine. Prenosi se od Aiše da je ona pristustvovala dženazi Sa'da b. Ebi Vekkasa i nije poznato da ju je iko od ashaba zbog toga kritikovao, što ukazuje da i žene mogu klanjati dženazu. Tom prilikom će stati u saffove iza muškaraca. Prenosi se i da su žene, kao i muškarci, klanjale dženazu Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme. Međutim, one neće pratiti dženazu i prisustvovati ukopu, jer im je to zabranjeno.²⁰⁷

²⁰⁷ *Fetaval-ledžnetid-daimeti lil-buhusil-ilmijeti vel-ifta'*, 8/415-416.

Dženaza namaz u odsustvu

Pitanje: Da li se može klanjati dženaza namaz u odsustvu, kao što je Poslanik klanjao Nedžašiji ili je to specifičan slučaj koji se odnosi samo na njega?

Odgovor: Dozvoljeno je klanjati dženazu namaz u odsutnosti jer ju je klanjao i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i taj propis nije specifičan samo za njega, jer su i ashabi klanjali zajedno sa njim. Međutim, to treba obavljati samo onima koji imaju u islamu neki ugled, a ne svima.²⁰⁸

Imam džamije je preči da obavi dženazu nego rodbina umrloga

Pitanje: Da li je stalni imam preči da obavi dženazu od osobe koju je umrli oporučio za to?

Odgovor: Imam džamije je preči da obavi dženazu od onoga koga je umrli oporučio, a dokaz tome je hadis: „Neka niko od vas ne radi posao onoga koji je za taj posao ovlašten.“ A imam džamije je ovlašten za poslove koji su vezani za džamiju.²⁰⁹

²⁰⁸ *Fetaval-ledžnetid-da'imetri lil-buhusil-'ilmijeti vel-ifta'*, 8/418.

²⁰⁹ *Medžmu'u fetava ve mekalatiš-šejh Abdulaziz ibn Baz*, 13/137-138.

Propis putovanja zbog obavljanja dženaze

Pitanje: Kakav je propis putovanja zbog obavljanja dženaze?

Odgovor: U tome nema nikakvih problema.²¹⁰

Nije preneseno da se nakon četvrtog tekbira dženaze namaza išta uči

Pitanje: Da li se kod dženaze nakon četvrtog tekbira uči nešto?

Odgovor: Nakon četvrtog tekbira nije preneseno da se išta uči, nego treba donijeti tekbir, nakon toga malo sačekati i predati selam.²¹¹

Propis klanjanja dženaze sa više od četiri tekbira

Pitanje: Da li se može donijeti više od četiri tekbira ukoliko umrla osoba ima neku posebnu vrijednost?

²¹⁰ *Medžmu'u fetava ve mekalatiš-šejh Abdull-Aziz ibn Abdullah ibn Baz*, 13/147.

²¹¹ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Abdull-Aziz ibn Baz*, 13/147-148.

Odgovor: Najbolje je da se donesu samo četiri tekbira, kao što se postupa u današnjem vremenu, jer je taj način posljednji koji je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, praktikovao. I pored toga što je Nedžašija imao veliki ugled i vrijednost, Poslanik je ipak klanjao dženazu sa četiri tekbira.²¹²

Sunnet je onome ko je propustio neke tekbire na dženazi da ih nadoknadi

Pitanje: Da li čovjek koji je zakasnio na dio dženaze namaza treba to nadoknaditi i koji je način nadoknađivanja?

Odgovor: Sunnet je onome ko je propustio neke tekbire na dženazi da ih nadoknadi. Dokaz tome je opći hadis koji ukazuje na ovo, a u njemu se navodi: „**Kada se uspostavi namaz, idite da ga obavite smireno i bez žurbe. Ono što stignete klanjajte, a ono što vas prođe nadoknadite.**“

Nadoknadiće tako što će dio na koji je stigao smatrati početkom namaza, a dio koji naklanjava njegovim krajem zbog hadisa: „**Dio namaza na koji**

²¹² *Medžmu'u fetava ve mekalatiš-šejh Abdulaziz ibn Abdullah ibn Baz*, 13/148.

ste stigli klanjajte, a dio na koji ste zakasnili, nakon toga upotpunite.“

Ako npr. imama zatekne na trećem tekbiru donijeće tekbir, proučiti Fatihu. Kada imama donese četvrti tekbir, on će nakon toga donijeti tekbir i učiti salavate. Kada imam preda selam, on će donijeti i učiti dovu za umrloga veoma kratko. Kada sa njom završi donijeće četvrti tekbir, nakon kojeg će predati selam.²¹³

Dženaza namaz nakon ukopa

Pitanje: Kakav propis ima dženaza nakon ukopa i da li je ograničena vremenski mjesec dana?

Odgovor: Dženaza namaz nakon ukopa je sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Kada Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ne bi pristutvovao dženazi prije ukopa, klanjao bi je nakon nje, a čak i onaj koji je već klanjao dženazu može da je ponovi sa klanjačima, bilo da je ponovi dva ili tri puta. Poznato je kod islamskih učenjaka da je dženaza vremenski ograničena mjesec dana.²¹⁴

²¹³ Medžmu'u fetava ve mekalatiš-š-šejh Abdu-l-l-Aziz ibn Baz, 13/148-149.

²¹⁴ Medžmu' u fetava ve mekalatiš-š-šejh Abdulaziz ibn Abdullah ibn Baz, 13/153.

Propis dženaze već ukopanoj osobi u zabranjenim vremenima

Pitanje: Kakav je propis dženaze već ukopanoj osobi u vremenima kada je zabranjeno klanjati?

Odgovor: Ne treba da se klanja osim ako to vrijeme zabrane traje dugo, kao što je slučaj sa vremenom nakon ikindije ili nakon sabaha. Nema prepreke da se klanja u ova dva vremena jer se radi o namazu sa razlogom. Kada su u pitanju vremena zabrane koja kratko traju u tom slučaju nije dozvoljeno klanjati dženazu i ukopavati umrle. Ta su vremena spomenuta u hadisu Ukbe b. Amira u kojem stoji: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je zabranio da se tokom dana u tri vremenska perioda klanja namaz i da se ukopavaju umrli: U periodu kada Sunce izlazi sve dok malo ne odskoči, kada Sunce bude na zenitu (sredini neba) pa sve dok ne prevagne prema zapadu, te kada Sunce počne da zalazi sve dok ne zađe.**“²¹⁵

²¹⁵ *Medžmu'u fetava ve mekalatiš-šejh Abdulaziz ibn Baz, 13/156-157.*

Dženazu namaz je bolje klanjati na musalli nego u džamiji

Pitanje: Poznato je da je dženazu namaz bolje klanjati na musalli nego u džamiji. Da li se u mezarju može odrediti posebno mjesto za obavljanje dženaza ili će se one klanjati na musalli koja je predviđena za bajram?

Odgovor: Dženaza namaz će se klanjati u džamiji svejedno da li umrla osoba bila muško ili žensko, osim u slučaju da već ima pripremljena musalla za te aktivnosti. Nije problematično ukoliko se dženaza obavi u džamiji bez obira što već postoji musalla za dženaze, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, obavio dženazu Ibn Bejdau u džamiji.²¹⁶

Oglašavanje imena umrle osobe

Pitanje: Koji je propis da se prilikom dženaze ljudi obavijeste o imenu umrle osobe ukoliko je broj klanjača veliki?

Odgovor: Nema nikakvih problema ukoliko se ljudima kaže o kome se radi, kako bi mogli dobiti za žensku osobu ukoliko je umrli žensko ili za mušku

²¹⁶ *Medžmu'u fetava ve mekalatiš-šejh Abdulaziz ibn Abdullah ibn Baz*, 13/165.

ukoliko je umrli muško. Ukoliko se i ne obavijesti neće biti problema, a klanjači će činiti dovu za umrloga koji je pred njima i namaz će im biti ispravan.²¹⁷

Požurivanje sa umrlom osobom kako bi se obavila dženaza

Pitanje: Nakon što imam završi sa farz namazom, neki ljudi žure kako bi donijeli umrloga da mu se što prije klanja dženaza, iako postoje oni koji su zakasnili na farz pa ga naklanjavaju. Dakle, da li će imam odmah pristupiti obavljanju dženaze ili će sačekati da završe sa farzom oni koji su zakasnili?

Molimo vas da nam pojasnite koje su to obaveze porodice naspram umrloga i kako da se ponaša imam u spomenutoj situaciji?

Odgovor: Ukoliko broj onih koji naklanjavaju farz namaz bude veliki onda je bolje da se pričeka kako bi što veći broj klanjao dženazu i kako ih ne bi zaobišao sevap od dženaze. Međutim, ukoliko ne postoji razlog da se sačeka, požurivanje sa dženom je preče.²¹⁸

²¹⁷ Vidjeti: *Ibn Usejmin, Seb 'une su'alen fi ahkami-l-dženaizi.*

²¹⁸ Vidjeti: *Ibn Usejmin, Seb 'une su'alen fi ahkami-l-dženaizi.*

Koga prođe farz, a umrli se donese kako bi se dženaza obavila

Pitanje: Ukoliko čovjek uđe u džamiju, a zakasnio je na farz, da li će u tom slučaju klanjati dženazu ili će prvo klanjati farz?

Odgovor: Prvo će klanjati dženazu namaz, pa tek onda farz, jer ukoliko klanja farz proći će ga dženaza, a ukoliko klanja dženazu, ima vremena da poslije nje klanja farz.²¹⁹

Dženaza namaz prije sabaha ili prije ikindije

Pitanje: Koja su to vremena kada nam je zabranjeno da klanjamo dženazu? Zašto ljudi ne klanjaju dženazu prije ikindije ili prije sabaha, ako se već tu nalaze? Ovo je posebno vezano za mekkanski harem.

Odgovor: Vremenski periodi u kojima nam je zabranjeno klanjati i mrtve ukopavati su: kada sunce izlazi dok se ne podigne koliko je jedno koplje, kada je u zenitu, te u trenutku zalaženja Sunca tj. kada ostane koliko je koplje da zađe. Dokaz ovome je već citirani hadis od Ukbe b. Amira u kojem se spominju ova

²¹⁹ Vidjeti: *Ibn Usejmin, Seb' une su'alen fi ahkami-l-dženaizi.*

vremena. Dakle, dozvoljeno je klanjati prije sabaha i prije ikindije jer ne postoji predaja koja to zabranjuje.²²⁰

Upotpunjavanje saffova na dženazi namazu

Pitanje: Da li se i kod dženaze namaza uslovljava upotpunjavanje safova i praznina?

Odgovor: Potrebno je i kod dženaze namaza upotpuniti saffove i popuniti praznine.²²¹

Više saffova bez da se upotpune

Pitanje: Kakav je propis ukoliko postoji više saffova, ali nisu upotpunjeni?

Odgovor: Takav postupak je suprotan sunnetu iako neki učenjaci smatraju da ne treba biti manje od tri saffa, pa makar se i ne upotpunio prvi. Učenjaci kažu da imam treba klanjače podijeliti u tri saffa ako oni sami ne popune saffove. A Allah najbolje zna.²²²

²²⁰ Vidjeti: *Ibn Usejmin, Seb'une su'alen fi ahkami-l-dženaizi.*

²²¹ Vidjeti: *Ibn Usejmin, Nurun aled-derb, 1/294.*

²²² Vidjeti: *Ibn Usejmin, Nurun ala-d-derb, 1/294.*

Redanja klanjača sa desne strane imama

Pitanje: Upitan je šejh Muhammed b. Ibrahim o redanju klanjača sa desne strane imama prilikom dženaze.

Odgovor: Sunnet je da imam bude ispred klanjača kao i kod ostalih namaza, a redanje da desne strane imama nema nikakve osnove. Međutim, ukoliko bi se to uradilo, može da se toleriše, jer ponekad se u saffu ne može naći mjesto ili klanjači žele da ponesu tabut što prije. U suprotnom, nije od suneta da neko od rodbine umrloga bude sa desne imamove strane, nego je propisano da se reda iza imama kao i kod ostalih namaza.²²³

Namaz na groblju

Pitanje: Uvaženi šejh, kakav je propis namaza u kaburistanu i namaza u pravcu prema nekom od kaburova?

Odgovor: Na ovu temu je prenesen hadis kojeg bilježi Tirmizi, a u kojem stoji: „**Cijela zemlja je mesdžid osim kaburova i hamama.**“ Također, Muslim prenosi od Ebu Mersedu el-Ganevija da je Poslanik,

²²³ Vidjeti: *Fetava ve resa`iluš-šejh Muhammed b. Ibrahim*, 3/190.

sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Nemojte sjediti na kaburovima i nemojte klanjati prema njima.**“

Imajući u vidu spomenuto, namaz u kaburistanu nije dozvoljen, kao ni namaz prema kaburu, jer je Poslanik pojasnio da kaburistan nije mjesto za obavljanje namaza i zabranio je namaz prema kaburovima.

Mudrost ovakvog propisa jeste što je namaz u kaburistanu ili u pravcu kabura postupak koji može odvesti u širk, a ono što može odvesti u širk je zabranjeno. Šerijat je zatvorio sve puteve koji vode širku i šejtan kola venama čovjeka kao što krv kola, tako da on prvo sa čim počinje jesu sredstva, a potom ciljevi.

Ukoliko bi neko klanjao obavezni ili dobrovoljni namaz ili pak dženazu u kaburistanu, ne bi mu bilo ispravno.

Međutim, ispravno je ukoliko bi se dženaza obavila na kaburu nakon ukopa umrle osobe, jer se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, klanjao na kaburu žene ili muškarca koji su čistili džamiju. Kada su Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, obavijestili da je ona preselila, kazao je da mu pokažu njen mezar, što su oni i učinili, a on joj je nakon toga klanjao dženazu.

Dakle, izuzetak iz ove zabrane su: dženaze namaz na kaburu, dženaze namaz prije ukopa jer se ovi namazi

odnose na umrlu osobu, pa ukoliko je dozvoljeno klanjati dženazu na kaburu umrle osobe, dozvoljeno ju je klanjati i prije ukopa.²²⁴

Prošlo ga je nekoliko tekbira na dženazi namazu

Pitanje: Šta da radi onaj koga je prošlo nekoliko tekbira na dženazi namazu?

Odgovor: Koga prođe nekoliko tekbira na dženazi postupiće na sljedeći način: Nadoknadiće te tekbire onako kao što treba i nakon njih će učiti ono što treba ukoliko tabut nije ponešen. Ukoliko se boji da će tabut biti podignut prije nego što završi, donijeće tekbire jedan iza drugog, a potom će predati selam prije podizanja tabuta.²²⁵

²²⁴ Vidjeti: *Medžmu'u fetava Ibn Usejmin*, 2/375.

²²⁵ Vidjeti: *El-Munteka min fetaval-Fewzan*, 3/95.

Nošenje dženaze i ukopavanje umrloga

Allah Uzvišeni je uputio Kabila kako da ukopa svoga brata Habila, rekavši: *Allah onda posla jednog gavrana da kopa po zemlji da bi mu pokazao kako da zakopa mrtvo tijelo brata svoga.* (El-Maide, 31.)

I kaže: *Zar Mi nismo učinili Zemlju sabiralištem živih i mrtvih?* (El-Murselat, 25-26.)

Također kaže: *Zatim mu život oduzme i učini da bude sahranjen.* (Abese, 21.)

Tumačeći ovaj ajet, Ibn Abbas veli: „Učinili smo čovjeka cijenjenim time što se nakon smrti u kabur zakopava.”

Imam Muslim prenosi da je Habbab kazao: „O Abdullah b. Omere, zar nisi čuo šta je kazao Ebu Hurejre? On je čuo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „Ko isprati umrlu osobu iz njene kuće, pa joj klanja dženazu, zatim prisustvuje ukopu ima nagradu dva kirata, a svaki kirat je veličine brda Uhud. A ko samo klanja džennazu, a potom se vrati kući ima nagradu veličine brda Uhud.“ Nakon toga je Ibn Omer poslao Habbaba do Aiše kako bi je upitao o onome što je Ebu Hurejre kazao. Kada ju je upitao, vratio se Ibn Omeru i saopštio mu njene riječi u kojima stoji: „Istinu je kazao

Ebu Hurejre.“ Ibn Omer je nakon toga dodao: „Mnogi su nas kirati prošli, a nismo ih zaradili.“²²⁶

Način nošenja dženaze:

1. Nakon gasuljenja i umotavanja u ćefine, umrla osoba se stavlja na tabut, tako što se položi na leđa.

2. Zatim se prekrije određenim materijalom, svejedno radilo se o muškoj ili ženskoj osobi.

Ukoliko se radi o ženskoj osobi, pohvalno je da se tabut prekrije u obliku kubbeta materijalom od drveta, granama palme ili bambusa. Preko toga će se staviti neki materijal kako se ne bi vidjela dužina ili širina tijela. Sve se to radi da se tijelo umrle ženske osobe što više prekrije. Prve žene kojima se tabut radio na ovaj način su Fatima, kćerka Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i majka vjernika Zejneb bint Džahš.

Muškarcu ovo što je spomenuto ne treba praviti osim ako za to postoji potreba, kao npr. da mu je tijelo izmasakrirano.

²²⁶ Bilježi Muslim u svome *Sahihu*, br. 945., Tirmizi, br. 1040., Ahmed, 4/114., i 5/192., sa ispravnim lancem, Malik u *Muvetti*, 2/14., Ebu Davud, 1/425., Nesai, 1/278., Ibn Madže, 2/197., i Hakim , 2/127., koji kaže: „Hadis je sahih po kriterijima koje su postavili Buhari i Muslim.“

3. Pohvalno je da umrlu osobu nose četiri čovjeka, što je poznato kao: *Et-terbi 'u fi hamlil-dženazeti*.

Dokaz za ovakav postupak je predaja koju bilježi Ibn Madže od Ibn Mes'uda koji veli: „Ko bude pratio dženazu neka tabut nosi sa svih strana po malo. Nakon toga, ako hoće dobrovoljno da nastavi neka nastavi, a ako neće, neka ostavi drugome.”²²⁷

Način *Et-terbi 'a*: Insan treba nositi tabut sa svih strana, noseći ga na svakom držaču po malo. Prvo će staviti lijevi držač tabuta na desnom ramenu, a to je držač sa mejtove prednje desne strane, te nakon nekoliko koraka, prepustiće to mjesto drugome, a on će preuzeti zadnji lijevi držač tabuta, također na svom lijevom ramenu. Kada malo otkoračaju, ostavit će to mjesto drugome, a on će preći na drugu stranu i na svoje lijevo rame staviti prednji desni držač tabuta. Kada malo otkoračaju, ostavit će to mjesto drugome i preći na zadnji desni držač tabuta, kojeg će, također, staviti na svoje lijevo rame, a nakon toga će ga prepustiti drugome.

4. Sa nošenjem dženaze će se požuriti zbog hadisa u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: **„Požurite sa dženazom, pa ako umrli bude dobar – da**

²²⁷ Bilježe Ibn Madže, br. 1478., i Bejheki, 14/19.

ga što prije odnesete kako bi vidio plodove svoga dobra, a ako bude loš, da ga se što prije riješite.”²²⁸

Međutim, žurenje sa dženazom treba biti umjereno kako se umrli ne bi tresao i ispao iz tabuta. Prenosi se da je jedne prilike pronešena dženaza pored Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, na način da su umrloga nosili veoma brzo, a on je kazao: „Držite se umjerenosti.”²²⁹

5. Onaj koji slijedi dženazu smije da ide i s prednje, i s zadnje strane, i bočno, samo je bitno da bude u njenoj blizini da se računa u one koji prate dženazu. Onaj ko ide prevoznim sredstvom, treba da bude iza dženaze.

6. Onaj koji slijedi dženazu ne treba da sjedne sve dok se dženaza ne spusti na tlo zbog predaje Ebu Se'id prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Kada vidite dženazu ustanite, a ko bude slijedio dženazu neka ne sjeda dok se dženaza ne spusti na tlo.**”²³⁰

Međutim, onaj ko bude daleko od mjesta gdje prolazi dženaza ili je čeka da stigne, ne mora da stoji, nego mu je dozvoljeno da sjedne, jer bi mu možda stajanje predstavljalo poteškoću.

²²⁸ Bilježe Buhari, br. 1315., i Muslim, br. 944.

²²⁹ Bilježi Bejheki, br. 6642.

²³⁰ Bilježe Buhari, br. 1310., i Muslim, br. 959.

7. Sunnet je da onaj ko prati dženazu bude skrušen i da razmišlja o smrti kako bi iz toga uzeo pouku. Sad b. Mu'az je rekao: „**Nikada nisam slijedio dženazu, a da nisam razmišljao o tome šta će biti sa mnom nakon smrti.**“

Pokuđeno je onome ko prati dženazu da se smije i priča o pitanjima vezanim za dunjaluk.

Kopanje kabura

1. Sunnet je kopanje kabura u dubinu, kao i u širinu. Dubina kabura i njegova širina nemaju šerijatski određenih granica. Kada su se ukopavali šehidi Uhuda, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je kazao: „**Kopajte duboko, proširite mezar i to lijepo činite.**“²³¹

Razlog kopanja kabura što dublje je zaštita živih od neugodnih mirisa koji bi dolazili na površinu ukoliko bi kabur bio plitak, zaštita iskopavanja kabura od strane životinja, a na takav način zakopavanja umrloga, mejt se bolje prekriva. Neki učenjaci vele: „Dubina kabura će biti onolika kolika je dužina umrlog čovjeka i time će se

²³¹ Bilježe Ebu Davud, 2/70., Nesai, 1/283-284., Tirmizi, 3/36., Ibn Madže, br. 1560., Bejheki, 4/34., Ahmed, 4/19-20., a ispravnim ga je ocijenio šejh Albani u djelu *El-Miškatu*.

ostvariti cilj, a to je zaštita od izlaska neugodnih mirisa i zaštita od iskopavanja kabura.“

2. Sunnet je proširiti kabur kod glave i kod nogu, a dokaz tome je hadis kojeg bilježi Bejheki, a u kojem stoji da je Poslanik, onome ko je kopao mezar, kazao: „**Proširi kabur sa strane glave i sa strane nogu.**“²³²

3. Da li je bolje da se u kaburu napravi rupa (*eš-šekk*) ili *el-lahd*?

El-Lahd je bolji, a dokaz tome je predaja u kojoj se navodi da je S’ad b. Vekkas, dok je bio bolestan, kazao: „Napravite mi *el-lahd* i stavite na mene zemlju, kao što se to uradilo i sa Polanikom, sallallahu alejhi ve selleme.“²³³

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli u hadisu: „***El-lahd* je naš, a *eš-šekk* pripada drugima.**“²³⁴

El-Lahd se iskopa na dnu kabura sa strane na kojoj je kibla i tu se stavlja umrla osoba. Ta iskopina ne treba da bude puno duboka pa da tijelo propadne u nju, nego tolika da tijelo normalno može stati.

²³² Bilježe Ebu Davud u poglavlju u trgovini i Bejheki u poglavlju o dženazama. Imam Nevevi u djelu *El-Medžmu’* (5/287.) veli: „Lanac mu je ispravan.“

²³³ Bilježi Muslim, 2/61.

²³⁴ Bilježi Ebu Davud, 2/69., Nesai, 2/83., Tirmizi, 2/152., Ibn Madže, br. 4711., et-Tahavi, 4/84., el-Bejheki, 3/480., a ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Ahkamul-dženaiz*.

Eš-šekk je iskopina na sredini kabura u koju se stavlja umrla osoba.

Nije sporno, da se iskopa i napravi *eš-šekk* ukoliko postoji potreba za njim, posebno ukoliko je zemlja od pijeska. Ukoliko je zemlja od pijeska, onda je nemoguće iskopati *el-lahd*, jer koliko god da se kopa, prašina će se osuti i zatrpati rupu. Tada će se iskopati *šekk*, a sa strana *šekka* treba staviti zemljane cigle da se ne bi osipao pijesak, i između njih se stavlja mejt.

Način ukopavanja

1. Sunnet je da se mejt unese u kabur sa strane gdje trebaju biti noge. Prvo se polahko spušta glava jer je ona najčasniji organ, a tako se je i sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, postupilo.²³⁵

Abdullah b. Zejd je stavio Harisa u kabur sa strane gdje trebaju biti noge i tom je prilikom kazao: „Ovo je Sunnet.“²³⁶

Ukoliko stavljanje mejta u kabur sa strane gdje trebaju biti noge, bude predstavljalo poteškoću, onda će

²³⁵ Bilježi Bejheki, 4/54., i Šafija u svome djelu *El-Umm*, 1/273. Nevevi veli: „Ovaj hadis se može koristiti kao dokaz.“ (*El-Medžmu*, 5/294.)

²³⁶ Bilježe Ebu Davud, br. 3211., i el-Bejheki, 4/45., a ispravnim ga je ocijenio Albani u djelu *Sahihu Ebi Davud*.

se staviti sa one strane sa koje je najlakše, kako bi se izbjegli problemi po tom pitanju.

2. Svejedno radilo se o umrloj ženskoj ili muškoj osobi, muškarci su ti koji trebaju spustiti umrloga u kabur. Najpreči da mejta spusti u mezar je opunomoćenik, zatim otac umrle osobe, a onda ko je najbliži od rodbine, a nakon njih neko od ostalih muslimana.

3. Kabur umrle ženske osobe će se zakloniti od očiju muškaraca prilikom njenog spuštanja i dok se ne završe sve aktivnosti vezane za unutrašnjost kabura. To se radi zbog toga da se slučajno ne bi otkrio neki dio tijela žene, pa da ga vide muškarci.

Kabur muškarca (prilikom stavljanja u njega) se ne prekriva ničim osim ukoliko za to postoji potrebna, kao što je u slučaju kiše i sl. Dokaz ovome je postupak Alije koji je naišao pored jedne dženaze na kojoj su stavili određeni materijal preko kabura umrle muške osobe, a on je to uklonio i kazao: „To se radi samo sa ženama.“²³⁷

4. Umrla osoba se nježno spušta u kabur stavljajući se na desnu stranu, i biće okrenuta prema kibli zbog hadisa u kojem stoji: „**To je vaša kibla dok ste živi, a i kada preselite.**“ (Tirmizi i Bejheki)

²³⁷ Bilježi Bejheki, 4/54.

5. Čvorove koji su bili zavezani na ćefinima treba odvezati, jer Ibn Mes'ud veli: „Kada mejta stavite u kabur, odvezite čvorove sa ćefina.“

Lice se neće otkrivati jer za takav postupak ne postoji argument niti to praksa prvih generacija potvrđuje.

6. Umrлу osobu treba staviti u kabur na takav način da, ako bi se šta od zemlje ili kamenja pokrenulo, da mu ne padne na lice. Komad zemlje se treba staviti i ispod glave jer je to bolje i lakše za umrlu osobu.

7. Komade zemlje treba staviti na *el-lahd*, a zatim će se popuniti praznine koje budu između komada zemlje i *el-lahda*. Po tim zemljenim komadima se prospe suha zemlja. To se sve radi kako zemlja ne bi padala po mejtu prilikom zakopavanja, te je takav postupak blaži za one koji posmatraju, posebno za rodbinu umrloga.

8. Nakon toga se bace tri pregršta zemlje sa strane glave umrle osobe, a dokaz tome je predaja u kojoj Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, klanjao dženazu. Nakon toga se približio kaburu i bacio po njemu tri pregršta zemlje, sa strane glave.²³⁸

9. Potom se baca zemlja na kabur tako da kabur bude visine jednog pedlja. Kabur treba da bude malo

²³⁸ Bilježi Ibn Madže, br. 1565., Ibn Hadžer u djelu *Et-telhisul-habir*, 5/222., a lanac prenosilaca je dobrim ocijenio imam Nevevi u djelu *El-Medžmu'*, 5/292. Ispravnim ga je ocijenio šejh Albani.

uzdignut tako da izgleda kao devina grba, a dokaz tome je hadis u kojem Sufjan Et-Temar veli: „Vidio sam kabur Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kako je uzdignut za jedan pedalj.“²³⁹

Dakle, kabur neće biti u visini zemlje, nego treba da se malo raspoznaje kako bi se vodila briga o njemu. Dokaz ovome je postupak Alije koji je kazao **da je Poslaniku napravljen *el-lahd* i da su preko njega stavljene zemljane cigle, i da mu je kabur podignut od zemlje za jedan pedalj ili približno tome.**²⁴⁰

10. Kabur će se po potrebi poprskati vodom, a potom će se po njemu staviti mali kamenčići. Razlog ovakvog postupka jeste da kabur bude što čvršći kako mu vjetar i poplave ne bi naškodili. A dokaz za ovo bilježi Bejheki: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je po kaburu svoga sina Ibrahima posuo vodom, te po njemu poredao kamenčiće.**“²⁴¹

11. Nakon ukopa pohvalno je uputiti dovu za umrlu osobu. Dokaz ovome je ajet koji je objavljen u vezi licemjera: ***I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu***

²³⁹ Bilježi Buhari, 3/198-199.

²⁴⁰ Bilježi Ebu Davud u *Merasilu*, br. 421.

²⁴¹ Bilježi imam Šafija, a tim putem bilježi i Bejheki, 3/411. Slabim ga je ocijenio Albani u djelu *Irvaul-galil*, br. 165.

obavljati, niti sahrani njegovoj prisustvovati. (Et-Tevbe, 84)

Većina komentatora Kur'ana kaže da ovaj ajet znači: „Nemoj stajati kod njihovog kabura kako bi oprost za njim molio i dovu činio nakon što se ukopaju.“ Dakle, po ajetu onima koji su muslimani treba dovu činiti i oprost za njih tražiti. Dokaz ovome je i predaja u kojoj Osman veli: „**Kada bi se završio ukop umrle osobe, Poslanik bi govorio da se moli oprost za umrloga, te da ga Allah učvrsti, jer se on u tom trenutku ispituje.**“²⁴²

Pitanja koja su vezana za ovo poglavlje

Prvo pitanje: Sunnet je da se umrli ukopa u groblje, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ashabe ukopavao u groblje Bekija. Šehidi se ukopavaju ondje gdje su poginuli.

Drugo pitanje: Brigu o ukopu treba da vodi osoba koja poznaje propise vezane za ovo pitanje. Ne postoji precizno određen broj osoba koje trebaju da

²⁴² Bilježi Ebu Davud, 2/70., Hakim, 1/370., Bejheki, 4/56., Abdullah b. Ahmed u djelu *Zevaiduz-zuhd*, br. 129., a imam Nevevi u djelu *El-Medžmu'*, 5/292., veli: „Bilježe ga sa dobrim lancem.“

umrloga spuste u kabur, nego se broj određuje shodno potrebi.

Treće pitanje: Dozvoljeno je sjediti pored kabura za vrijeme ukopa umrle osobe kako bi se prisutni podsjećali na smrt, a dokaz tome je hadis podučji hadis Bera b. Aziba u kojem kaže: „**Otišli smo na dženzu jednom ensariji...**“²⁴³

Četvrto pitanje: Ukopavanje umrle osobe je dozvoljeno u bilo koje doba dana i noći, a pokuđeno je u tri vremenska perioda koja su spomenuta u hadisu, osim ako za to postoji potreba. Nema prepreke da se umrli ukopa po noći jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ukopao Zul-Bidžadejna po noći, Ebu Bekr je ukopan po noći, a i Alija je ukopao Fatimu po noći.

Peto pitanje: Zabranjeno je ukopati nevjernika u muslimansko mezarje, a i muslimana u nemuslimansko.

Šesto pitanje: Na zemlju koja se stavi po kaburu nije dozvoljeno dodavati niti bilo šta graditi, jer se od

²⁴³ Bilježe Ebu Davud, 2/281., Hakim, 1/37,40., Tajalisi, br. 753., Ahmed, 4/287., 288., 295., 296., i ovo je njegova verzija.

Džabira prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio nadogradnju na kabur.

Sedmo pitanje: Pokuđeno je uljepšavanje kaburova jer to spada u novotarije. Pokuđeno je pisanje po njemu, dotjerivanje kabura gipsom, mramorom ili betonom i oslanjanje na njega, a također je pokuđeno i noćenje pored kabura, sjedenje i gaženje po njemu. Prenosi Muslim od Džabira predaju u kojoj stoji: „**Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je zabranio dotjerivanje kabura gipsom, mramorom ili betonom, uzdizanje kaburova, sjedenje i gradnju na njima.**“²⁴⁴ Kod imama Tirmizija nalazi se dodatak: „...i pisanje po kaburovima...“

Amr ili Umare b. Hazm kazuje: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, me je vidio naslonjenog na kaburu, pa mi je kazao: ‘**Ne uznemiravaj onoga ko je u njemu.**‘“²⁴⁵

Osmo pitanje: Zabranjeno je ljubljenje kabura, tavaf oko njega, paljenje svijeća, pisanje (graviranje),

²⁴⁴ Bilježi Muslim, br. 970.

²⁴⁵ Bilježi Ahmed, a šejh Albani veli da je slab, kao što se navodi u djelu *Irvau-l-galil*.

liječenje zemljom koja je na kaburu. Sve spomenuto spada u novotarije ili širk.

Deveto pitanje: Pokuđeno je hodati između kaburova u papučama (obući), osim ukoliko postoji potreba za takvo nešto kao što je postojanje trnja ili vrelina zemlje. U ovakvim situacijama nema prepreke da se hoda u papučama, a dokaz tome je hadis Bešira b. Nehika, oslobođenog roba Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, koji kaže: „**Jedne prilike sam hodao sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, a jedan čovjek je hodao u papučama između kaburova. Poslanik mu je kazao: ‘O ti koji hodaš u papučama, skinu ih.’ Čovjek je pogledao, pa kada je primjetio da je to Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, skinuo je obuću i bacio je.**“²⁴⁶

Deseto pitanje: Zabranjeno je osvjetljavanje kaburova, gradnja džamija na njima, a zabranjeno je i ukopavanje umrlih u džamije jer džamije nisu predviđene za takve aktivnosti.

²⁴⁶ Bilježi Ebu Davud, 2/72., Nesai., 1/288., Ibn Madže, 1/474., Ibn Ebi Šejbe., 4/170., Hakim, 1/373., Bejheki, 4/80., Tajalisi, br. 1123., Ahmed, 5/83,84,224., Taberani, 2/42/123., Tahavi, 1/293.

Ibn Abbas veli: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je prokleo žene koje posjećuju kaburove, one koji na njima grade džamije i one koji ih osvjetljavaju.**“²⁴⁷

Ukoliko se dženaza obavlja po noći dozvoljeno je osvjetliti mezar kako bi se bolje vidjelo prilikom ukopavanja. Dokaz ovome je predaja u kojoj se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ušao u mezarje noću. Nakon što mu je upaljena svjetiljka, on je prihvatio umrlog od strane kible i kazao: „**Allah ti se smilovao ako si bio od onih koji plaću i od onih koji puno uče Kur'an...**“

Jedanaesto pitanje: Zabranjeno je obavljati namaz unutar mezarja, osim dženaze za onoga ko je nije obavio prvi put. Dokaz ovome je hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „**Nemojte sjediti na kaburovima i nemojte klanjati u pravcu njih.**“²⁴⁸

Dvanaesto pitanje: Ukopavanje umrloga je bolje obaviti danju nego noću iz razloga što je to lakše za one koji prate dženazu i zbog većeg broja klanjača, te zbog toga što je danju veća mogućnost da se primjene svi

²⁴⁷ Bilježi Tirmizi, br. 320., Ebu Davud, br. 3236., Nesai, br. 2043.

²⁴⁸ Bilježi Muslim, br. 972.

sunneti vezani za džezazu. Ukoliko postoji potreba da se noću ukopa umrli, onda je bolje noću.

Trinaesto pitanje: Zabranjeno je stavljati jednu umrlu osobu na drugu, osim ako preovladava mišljenje da je već ukopana osoba postala prašina ili za takvo nešto postoji potreba.

Četrnaesto pitanje: Pohvalno je da se umrli iz jedne porodice (rodbina) ukopavaju jedni pored drugih u istom mezarju, dok je zabranjeno da se ukopavaju u jedan *lahd* osim ukoliko za to postoji potreba, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ukopavao svaku osobu u poseban kabur, a tako su postupali i ashabi nakon njega.

Petnaesto pitanje: Zabranjeno je klanje životinja pored kabura, a ukoliko se zakolje zabranjeno je konzumirati to meso, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**U islamu nema klanja životinja pored kaburova.**“²⁴⁹

²⁴⁹ Bilježi Ebu Davud, br. 3222., a značenje hadisa, kao što se navodi u djelu *En-Nihaje*, je: „Arapi su klali deve pored kaburova, pa je to zabranjeno.“ Vidi: *Avnu-l-m'abud*, str. 1389

Šesnaesto pitanje: Telkin nije dopušten nakon ukopavanja jer svi hadisi koji govore o tome su ili slabi ili izmišljeni i ništa pouzdano nije preneseno po tom pitanju. Međutim, dova za umrlu osobu je propisana.

Sedamnaesto pitanje: Učenje Kur'ana pored kabura i nakon ukopa nije dozvoljeno, a to se posebno odnosi na suru El-Fatiha, jer se to ne prenosi niti od Poslanika, a niti od ashaba, te se smatra novotarijom.

Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: „**Ko uvede nešto u vjeru što nije od nje biće mu odbačeno i neće se prihvatiti.**“²⁵⁰

Osamnaesto pitanje: Ženama je zabranjeno da posjećuju kaburove, jer se prenosi da je Ibn Abbas kazao: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je prokleo žene koje posjećuju kaburove, one koji na njima grade džamije i one koji ih osvjetljavaju.**“²⁵¹

Devetnaesto pitanje: Nije dozvoljeno na kabur stavljati granje od palme ili neke druge biljke ili drveta, smatrajući da to ublažava kaznu kojom se kažnjava umrli.

²⁵⁰ Bilježi Buhari, br. 2697., i Muslim, br. 1718

²⁵¹ Bilježi Tirmizi, br. 320., Ebu Davud, br. 3236., Nesai, br. 2043.

Dvadeseto pitanje: Mnogi učenjaci smatraju pokuđenim ubacivanje u kabur drveta ili kamena koji su bili na vatri.

Dvadeset prvo pitanje: Mnogi učenjaci smatraju pokuđenim da se mejt ukopava u sanduk, jer se takvim postupkom oponašaju jevreji i kršćani, a i ne postoji argument za takvo nešto. To je dozvoljeno samo ako postoji određena potreba, kao npr. da umrli bude izmasakriran, te ga je kao takvog teško nositi ili npr. da se umrli nalazi u nemuslimanskoj državi, pa ga porodica želi prebaciti u muslimansko mjesto.

Dvadeset drugo pitanje: Novotarija je mirisanje kabura mirisom šafrana i sl.

Dvadeset treće pitanje: Novotarija je ispred dženaze nositi određene znakove, simbole, cvijeće ili ih pak stavljati na umrloga ili njegov kabur.

Dvadeset četvrto pitanje: Novotarija je pratiti dženazu sve do kabura noseći svijeće.

Dvadeset peto pitanje: Vjerovjesnici se ukopavaju tamo gdje su preselili, a takav je slučaj i sa

Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, koji je ukopan u svojoj sobi gdje je i preselio.

Dvadeset šesto pitanje: Ukoliko se umrli ukopa, a nije ogasuljen niti je u ćefine umotan, onda će se njegov kabur poprskati vodom, osim u slučaju kada je prošlo mnogo vremena od ukopa, ili kada postoji bojazan da će se tim postupkom uništiti kabur. Ukoliko se ukopa, a nije mu se dženaza obavila, onda će se obaviti nakdnadno.

Dvadeset sedmo pitanje: Određeni broj učenjaka smatra pohvalnim da se umrli ukopa u blizini šehida i dobrih ljudi, kako bi imao koristi od njihove blizine. Posebno je pohvalno biti ukopan u blagoslovljenim mjestima, poput Mekke i Medine, jer su ta mjesta bliža rahmetu i berićetu.

Upravo zbog ovoga Omer, r.a., je tražio da se ukopa kod svoja dva druga, Poslanika, sallallahu alejhi v selleme, i Ebu Bekra, te je pitao Aišu u vezi toga, pa mu je ona dozvolila.

Također se navodi u merfu' predaji od Ebu Hurejre: „**Kada se Musau, a.s., približila smrt on je molio svoga Gospodara da bude ukopan u blagoslovljenoj zemlji.**“

Dvadeset osmo pitanje: Zabranjeno je da se sa umrlom osobom ukopava nakit, odjeća ili imetak, jer to predstavlja bespotrebno rasipanje imetka.

Dvadeset deveto pitanje: Ako prilikom ukopavanja u mezar padne nešto što ima vrijednost, mezar će se iskopati i izvadiće se ono što je palo, jer se prenosi da je prsten Mugire b. Šu'beta pao u mezar Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa je povikao da mu je prsten pao, nakon čega je iskopao dio kabura i izvadio prsten. Nakon toga je Mugire govorio: „**Ja sam posljednji među vama koji sam bio najbliži Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme.**“

Imam Ahmed veli: „Ako onaj ko je kopao kabur zaboravi određeni alat, dozvoljeno mu je da iskopa kabur i da uzme to što je zaboravio.“

Trideseto pitanje: Dozvoljeno je otkopavanje kabura ukoliko za to postoji opravdana potreba. U Buharijinom Sahihu navodi se da je Džabir, r.a., zakopao svoga oca i još jednog čovjeka na dan Uhuda. Džabir kazuje: „**Poslije toga mi nije bilo baš drago što moj otac leži u kaburu sa drugim čovjekom, pa sam nakon šest mjeseci iskopao kabur.**“

Trideset prvo pitanje: Ne treba podizati glas prilikom dženaze i ukopavanja umrloga, svejedno radilo se o zikru ili nečemu drugom. Pohvalno je ništa ne pričati, biti skrušen i razmišljati o Ahiretu.

Izabrane fetve islamskih učenjaka

Glasno i džematsko učenje kelimei šhadeta

Pitanje: Kakav je propis glasnog učenja riječi *la ilahe illallah* u džematu prilikom nošenja umrloga do mezarja?

Odgovor: Uputstvo Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, po ovom pitanju je bilo da se ne čuje nikakav glas prilikom praćenja dženaze, bilo da se radi o izgovaranju kelimei šhadeta, učenja i sl.

Na osnovu onoga što nam je poznato, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije naredio da se takvo nešto čini, nego je zabranio da se prilikom nošenja dženaze čuje glas i da se dženaza prati nošenjem vatre (svijeća). Ovu predaju bilježi Ebu Davud.

Jedan od prvih tabi'ina, drugova Alije, r.a., Kajs b. Ubbad veli: „Ashabi su smatrali pohvalnim da se glas snizi prilikom praćenja dženaze, zikra i borbe.“

Ibn Tejmijje veli: „Nije pohvalno da se podiže glas prilikom dženaze, bez obzira radilo se o učenju Kur'ana, zikra i sl. Ovo je stav imama četiri mezheba i kao takav prenosi se od prvih generacija, ashaba i tabi'ina i nije nam poznato da se iko tome suprostavio.“

Također je kazao: „Islamski učenjaci upućeni u hadise i predaje su složni po pitanju da ovakvo nešto (podizanje glasa) nije bilo u prva tri hidžretska stoljeća koja se smatraju posebno vrijednim.“

Na osnovu kazanog dolazi se do zaključka da je podizanje glasa prilikom dženaze veoma pokuđena novotarija, a u ovaj propis ulazi i to da neko tom prilikom glasno govori: „Recite da je Allah jedan.“ ili: „Spominjite Allaha.“, ili pak citiranje određenih stihova.²⁵²

Svetost groblja

Pitanje: U blizini moje kuće postoji veoma staro mezarje. Neki pješaci obilaze to mezarje, dok neki idu preko njega. Da li je dozvoljeno da se to mezarje prebaci

²⁵² Vidjeti: *Fetaval-ledžnetid-daimeti*, 9/19-20.

malo dalje ili je obaveza da se podigne ograda (kako se ne bi prelazilo)?

Odgovor: Ako je tako kao što ste spomenuli, onda je ljudima zabranjeno da prelaze preko tog mezarja, te ako tako postupe oni su grijешni, jer time omalovažavaju hurmet (svetost) umrlih. Obaveza je stanovnicima tog mjesta da podignu ogradu, kako bi očuvali mezarje i ukopane u njemu ili pak trebaju da obavijeste nadležne organe koji će tu ogradu podignuti i mezarje ograditi.²⁵³

Selam unutar ili van mezarja

Pitanje: Da li se selam naziva unutar mezarja ili van njega, sa ulice kojom se prolazi?

Odgovor: Selam se naziva kada se uđe u mezarje. Neki islamski učenjaci kažu: „Ukoliko čovjek prođe ulicom pored mezarja neka nazove selam, kako bi od toga imao sevap. Upućivanjem selama umrlima on za njih uči dovu, te im tako čini dobročinstvo, a u tome je veliki sevap.”²⁵⁴

²⁵³ Vidjeti: *Fetava-l-ledžnetid-daimeti*, 9/126.

²⁵⁴ Vidjeti: *Fetava ve resa 'iluš-šejh Muhammed ibn Salih el-Ušejmin*, 17/333.

Način upućivanja dove za umrloga nakon njegovog ukopa

Pitanje: Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nam je naredio da tražimo oprost za umrloga pored njegovog kabura, te da molimo Allaha da ga učvrsti. Međutim, nije nam ukazao na način upućivanja dove, tj. da li ona treba da se uči tiho ili glasno. Dakle, da li je naša dova pored kabura ibadet i da li je isto ukoliko je učimo tiho ili glasno, ili je pak učenje dove tiho od sunneta, a njeno učenje glasno novotarija, kao što pojedini smatraju?

Odgovor: Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nam je naredio da tražimo oprost za umrloga muslimana i da molimo Allaha da ga učini postojanim u kaburu. Ta dova nam je naređena da je činimo odmah nakon ukopa, a razlog tome je što je to vrijeme kada ga meleki ispituju, pa je on u tim momentima potreban naše dove. Nije preneseno u hadisima da su oni glasno učili dove i istigfare. Poznato je da je tiho učenje dove i istigfara bolje od glasnog, jer Allah čuje i tiho i glasno učenje, pa zbog toga glasno učenje nije propisano osim ako za to postoji validan šerijatski argument. Također, glasno učenje

uznemirava prisutne i ometa ih. Nije poznato da je neko iz prvih generacija nakon ukopa kod kabura činio dovu glasno, a također nije poznato da su to činili zajedno u jedan glas. Imam Ebu Davud prenosi predaju koja ukazuje na zabranu podizanja glasa i nošenje vatre (svijeće) prilikom praćenja dženaze. Ibn Tejmijje u djelu *Medžmu'u-l-fetava* (24/294.) veli: „Jedan od prvih tabi'ina, drugova Alije, r.a., Kajs b. Ubbad veli: 'Ashabi su smatrali pohvalnim da se glas snizi prilikom praćenja dženaze, zikra i borbe. Islamski učenjaci upućeni u hadise i predaje su složni po pitanju da ovakvo nešto (podizanje glasa) nije bilo u prva tri hidžretska stoljeća koja se smatraju posebno vrijednim.”²⁵⁵

Na osnovu kazanog dolazimo do zaključka da oni nisu podizali glasove kada su učili dove za umrlu osobu i to nisu radili ni prilikom nošenja dženaze, a ni nakon ukopa. Oni su bili najučćeniji ljudi po pitanju sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa iz razloga što oni to nisu činili, takvo nešto je novotarija.²⁵⁵

Pisanje na kaburu kako bi se znalo ko je u njemu

Pitanje: Da li je dozvoljeno pisanje imena umrle osobe na kamenu pored kabura ili pisanje ajeta?

²⁵⁵ Vidjeti: *El-Munteka min fetava-l-Fevzan*, 2/153.

Odgovor: Nije dozvoljeno pisanje imena umrle osobe na kamenu pored kabura ili na kabur, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio takav postupak. Zabranjeno je pisanje i ajeta iz Kur'ana, pa makar se radilo o jednoj riječi ili slovu. Međutim obilježavanje kabura kamenom (na kojem ništa ne piše) da bi se znalo gdje se nalazi, kako bi se moglo doći u posjetu je dozvoljeno. Pisanje nije dozvoljeno iz razloga što može da dovede do širka tako što će generacije dolaziti poslije toga i ukoliko nađu da na kaburu piše ime, mogu pomisliti da je ono napisano zbog toga što se radi o dobrom čovjeku. Na takav način nastaje obožavanje kaburova.²⁵⁶

Upućivanje vaza kod kabura

Pitanje: Čuli smo da je vaz kod kabura sunnet, pa nas zanima koji je propis toga?

Odgovor: Govor da je takvo nešto općenito propisano nije tačan, kao ni govor da je to sunnet. Nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je prilikom dženaze stajao kod kabura i držao govor kao što je to radio prilikom džume. To je novotarija i ona odvodi

²⁵⁶Vidjeti: *El-Munteka min fetava-l-Fevzan*, 1/195.

ka tome da se u toj prilici progovori riječ o umrloj osobi. Na primjer, ako je umrli bio griješnik da se kaže kako se je jučer izigravao sa vjerom, a danas je već u mezaru. Ili da se priča o osobi koja je bila trgovac pa da se kaže kako je jučer uživao u blagodatima, a danas je u kaburu. Smatramo da ovakvi postupci nisu od sunneta jer Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, takvo nešto nije radio, a nisu to radili ni Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija.

Ako je u pitanju vaz koji je u obliku običnog govora, a ne kao hutba, onda nema prepreke za takvo nešto. Dokaz tome je predaja u sunenima u kojoj se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, došao na mezarje Bekiju, a tu su bili ljudi koji su došli da ukopaju umrloga, ali ga još nisu bili postavili u *el-lahd*. Dakle, još uvijek su kopali mezar. U toj situaciji je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, sjeo, a oko njega su sjeli i ashabi, pa im je on pričao o stanju osobe prilikom smrti i nakon ukopa. To je pričao ali ne u obliku hutbe, nego veoma mirno u vidu uputstava.

Također prenosi Buhari da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Svakome od vas je već određeno da li će biti stanovnik Dženneta ili Vatre.**“ Ashabi upitaše: „**Da li da se na to oslonimo?**“ On reče: „**Ne, nego radite jer svakome je olakšano da čini ono zbog čega je stvoren.**“

Zaključak: Vaz koji se upućuje prilikom dženaze ili nakon ukopa u vidu hutbe nije od sunneta i ne treba ga praktikovati. Ukoliko se radi o vazu koji nije u obliku hutbe onda je to veoma lijepo djelo, jer se time slijedi Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.²⁵⁷

Da li umrli zna i osjeća kada ga neko posjeti?

Pitanje: Da li umrli osjećaju kada ih neko posjeti u mezarju? Da li je prilikom toga obaveza stajati pored kabura ili je samo dovoljno da se uđe u mezarje?

Odgovor: Allah najbolje zna da li umrli osjeća kada ga neko posjeti. Neki učenjaci iz prvih generacija su stava da umrli osjeća, ali za takvo nešto, koliko znam, nema jasnog dokaza. Međutim, sunnet je, kao što znamo, da se mrtvi posjećuju i da im se naziva selam riječima: *es-selamu alejkum dare kavmil-mu'minin ve inna inšaAllah bikum lahikun, nes'elullahe lena ve lekum-l-afijete, jagfirullahu lena ve lekum, jerhamullahul-mustakdimine minna vel-muste'hirin*. Ovo je ono što nam je propisano, a kada je u pitanju da li mrtvi osjećaju ili ne, potrebno je za takvo nešto imati jasan dokaz.

²⁵⁷ Vidjeti: Ibn Usejmin, *Likau-l-babi-l-meftuh*, 23/22.

Bez obzira osjećali umrli našu posjetu ili ne, na nama je da praktikujemo sunnet i da ih posjećujemo, za njih dovimo, jer za to imamo sevap, a njima koristi. Naša dova i posjeta umrlima koristi im i za to imamo nagradu i sevap jer se time podsjećamo na smrt i na onaj svijet.

Ukoliko bi čovjek stao sa strane mezarja i nazvao selam, bilo bi dovoljno. Ukoliko bi stao pored mezara i rekao: *es-selamu alejkum dare kavmi-l-muminin ve inna inšaAllah bikum lahikun, nes'elullahe lena ve lekum-l-afijete, jagfirullahu lena ve lekum, jerhamullahu-l-mustakdimine minna ve-l-muste'hirin*, i to bi bilo dovoljno. Međutim, bolje je ukoliko čovjek posjeti kabur nekoga iz svoje porodice (oca, brata) i skroz se prisloni na mezar. Dakle, najbolje je i najpotpunije je ako se u potpunosti približi kaburu svoga oca, brata, prijatelja i sl., i kaže: *Esselamu alejkum o ti koji ležiš u kaburu (po imenu ga zovne), neka je milost Allahova nad tobom i Njegov bereket. Neka ti Allah oprosti, smiluje ti se i poveća nagradu za dobra djela.*²⁵⁸

²⁵⁸ Vidjeti: Ibn Baz, *Fetava nurun aled-derb*, 1/26.

Izražavane saučešća povodom smrti (et-ta'zije)

Uzvišeni veli: *Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti - Allah sve dobro zna.* ()

I veli: *Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!" Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravome putu!* ()

Ummu Seleme kazuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „**Kojeg god muslimana zadesi nedaća, Allah će mu dati bolje od onoga što je imao, ukoliko u trenucima nedaće kaže: 'Allahu daj mi nagradu za ovu moju nedaću koja me je zadesila i daj mi bolje od onoga što sam imao.'**“²⁵⁹

Izražavanje saučešća porodici umrloga je sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, a dokaz tome je hadis u kojem veli: „**Ni jedan musliman neće svome bratu muslimanu izraziti saučešće zbog nedaće**

²⁵⁹ Bilježe Buhari, 1/89-90, 3/150, 152, 154., i Muslim, 3/51-52.

koja ga je zadesila, a da mu Allah neće dati krunu počasti na Sudnjem danu.²⁶⁰

Ibn Mes'ud prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Ko izrazi saučešće nekome zbog nevolje koja ga je zadesila, ima istu nagradu kao i on.**“²⁶¹

Allah Uzvišeni je u hadisu kudsijju kazao: „**Džennet je nagrada onome kome uzmem dragu osobu, a on se strpi tražeći time nagradu.**“²⁶²

Ebu Musa prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Kada nekom robu umre dijete, Allah Uzvišeni upita meleke: ‘Jeste li uzeli dijete Moga roba?’ Meleki odgovore: ‘Jesmo!’ Allah ponovo upita: ‘Uzeli ste plod njegovog srca?’ Meleki odgovore: ‘Jesmo!’ Allah tada upita meleke: ‘Šta je tom prilikom kazao Moj rob?’ Oni odgovore: ‘Tebi je zahvalio i kazao da smo svi Tvoji i da se Tebi vraćamo.’ Nakon toga Allah kaže: ‘Sagradite robu kuću u Džennetu i nazovite je *kućom zahvalnosti.***“²⁶³

²⁶⁰ Bilježi Ibn Madže, 1/16., a dobrim ga je ocijenio Albani.

²⁶¹ Bilježi Tirmizi, br. 1073., i veli: „Hadis je garib.“, Ibn Madže, br. 1602., a slabim ga je ocijenio Albani.

²⁶² Bilježi Buhari, br. 6060.

²⁶³ Bilježi Tirmizi, 1/197., i veli: „Hadis je hasen garib.“ Albani u *Miškatu* veli: „Lanac mu je slab.“, str. 544.

Musliman treba da zna da je ovaj svijet kuća iskušenja i ispita, te iz tog razloga obaveza mu je da se okiti strpljivošću kada ga zadesi teška situacija. Musliman treba da odgaja svoju dušu kako se ne bi srdila na ono što je Allah odredio, i treba da čuva svoj jezik od ružnog govora, kao i svoje organe od grijeha. Kada ga zadesi nedaća ne smije da kida odjeću, udara po licu, niti smije da govori ono čime Allah nije zadovoljan, te na takav način pravi još veće probleme i iskušenja.

Obaveze spram umrle osobe su da se okupa, u ćefine umota, da joj se džezaza klanja, da se ukopa, dug za nju vrati, njena oporuka, ukoliko je u okvirima šerijata, ispoštuje, da se za nju čini dova i oprost moli. A obaveza spram porodice umrloga jeste da im se olakša u njihovom poslu, izrazi saučehće i podrška, te da se podstiču na strpljivost i zadovoljstvo Allahovom odredbom, kao i podrška da ne klonu zbog nevolje koja ih je zadesila i podsticaj da tu nevolju što bolje podnesu kako bi sevape od toga zaradili.

Vrijeme izražavanja saučehća

Vrijeme izražavanja saučehća traje od trenutka kada osobu zadesi nevolja, prije ukopa, a i poslije, pa sve

dok ta žalost traje i dok porodica umrloga ne zaboravi na sve to.

Izražavanje saučešća je dozvoljeno na bilo kojem mjestu: na trgovima, u džamija, na ulicama i sl.

Način izražavanja saučešća

Najbolje riječi kojima se izražava saučešće su riječi koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, uputio svojoj kćeri Zejneb, kada joj je dijete preselilo. Tada je kazao: *Inne lillahi ma ehaze, ve lehu ma e'ata, ve kullu šej'in indehu bi edželin musemma, fe-l-tasbir, ve-l-tahtesib.*²⁶⁴

To u prijevodu znači: „Allahu pripada i ono što uzima, a i ono što daje i sve je kod Njega već određeno, zato budi strpljiv(a) i nadaj se nagradi.“

Islamski učenjaci su izabrali još neke načine izražavanja saučešća kao: *E'azamellahu edžreke, ve ahsene 'aza'eke, ve gafere li mejjitike.*

Što u prijevodu znači: „Allah ti povećao nagradu i olakšao, te oprostio tvome umrlom.“

²⁶⁴ Bilježi Buhari, br. 1284., i Muslim, br. 923.

Ovo je dozvoljeno, ali je preče da se koriste dove koje su prenesene u predajama. Onaj kome se izrazi saučešće treba da odgovori: *Istedžabellahu du'aeke ve rahimena ve ijake.*

To znači: „Allah uslišaotvojudovuismilovao se i nama i tebi.“

Ovim riječima je imam Ahmed odgovarao onome ko mu je izražavao saučešće.

Sunnet je da se porodici umrloga priprema hrana jer su oni zauzeti svojim brigama i nedaćama. Ovako je naredio Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kada je poginuo šehid Džafer b. Ebi Talib. Tada je kazao: „**Pripremite Džaferovoj porodici hranu, jer je njih zadesila nevolja.**“²⁶⁵

Neke od spornih stvari koje se dešavaju prilikom izražavanja saučešća:

1. Izražavanje saučešća riječima koje su novotarija nije dozvoljeno, kao npr: Život je pred tobom i sl.

2. Okupljanje u kući ili nekom drugom mjestu radi zajedničkog izražavanja saučešća nije dozvoljeno. Nije

²⁶⁵ Bilježe Ebu Davud, 2/59., Tirmizi, 1/134., i veli da je hadis dobar, Ibn Madže, 1/490., Ahmed, 1/175., Šafija u djelu *El-Umm*, 1/278., Hakim, 1/372., Bejheki, 4/16.

dozvoljeno to činiti ni putem oglasa. Ovake postupke, učenjaci iz prvih generacija su smatrali vidom naricanja. Džerir b. Abdullah El-Bedželi veli: „**Smatrali smo vidom naricanja okupljanje u kući umrle osobe i pripremanje hrane.**“²⁶⁶

3. Tom prilikom nije dozvoljeno niti učenje Kur'ana, a to je jedna od uvedenih novotarija koja je raširena u muslimanskim državama. Također, nije dozvoljeno ni iznajmljivanje učača Kur'ana radi učenja.

4. Nije dozvoljeno oblačenje posebne odjeće tom prilikom kao npr. crno odijelo, jer je to vid izražavanja nezadovoljstva Allahovom odredbom, a s druge strane, takvo nešto nije praktikovano u prva tri stoljeća islama.

5. Nije dozvoljeno izražavati saučešće nevjernicima, jer je taj čin vid olakšavanja porodici preminulog, te podsticaj na strpljenje u tim situacijama i zadovoljstvo Allahovom odredbom, a nevjernici su Allahovi neprijatelji pa muslimanima nije dozvoljeno da za njih traže oprost. Uzvišeni veli: ***Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju.*** (El-Mudžadela, 22.)

I veli: ***Ne treba da Vjerovjesnik, a ni oni koji vjeruju traže oprost za mnogobošce, pa makar im bili***

²⁶⁶ Bilježi Muslim, br. 926.

rod najbliži, nakon što im je postalo jasno da su oni stanovnici vatre. (Et-Teube, 113.)

Nije sporno da im uzvratimo i da molimo za njihovu uputu, ukoliko oni nama izraze saučešće.

6. Nije dozvoljeno da rukovanje i ljubljenje postanu stalni običaj prilikom izražavanja saučešća. Bolje je izostaviti takve postupke. Međutim, ukoliko se tim postupkom ima namjera poselamiti onaj koga je zadesila nedaća, onda je dozvoljeno.

7. Zabranjeno je udaranje, kidanje odjeće i korištenje džahilijetskih izraza ukoliko nas zadesi nevolja, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Nije naš onaj ko se udara po obrazu, cijepa odjeću i koristi džahilijetske izraze i dove.**“²⁶⁷

Prenosi se da je Ebu Musa kazao: „**Ja se odričem onoga koga se je odrekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a on se odrekao one koja nariče (es-salika), brije (el-halika) i cijepa svoju odjeću (eš-šakka).**“²⁶⁸

²⁶⁷ Bilježi Buhari, 3/127,128,129., i Muslim, 1/70.

²⁶⁸ Bilježi Buhari, 3/165., *Fethu-l-Bari*, Muslim, br. 104. *Nijaha* je vrsta pretjeranog plakanja. Rekao je Ibnul-Arebi: „*En-Nevhu* se praktikovao u periodu prije islama na način da bi žene stajale jedne naspram drugih, bacale bi zemlju na svoje glave i udarale bi se po licima. Eš-Šakka je ona koja cijepa odjeću. Es-Salika je ona koja podiže svoj glas prilikom nečije smrti. El-Halika je ona koja brije kosu prilikom nedaće. Vidi: *Fethu-l-Bari* str.212/3.

Dozvoljeno je plakati za umrlim ukoliko to nije popraćeno naricanjem, jer je i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, plakao kada je preselila njegva unuka, kćerka Zejnebe. Kada je to vidio S'ad ga je upitao: „**Šta je to Allahov Poslaniče?**“ A on je odgovorio: „**Ovo je samilost koju je Allah usadio u srca Svojih robova, a Allah će se smilovati svojim samilosnim robovima.**“²⁶⁹

8. Po koncenzusu islamskih učenjaka zabranjeno je naricanje. A pod njim se podrazumijeva podizanje glasa i glasno plakanje uz spominjanje dobrih osobina umrle osobe. Razlog zabranje naricanje jeste što je takav postupak jedan vid nezadovoljstva sa Allahovom odredbom. Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: „**Ukoliko se onaj ko nariče ne pokaje zbog toga prije smrti, na Sudnjem danu će mu se obući košulja od vrelog katrana i biće šugav.**“²⁷⁰

Amr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Umri se kažnjava u kaburu zbog toga što neko za njim nariče.**“ (Muslim)

Preneseno je od Ibn Omer da je Hafsa plakala kada je Omer, r.a., preselio, pa je kazao: „**Polahko, zar ne znaš da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme:**

²⁶⁹ Bilježi Buhari, 3/120, 122., i Muslim, 3/39.

²⁷⁰ Bilježi Muslim, br. 934.

'Umrli se kažnjava zbog toga što njegovi plaču za njim.'²⁷¹

Ibn Tejmijje veli: „Ispravno je da se umrli uznemirava zbog toga što se plače za njim.“

9. Nije dozvoljeno da porodica umrloga priprema hranu ljudima, jer to predstavlja poteškoću pored poteškoće i nevolje koja ih je već zadesila. Još jedan razlog zbog čega je to zabranjeno jeste što se time oponašaju običaju iz džahilijjeta, i takvi postupci su vid naricanja, a Džerir b. Abdullah El-Bedželi veli: „Smatrali smo vidom naricanja okupljanje u kući umrle osobe i pripremanje hrane.“²⁷²

10. Nije dozvoljeno ružno pričati o umrlima, a dokaz tome je predaja koju prenosi Aiša da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: „**Nemojte ružno pričati o umrlima, jer su oni već dobili ono što su zaslužili.**“²⁷³

²⁷¹ Bilježi Muslim, br. 926.

²⁷² Bilježi Muslim, br. 926.

²⁷³ Bilježi Muslim, br. 1393.

Posjeta mezarjima

Posjeta mezarjima je u islamu propisana, a dokaz tome je hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Bio sam vam zabranio posjetu mezarjima, a od sada ih možete posjećivati, jer vas ona podsjećaju na onaj svijet.**“²⁷⁴

Ebu Hurejre veli: „**Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je jedne prilike posjetio mezar svoje majke, pa je zaplakao i sve oko sebe rasplakao, te je kazao: 'Tražio sam dozvolu od Gospodara da za nju tražim oprost, pa mi nije dopustio, a nakon toga sam tražio da mi dozvoli da joj mezar posjetim, pa mi je dozvolio. Zato posjećujte mezarja, jer vas ona na smrt podsjećaju.**“²⁷⁵

Način posjete mezarjima

Onaj ko posjećuje mezar treba da stane ispred njega, tako da mezar dođe između njega i Kible. Treba da se približi njemu, baš kao što se probliži i živoj osobi, te da nazove selam riječima: „Es-selamu alejkum ve

²⁷⁴ Bilježi Muslim, br. 977., Ebu Davud, br. 3235., Tirmizi, br. 1054., Ahmed i ovo je njegova verzija.

²⁷⁵ Bilježi Muslim, br. 976.

rahmetullahi ve berekatuhu, o ti koji si u kaburu.“ Dakle, po imenu ga zovne, a nakon toga za njega uči dove kao i za ostale muslimane koji su preselili.

Jednu od dova koja se uči tom prilikom prenosi i Muslim, a ona glasi: *Es-selamu alejkum dare kavmin mu'minin, ve inna inšaallahu bikum lahikun. Jerhamullahu-l-mustakdimine minna ve-l-muste'hirin. Nes'elullahe lena ve lekumu-l-afijete. Allahumme la tahrinna edžrehum, ve la teftinna ba'dehum, vagfir lena ve lehum.*

Što u prijevodu znači: „Mir neka je na vas stanovnici ovih kuća i mi ćemo vam se kada Allah odredi pridružiti. Allah se smilovao onima koji prije, a i onima koji kasnije presele. Molimo Allaha da i nama, a i vama oprost. Allahu naš, ne uskrati nam nagradu, nemoj nas nakon njih u iskušenja odvesti i oprost i nama i njima.“²⁷⁶

Muslim i Ahmed bilježe od Ebu Burejde da je kazao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je podučavao ashabe kada bi odlazili do mezarja da kažu: *Es-selamu alejkum ehle-d-dijari mine-l-mu'minine ve-l-muslimine ve inna inšaallahu bikum lahikun. Nes'elullahe lena ve lekumu-l-afijete.*²⁷⁷

²⁷⁶ Bilježi Muslim.

²⁷⁷ Bilježi Muslim, br. 975, 249, 974.

Dakle, kada musliman prođe pored mezara treba da nazove selam i da uči spomenute dove. Ženama je zabranjeno posjećivati mezare jer Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Allah je prokleo žene koje posjećuju kaburove.**”²⁷⁸

Izabrane fetve učenjaka

Sevap od učenja Kur'ana umrlome

Pitanje: Da li sevap od učenja Kur'ana i drugih vidova ibadeta za umrle stiže do njih, bez obzira da li to činili potomci umrle osobe ili neko drugi?

Odgovor: Na osnovu onoga što nam je poznato nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je on učio Kur'an i sevape tog učenja poklanjao umrlima. Da je sevap stizao da umrlih on bi se trudio da to praktikuje, te bi podučio svoj ummet tome kako bi na taj način koristili svojim umrlima. Njegovu praksu su slijedile i halife, kao i ostali ashabi i nije poznato da je

²⁷⁸ Bilježi Ahmed, 1/299., Ebu Davud, br. 3236., Tirmizi, br. 320., i veli da je hadis hasen garib, Nesai, br. 5914.

bilo ko od njih poklanjao sevape umrlima. Svako dobro i počast je u slijeđenju upute Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pravednih halifa i drugih ashaba, a svako zlo je u uvođenju novih stvari i obreda u vjeru. Poslanik nas upozorava na to riječima: „**Čuvajte se inoviranja u vjeri, jer svako inoviranje je novotarija, a svaka novotarija vodi u zabludu.**“

On također veli: „**Ko u vjeru uvede nešto što nije od nje neće mu biti primljeno.**“

Na osnovu ovoga što smo kazali dolazimo do zaključka da sevapi od učenja ne stižu do umrlih, te da to nije dozvoljeno i spada u novotarije.

Postoje druge vrste ibadeta koje se mogu učiniti za umrloga jer ispravne predaje ukazuju na njih i obaveza je da ih prihvatimo, kao npr. davanje sadake, dova, hadž i sl.

Ono za što nemamo argument ne može biti propisano da ga činimo.

Dakle, na osnovu kazanog, zaključujemo da sevapi od učenja ne stižu do umrlih, te da to nije dozvoljeno i spada u novotarije po ispravnijem stavu islamskih učenjaka.²⁷⁹

²⁷⁹ *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*, 9/42-44.

Ustajanje iz počasti prema dušama šehida

Pitanje: Da li je dozvoljena minuta šutnje za šehide i poginule, kao izraz počasti prema njima. Kod nas je nekada uobičajena ta pojava prilikom održavanja određenih manifestacija, pa da li je to sporno?

Odgovor: Stajanje i minuta šutnje kao izraz počasti šehidima je veoma pokuđena novotarija koja nije postojala u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i ashaba, niti je postojala u prve tri pohvaljenje generacije. Takvo nešto nije u skladu sa osnovnim principima tevhida i spada u oponašanje (vjerskih) običaja drugih naroda, što je po hadisu Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, zabranjeno. Ono što postoji u islamu po pitanju umrlih osoba jeste da neko iz njihove porodice uči dovu za njih, dijeli sadaku na njihovo ime, te da ih spominje po dobrim osobinama. Islam podstiče muslimane da vode brigu o određenim principima prilikom ophođenja prema svojoj braći, bilo da se radi o živima ili umrlima, a među te islamske principe se ne ubraja stajanje i minuta šutnje povodom nečije smrti i to je postupak kojeg islam ne poznaje.²⁸⁰

²⁸⁰ *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*, 9/77-78.

Posjećivanje mezarja od strane žena

Pitanje: Čuo sam da je posjeta kabura Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, od strane žena zabranjena, pa sam o tome obavijestio svoju suprugu i majku, ali nisam ih u to ubijedio. Zato od vas tražim odgovor na ovo pitanje.

Odgovor: Posjećivanje mezarja od strane muškaraca je sunnet, a u ta mezarja spada i mezar Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Dakle, šerijatska posjeta kaburovima je sunnet samo muškarcima, a ona obuhvata dovu za umrlu osobu, traženje od Allaha da joj se smiluje i oprost, te uzimanje pouke iz svega toga.

Kada musliman posjeti neki od mezara muslimana, proučiće: *Es-selamu alejkum ehle-d-dijari mine-l-mu'minine ve-l-muslimine ve inna inšaallahu bikum lahikun. Nes'elullahe lena ve lekumu-l-afijete.*

Kada posjeti kabur Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, Ebu Bekra i Omera, poselamiće ih i kazati: Allah bio sa vama zadovoljanm Ebu Bekre i Omere.

Posjećivanje kaburova, pa i kabura Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, od strane žena je zabranjeno i nije sunnet. Dokaz tome je predaja koju bilježe Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže od Ibn Abbasa: „**Prokleo je**

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, one žene koje posjećuju kaburove, te one koji kaburove uzimaju za džamije.“

Također, bilježi Tirmizi od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, prokleo one žene koje puno posjećuju kaburove. Tirmizi za ovaj hadis veli da je hasen sahih.

U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Bio sam vam zabranio posjetu mezarjima, a od sada ih možete posjećivati...**“

Ovaj hadis se odnosi samo na muškarce, dok su žene izdvojene iz ove opće dozvole drugim hadisom u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve ve selleme, proklinje one žene koje posjećuju kaburove. Ova zabrana vezana za žene prenesena je od trojice ashaba, a također se prenosi od Aiše da je dozvola kaburova od strane žena derogirana.²⁸¹

Izražavanje saučešća od strane žena

Pitanje: Da li je dozvoljeno ženi da ode sa svojom braćom ili nekim ko joj je mahrem, kako bi izrazila saučešće porodici koju je zadesila nevolja?

²⁸¹ *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*,9/101-103.

Odgovor: U tom slučaju joj je dozvoljeno da ode, pod uslovom da ne izlazi namirisana i otkrivena.²⁸²

Način izražavanja saučesća

Pitanje: U posljednje vrijeme stanovnici određenih sela na jednom mjestu razapinju šatore ukoliko im neko umre i to traje tri dana. Na to mjesto dolaze određene skupine ljudi te sjede u tim šatorima kako bi im izrazili saučesće. Kada završi jedna skupina dolazi druga i to traje tri dana. Porodica umrloga im ne priprema hranu nego to čini neko iz zajednice, pogotovo ako se radi o nekome ko je došao iz daleka.

Dakle, želimo pojašnjenje u vezi ovoga načina gdje se šatori razapinju i gdje se ostaje tri dana, a to je već postalo običaj ljudi.

Odgovor: Prvo: Uputstvo Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, po ovom pitanju jeste da se izrazi saučesće samo porodici umrloga.

Drugo: Sunnet je da se pripremi hrana za porodicu umrloga. Abdullah b. Džafer veli: „**Kada je stigla vijest o pogibiji Džafera, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je kazao: 'Pripremite Džaferovoj porodici**

²⁸² *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*, 9/131-132.

hranu, jer je njih zadesila nevolja.“ Ovaj hadis bilježe petorica, osim Nesaije.²⁸³

Treće: Okupljanje u kući umrle osobe nakon ukopa, te pravljenje hrane tom prilikom nije dozvoljeno, a dokaz tome je predaja koju bilježi Ahmed od Džerira b. Abdullaha El-Bedželija u kojoj stoji: „**Smatrali smo okupljanje u kući umrle osobe nakon ukopa, te pravljenje hrane tom prilikom vidom naricanja.**“

Četvrto: Postupak stanovnika tih sela prilikom preseljenja umrle osobe nije dozvoljen i takvo nešto nema osnove u šerijatu.²⁸⁴

Saobraćajna nesreća i šehid

Pitanje: Neki ljudi kažu da onaj ko pogine u saobraćajnoj nesreći spada u šehide i da ima nagradu šehida, pa da li je to tačno?

Odgovor: Nadamo se da je takav šehid, jer saobraćajna nesreća liči na onoga ko pogine pod ruševinama, a takav je šehid.²⁸⁵

²⁸³ Kada se kaže: Bilježe petorica, pod tim se podrazumijevaju: Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, Ibn Madže i Ahmed.

²⁸⁴ *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*, 9/133-134.

²⁸⁵ *Fetava-l-ledžneti-d-daimeti*, 8/375.

Davanje sadake i klanje životinje²⁸⁶

Pitanje: Da li je dozvoljeno poklanjanje sevapa umrlome od nekih ibadeta?

Odgovor: Dozvoljeno je poklanjati sevape umrlima od ibadeta za koje imamo argument, kao što je: trajna sadaka, dova, vraćanje duga, hadž i umra (ukoliko je onaj za koga se obavlja hadždž umro ili je bolest tako da nema nade za ozdravljenje). Za ovakva djela postoji dokaz u šerijatu. U Kur'anu se navodi dokaz o propisanosti dove za žive i umrle muslimane: *Oni koji poslije njih dolaze – govore: „Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!”* (El-Hašr, 10)

Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Kada umre sin Ademov, prestaju njegova djela osim u tri slučaja: trajna sadaka, znanje kojim se drugi koriste i pobožno dijete koje za njega dove upućuje.**”²⁸⁷

²⁸⁶ Medžmu 'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz, 8/342.

²⁸⁷ Bilježe ga Muslim, Ebu Davud, et-Tirmizi, en-Nesa'i, Ibn Madže, Ahmed.

U drugoj predaji se navodi da je jedan čovjek došao kod Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme i kazao: „**Moja majka je umrla, a mislim da je imala želju da podijeli sadaku, pa da li će joj koristiti ako udjelim sadaku za nju?**“ Poslanik mu reče: „**Da.**“ (Muttefekun alejhi)

Također se navodi da je neki čovjek došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, i upitao: „**Da li se i nakon smrti roditeljima može činiti dobročinstvo?**“ Poslanik reče: „**Da, a to je da im klanjaš dženazu, moliš Allaha da im oprost, ispunjavaš njihove obaveze nakon njih, lijepo se ophodiš prema njihovim prijateljima, održavaš rodbinske veze.**“²⁸⁸

Klanje kurbana za oca ili djeda svake godine

Pitanje: Imam amidžića koji svake godine zakolje kurban za svoga oca i djeda. Ja sam ga upozoravao i savjetovao po tom pitanju, ali me nije poslušao, nego tvrdi da je on postavio pitanje i da su mu kazali da u tome nema problema. Molimo da nam kažete koji je stav po tom pitanju?

²⁸⁸ Bilježe ga Ebu Davud, br. 4476., i Ahmed, br. 15479.

Odgovor: Ukoliko zakolje kurban u danima Bajrama i to zanijeti za svoga oca ili djeda, onda nema problema. Ukoliko zakolje i time zanijeti da podijeli sadaku za njih, ni u tome nema problema jer sadaka koristi i mrtvima i živima. Potvrđeno je predajom da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, upitan o tome da li čovjek ima nagradu ukoliko udijeli sadaku za svoju majku, pa je odgovorio da ima. U Muslimovom *Sahihu* se navodi hadis: „**Kada čovjek umre, prestaju njegova djela osim u tri slučaja: trajna sadaka, znanje kojim se drugi koriste i pobožno dijete koje za njega dove upućuje.**“

Zaključak: Po koncenzusu učenjaka, mrtvi ima koristi od sadake koja se da na njegovo ime, kao i od dove. Ukoliko čovjek tim klanjem nanijeti sadaku ili zakolje kurban na Bajram pa ga nanijeti na ime oca, djeda ili nekog drugog onda nije problem. Bitno je samo da ne odredi poseban dan ili mjesec u kojem kolje kurban. Nije problem i ima nagradu ukoliko bi to činio u danima Bajrama ili u vremenima koja imaju posebnu vrijednost kao ramazan, deset dana zul-hidždžeta i sl.

Ukoliko tim klanjem želi da se približi njemu kao što čine oni koji kolju mrtvima, Suncu, mjesecu, džinima, onda je takav postupak veliki širk, jer nikom nije dozvoljeno da čini ibadet nekom drugom mimo Allahu.

Allah kaže: ***Reci: „Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema saučesnika; to mi je narađeno i ja sam prvi musliman.“*** (El-En'am, 162-163.)

I veli: ***Mi smo ti, uistinu, rijeku Kevser dali, zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji.*** (El-Kevser, 1-2.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „Allah Uzvišeni je prokleo onoga ko zakolje kurban približavajući se time nekom drugom mimo Allahu.“ (Muslim)

Klanje kurbana džinima, mrtvima i tome slično, je širk ukoliko onaj ko kolje želi time njihovo zagovorništvo ili želi da mu oni budu na pomoći prilikom otklanjanja bolesti i sl.

Tako i onaj, ko zakolje kurban za svoga oca, smatrajući da će mu otac pomoći ili izliječiti bolest, sličan je onome ko kolje kurban Suncu, mjesecu, zvijezdama. Sve je to širk.²⁸⁹

²⁸⁹ *Medžmu' u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz, 13/255-257.*

Propis posjete kabura od strane žene

Pitanje: Kakav je propis posjete kabura od strane žene?

Odgovor: Nije dozvoljeno, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, prokleo one žene koje posjećuju kaburove, i zbog toga što se one veoma teško mogu strpiti prilikom toga, te je Allahova milost da im se zabrani posjeta kaburova kako ne bi pale u iskušenje i druge u njega dovele.²⁹⁰

Onome ko prođe pored ograde groblja bolje je da nazove selam

Pitanje: Da li će musliman nazvati selam ukoliko samo prođe pored kaburova ili ih pak samo vidi?

Odgovor: Bolje je ukoliko čovjek nazove selam pa makar samo i prolazio pored mezarova nego da šuti, ali je bolje i potpunije ukoliko nanijeti posjetu mezarju.²⁹¹

²⁹⁰ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/333.

²⁹¹ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/336.

Onome ko prođe pored ograde groblja bolje je da nazove selam

Pitanje: Da li će musliman nazvati selam ukoliko samo prođe pored kaburova ili ih pak samo vidi?

Odgovor: Bolje je ukoliko čovjek nazove selam pa makar samo i prolazio pored mezarova nego da šuti, ali je bolje i potpunije ukoliko nanijeti posjetu mezarju.²⁹²

Propis određivanja petka za posjetu mezarju

Pitanje: Kakav je propis određivanja petka za posjetu mezarju?

Odgovor: Takav postupak nema osnove u šerijatu, a u bilo koje doba, kada čovjek ima priliku može da posjeti kabur. Međutim, određivanje posebnog dana za posjećivanje je novotarija koja nema osnove u islamu, a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Ko uvede novu stvar u vjeru neće mu se prihvatiti.**“ (Muttefekun 'alejh)

I veli: „**Ko uradi neko djelo koje nije skladu sa islamom, odbija mu se.**“ (Muslim)²⁹³

²⁹² *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/336.

Propis dizanja ruku prilikom dove kod kabura

Pitanje: Da li je dozvoljeno dizati ruke prilikom dove kod kabura?

Odgovor: U nekim hadisima se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, dizao ruke prilikom posjete kaburovima i dove za ukopane u njima. Jednu od tih predaja prenosi Aiša, a u njoj se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, posjetio kaburove, učio dovu ukupanim u njima i dizao ruke. (Muslim)²⁹⁴

Izražavanje saučešća nema određeno vrijeme

Pitanje: Da li izražavanje saučešća ima određeno vrijeme. Neki kažu da ono traje samo tri dana?

Odgovor: Izražavanje saučešća nema određeni period, nego je propisano od trenutka smrti, prije dženaze i poslije nje. U šerijatu nema određena granica za to, a

²⁹³ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/336.

²⁹⁴ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 3/338.

može se izražavati i noću i danju, u kući, na ulici, u mesdžidu, na mezarju ili na drugim mjestima.²⁹⁵

Izražavanje saučešća zbog smrti grijешnika

Pitanje: Nekada se desi da neka osoba izvrši samoubistvo, ili umre pod dejstvom alkohola i sl. Da li je dozvoljeno izraziti saučešće onome kome je neko od rodbine umro na ovakav način?

Odgovor: Nema problema da se u takvim slučajevima izrazi saučešće i takav postupak je pohvalan makar onaj ko je preselio izvršio samoubistvo ili bio pogubljen zbog odmazde ili šerijatske kazne ili pak umro pod dejstvom alkohola. Dakle, dozvoljeno je u takvim slučajevima kada preseli grijешnik izraziti saučešće i nema prepreke da se uputi dova za njegov oprost, okupa i klanja mu se dženzaza. Međutim, takvom dženzazu ne trebaju ljudi poput vladara, kadija i njima slični, a klanjaće mu samo neki ljudi, kako bi to bilo upozorenje i pouka drugima.

Onaj ko preseli na način da ga neko ubije je čovjek koji je ubijen nepravедno i njemu se klanja

²⁹⁵ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/379.

dženaza, dovi za njega ako je musliman. Isti je slučaj i onoga ko je ubijen odmazdom.²⁹⁶

Propis organizovanja sijela na kojem se okupljaju oni koji su došli da izraze saučešće

Pitanje: Kakav je propis ukoliko se zakolje deva ili ovca i okupe ljudi koji žele da izraze saučešće i uči Kur'an povodom nečije smrti?

Odgovor: Takav postupak je novotarija jer nije postojao u doba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, niti u doba ashaba. Džerir b. Abdullah El-Bedželi veli: „**Smatrali smo vidom naricanja okupljanje u kući umrloga i pravljenje hrane.**“ (Hadis bilježe imam Ahmed, Ibn Madže sa ispravnicm lancem)

Propisano je da se hrana pravi za porodicu umrloga i da im se pošalje, jer su oni zauzeti svojom nedaćom. Abdullah b. Džafer veli: „**Kada je stigla vijest o pogibiji Džafera, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je kazao: ‘Pripremite Džaferovoj porodici hranu, jer je njih zadesila nevolja.**“ (Hadis bilježe Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Ibn Madže, sa ispravnim lancem.)

²⁹⁶ *Medžmu'u fetavaa ve mekalati-š-šejh Ibn Baz, 13/374-375.*

Pored toga što je postupak spomenut u pitanju novotarija on je i rasipanje imetka i obaveza za porodicu umrloga.²⁹⁷

Propis kasida u kojima se oplakuje umrli

Pitanje: Da li su kaside u kojima se oplakuje umrli vid naricanja?

Odgovor: Takve kaside nisu vid naricanja, ali nije dozvoljeno da se pretjeruje i iznose neistine kao što je to slučaj sa kasidima mnogih pjesnika.²⁹⁸

Učenje Fatihe umrlima

Pitanje: Da li je dozvoljeno učenje Fatihe umrlima i da li se vap od toga stiže umrlima?

Odgovor: Ne znam da postoji šerijatski tekst za takvo nešto, pa s obzirom na to ne treba da se uči jer je osnova u ibadetima zabrana, sve dok se ne nađe argument za takvo nešto. Dokaz za ovo pravilo jeste ajet u kojem Allah kritikuje one koji ljudima propisuju ibadete, a to im

²⁹⁷ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/385-386.

²⁹⁸ *Medžmu'u fetava ve mekalati-š-šejh Ibn Baz*, 13/410.

nije dozvoljeno. Uzvišeni veli: *Zar oni da imaju bogove koji im propisuju od vjere ono što Allah nije naredio?* (Eš-Šura, 21.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Ko uradi neko djelo koje nije skladu sa islamom, odbija mu se.**“²⁹⁹

Ako je djelo odbijeno, onda to znači da je neispravno i da se njime ne treba približavati Allahu.

Iznajmiljivanje učača koji uče Kur'an i sevape od toga poklanjanju umrlome nije dozvoljeno. Nije ispravno uzimati nagradu za učenje Kur'ana i ko to radi, čini grijeh i nema od toga sevapa jer je učenje Kur'ana ibadet i nije dozvoljeno da to bude sredstvo za sticanje dunjalučkih dobiti.³⁰⁰

Putovanje radi posjete kabura Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme

Pitanje: Kakav je propis putovanja radi posjete kabura Poslanikova, sallallahu alejhi ve selleme, i kaburova dobrih ljudi?

²⁹⁹ Bilježi Muslim.

³⁰⁰ Ibn Usejmin, *Fetava islamije*, 2/52-53.

Odgovor: Po ispravnijem stavu učenjaka nije dozvoljeno ciljano putovati radi posjete samog kabura, Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, ili kaburova drugih ljudi. Dokaz tome je hadis: „**Nije dozvoljeno putovanje u neko mjesto, smatrajući da je sveto, osim u tri slučaja: posjeta Kabe, Poslanikove džamije i mesdžida Aksa u Jerusalimu.**“ (Muttefekun alejhi)

Onaj ko je daleko i želi da posjeti kabur Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, neka nanijeti posjetu džamiji Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i tom prilikom neka posjeti njegov kabur, kao i kabur Ebu Bekra i Omera, te šehide i mezarje Bekiju. Dozvoljeno je i ukoliko nanijeti da posjeti ujedno i Poslanikovu, sallallahu alejhi ve selleme, džamiju i njegov kabur, jer pravilo glasi: Dozvoljeno je uraditi nešto usputno, ali ga nije dozvoljeno uraditi samostalno. Ukoliko nanijeti posebno putovanje radi posjete Poslanikovog kabura, onda nije dozvoljeno, ali ako time ne cilja putovanje, u smislu da se taj njegov odlazak ne smatra putovanjem, tada nije problematično, jer je sunnet da se posjeti kabur Poslanika, Ebu Bekra i Omera, ukoliko se za to ne poduzima putovanje. Isti propis ima i posjeta mezarjima šehida, Bekije i svih drugih kaburova muslimana. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, veli: „**Posjećujte kaburove jer vas oni podsjećaju na Ahiret.**“ (Muslim)

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je podučavao ashabe, da prilikom posjete kaburovima, uče: *Es-selamu alejkum ehle-d-dijari mine-l-mu'minine ve-l-muslimine ve inna inšaallahu bikum lahikun. Nes'elullahe lena ve lekumu-l-afijete.* (Muslim)³⁰¹

Izražavanje saučešća i rukovanje

Pitanje: Da li je rukovanje sunnet prilikom izražavanja saučešća?

Odgovor: Rukovanje nije sunnet prilikom izražavanja saučešća, nego je sunnet prilikom susreta. Sunnet je ukoliko sretnoš osobu kojoj je neko preselio, pa se sa njom poselamiš i rukuješ, ali pod uslovom da to rukovanje ne bude zbog izražavanja saučešća nego da bude zbog nazivanja selama. Ljudi su to uzeli kao običaj, pa ukoliko smatraju da je rukovanje prilikom izražavanja saučešća sunnet, treba im ukazati da takav postupak nije od sunneta.

Ukoliko su taj postupak uzeli kao običaj, ali ga ne smatraju sunnetom, onda nije problematično, ali je preče da ga ne praktikuju.

³⁰¹ *Medžmu'u fetava ibn Baz, 2/763-764.*

Postoji drugo pitanje koje je potrebno da se pojasni i razumije: Izražavanje saučešća ima za cilj davanje podrške porodici, te podsticanje na strpljivost i način izražavanja saučešća nije kao način čestitanja.³⁰²

Putovanje s ciljem izražavanja saučešća

Pitanje: Kakav je propis putovanja s ciljem izražavanja saučešća nekome ko nam je rodbina ili prijatelj i da li je dozvoljeno izražavanje saučešća prije ukopavanja?

Odgovor: Ne vidimo ništa problematično u tome da neko otputuje kako bi izrazio saučešće svojoj rodbini i prijateljima jer takav postupak olakšava porodici umrle osobe. Također, nije problem ukoliko se izrazi saučešće prije ukopa, jer što se prije izrazi saučešće, porodici preminulog bude lakše.³⁰³

³⁰² Ibn Usejmin, *70 sualen fi ahkami-l-dženaiz*.

³⁰³ *Medžmu' u fetava ve mekalati-š-šejh Abdilaziz ibn Abdillah ibn Baz*, 13/376.

Okupljanje povodom izražavanja saučešća

Pitanje: Koji je stav islama o okupljanju povodom izražavanja saučešća?

Odgovor: Okupljanje tim povodom je novotarija i to nije praktikovano u prve tri generacije islama. Ako se tom okupljanju još pridoda i spremanje hrane onda je to vid naricanja na šta ukazuje praksa i govor ashaba. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je prokleo narikaču, a i onu koja sluša naricanje. Postavlja se pitanje: Kakva je korist od svega toga? Takav postupak ne koristi niti živome, a niti umrlome, nego samo dovodi živoga u još veće brige i probleme. Ljudi se povodom toga okupljaju, a posebno to čine žene koje tom prilikom plaču i tuguju, a u tome je samo zlo, i nikakvog dobra nema.

Studenti i učenjaci treba da upozoravaju na opasnost takvih običaja. Onaj ko želi da izrazi saučešće, to može učiniti kada sretne čovjeka u džamiji, pijaci ili na drugom mjestu.

Zatim, saučešće se izražava samo onome ko je pogođen direktno tom nedaćom, a ne svima iz te porodice, jer nekada određenoj osobi umre neki rođak, ali on tome ne pridaje pažnju. Ukoliko primjetimo da je neko pogođen zbog nečije smrti, prići ćemo mu i izraziti

saučešće riječima: „Strpi se, nadaj se nagradi jer Allahovo je i ono što daje, a i ono što uzima i On je sve odredio.“³⁰⁴

Propisan način okupljanja ljudi povodom nečije smrti i izražavanje saučešća

Pitanje: Koji je to propisan način za okupljanje ljudi povodom nečije smrti i za izražavanje saučešća?

Odgovor: Nije uopšte propisano okupljanje povodom nečije smrti, nego je takav postupak zabranjen, novotarija i vid je naricanja.

Odgovor na drugi dio pitanje je: Kada sretnoš onoga kome je neko iz porodice preselio treba da uputiš dovu za njega i za preminulog riječima: Allah ti olakšao tvoju nevolju i oprostio tvome umrlom. Ukoliko je preminuli musliman, kazat će se:...i oprostio tvome umrlom.

Dakle, ovo je taj propisani način, prilikom kojeg se dova čini za živog i za umrlom ukoliko je musliman.

Nema prepreke i pohvalno je, ukoliko je porodica umrlom zauzeta, da joj se pripremi hrana i se odnese.

A okupljanje ljudi, učača Kur’ana i priprema hrane tim povodom nema osnove u šerijatu.³⁰⁵

³⁰⁴ *Likau-l-babi-l-meftuh*, Ibn Usejmin, 31/23.

Pisanje ajeta: *O ti dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna*

Pitanje: Upitan je šejh o tome da se prilikom nečije smrti kaže: *O ti dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan.*

Odgovor: Nije dozvoljeno takvo nešto da se izgovori ukoliko je vezano za određenog pojedinca, jer to ulazi u svjedočenje da umrli potpada u takvu grupu ljudi.³⁰⁶

Podizanje glasa prilikom nošenja umrloga

Pitanje: Upitan je šejh Muhammed b. Ibrahim: „Ukoliko prilikom nošenja tabuta porodica umrloga podiže glas čineći zikr i tome slično, da li će se podsticati na to ili će se posavjetovati da je takvo nešto zabranjeno?“

³⁰⁵ *El-Munteka min fetava-l-Fevzan*, 2/257.

³⁰⁶ *Medžmu'u fetava Ibn Usejmin*, 3/140.

Odgovor: Podizanje glasa prilikom slijeđenja džhenaze je novotarija na koju treba upozoriti, svejedno radilo se o glasnom zikru ili nečemu drugom.³⁰⁷

Riječi: *Ukopan je u svoje posljednje boravište*

Pitanje: Upitan je šejh o propisu izgovaranja riječi: *Ukopan je u svoje posljednje boravište*.

Odgovor: Takav govor je zabranjen jer iz njega proizilazi da je kabur posljednje boravište čime se negira proživljenje. Poznato je svim muslimanima da kabur nije posljednje boravište. To samo smatraju oni koji ne vjeruju u Sudnji dan jer je kod njih kabur, kako smatraju, posljednje boravište. Muslimani ne smatraju tako. Nakon što je jedan beduin čuo nekog čovjeka kako uči ajet: ***Zaokupljava se nastojanje da što imućniji budete, sve dok kaburove ne posjetite...***, kazao je: „Tako mi Allaha, onaj koji ode u posjetu na neko mjesto, ne zadržava se u njemu zauvijek.“, tj. onaj ko ode u posjetu, samo je u prolazu i proživljenje se mora desiti. Dakle, obaveza se je kloniti takvih izraza, jer kabur nije posljednje boravište, nego je posljednje boravište Džennet ili Džehennem.³⁰⁸

³⁰⁷ *Fetava ve resaili-š-šejh Muhammed b. Ibrahim*, 3/194.

³⁰⁸ *Medžmu'u fetava Ibn Usejmin*, 3/133.

Riječi: „Taj i taj kome je oprošteno“

Pitanje: Kakav je propis riječi: **Taj i taj kome je oprošteno**, ili **Taj i taj kome se Allah smilovao**?

Odgovor: Neki ljudi smatraju da su ovi izrazi neispravni jer kako kažu, mi ne znamo sa sigurnošću da li je nekome oprošteno ili nije. Ovakav stav je uredu, ukoliko se taj izraz kaže kao izjavna rečenica, tj. kao obavijest o stanju preminule osobe, jer nam nije dozvoljeno, da bez znanja, to tvrdimo. Allah Uzvišeni veli: *Ne povodi se za onim što ne znaš*. Međutim, ljudi izgovarajući te riječi ne govore o stanju te osobe sa sigurnošću, nego time upućuju dovu govoreći: Allah se smilovao dotičnoj osobi ili Allah joj oprostio. A razlika je između toga da se čini dova i između toga da se sa sigurnošću obavijesti o stanju umrle osobe.

Dakle, nema smetnje da se ova rečenica izgovori jer se njome želi uputiti dova, a ne iskazati stanje umrle osobe.³⁰⁹

³⁰⁹ *Medžmu'u fetava Ibn Usejmin*, 3/135.

Najbolje djelo koje se može učiniti za umrlu osobu

Pitanje: Koje je najbolje djelo koje se može učiniti za umrlu osobu i šta znače riječi Poslanika sallallahu alejhi ve selleme: „Es-salatu alejhim...“

Odgovor: Najbolje djelo koje se može učiniti za umrlu osobu jeste dova, a dokaz tome je hadis: „**Kada umre sin Ademov, prestaju njegova djela osim u tri slučaja: trajna sadaka, znanje kojim se drugi koriste i pobožno dijete koje za njega dove upućuje.**“³¹⁰

Dova za umrlu osobu je bolja od svega. Bolja je i od toga da klanjaš za umrlu osobu, udjeliš sadaku za nju, obaviš hadž ili umru za nju, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u hadisu spomenuo: „...**i pobožno dijete koje za njega dove upućuje.**“

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije spomenuo ni sadaku za umrloga, niti post, nego je spomenuo dovu, što ukazuje da je bolja od poklanjanja sevapa.

A riječi: *Es-salatu alejhim* podrazumijevaju učenje dove za umrloga, jer *es-salat* nekada ima značenje dove, kao u riječima Uzvišenog: „Uzmi Poslaniče iz njihovih imetaka zekat, da bi im očistio imetke i da bi ih

³¹⁰ Bilježi Buharija.

blagoslovio! Donosi na njih salat-dovu. Zaista tvoja dova je smiraj za njih. Allah sve čuje i sve zna.³¹¹

Iskopavanje kabura i vađenje tijela umrle osobe

Pitanje: Ukoliko neki čovjek umre i ukopa se, a ima zlatne zube, da li će se kabur iskopati da bi se izvadili zlatni zubi, imajući u vidu da je od ukopa proteklo nekoliko godina?

Odgovor: Kada umre osoba, treba da joj se izvadi zlato koje ima u zubima, prije nego se ukopa, jer ukoliko se ukopa sa tim, onda bi to bilo rasipanje imetka, a prema hadisima Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, to je zabranjeno.

Ukoliko se to zlato ne može izvaditi, osim da se naštetiti tijelu umrle osobe ili njegovim zubima, onda će se zakopati u takvom stanju, pa kada tijelo istruhne iskopaće se kabur i izvaditi zlato, koje će se nakon toka spojiti sa ostalim imetkom kojeg je umrli ostavio iza sebe. U konkretnom slučaju nasljednici su slobodni kako će se postupiti.³¹²

³¹¹ *Likau-l-babi-l-meftuh*, Ibn Usejmin, 7/22.

³¹² *Fetava nurun ala-d-derb*, Ibn Usejmin, 2/335.

Propis akike za preminulo dijete

Pitanje: Kakav je propis akike za dijete koje se rodilo u predviđenom roku, ali je umrlo malo prije nego se rodilo?

Odgovor: Ako dijete izađe mrtvo iz utrobe majke, po nekim učenjacima mu se neće klati akika, jer je akika propisana sedmi dan po rođenju. Neki učenjaci, pak, smatraju da će mu se zaklati akika, jer je u to dijete udahnuta duša i ono će biti proživljeno na Sudnjem danu. Ja sam među onima koji smatraju da je preče da mu se zakolje akika, s tim da akika u ovm slučaju nije na stepenu kao ona akika koja se kolje sedmi dan. Akika se po pravilu kolje sedmog dana, pa ukoliko prođe taj dan, onda četrnaestog, pa dvadeset prvog. Ako prođe i dvadeset prvi dan, onda u bilo kojem danu nakon toga.³¹³

³¹³ *Fetava menaru-l-islam*, Ibn Usejmin, 3/626.